

**POJEDNÁNÍ
O
METAPSYCHICE**

*Metody a výsledky vědeckého výzkumu
parapsychologických jevů*

CHARLES RICHEL

POJEDNÁNÍ O METAPSYCHICE

*Metody a výsledky vědeckého výzkumu
parapsychologických jevů*

CHARLES RICHET

profesor Pařížské univerzity,
člen Akademie,
nositel Nobelovy ceny za fyziologii

Volvox Globator

POJEDNÁNÍ O METAPSYCHICE

Metody a výsledky vědeckého výzkumu parapsychologických jevů

CHARLES RICHEL

profesor Pařížské univerzity, člen Akademie, nositel Nobelovy ceny
za fyziologii

TRAITÉ DE MÉTAPSYCHIQUE

přeložil Jiří Kult

Copyright © Charles Richet, Paris, 1923

Translation © Jiří Kult, 2005

ISBN 978-80-7511-039-8

Z francouzského originálu *Traité de Métapsychique*,
vydaného nakladatelstvím Artha Production, Brusel, 1994,
za použití druhého přepracovaného vydání nakladatelství Librairie Félix

Alcan, Paříž, 1923 přeložil Jiří Kult

Odpovědná redaktorka Kateřina Rubášová

Obálka Karel Horák

e-kniha purehtml.cz

Vydalo nakladatelství a vydavatelství

VOLVOX GLOBATOR

Štítného 17, 130 00 Praha 3 www.volvox.cz

jako 676. publikaci

Adresa knihkupectví

VOLVOX GLOBATOR: Štítného 16, Praha 3

Tento překlad věnuji památce své ženy Radušky, která mi vždy byla nesmírnou oporou při studiu paranormálních jevů i při mé překladatelské činnosti.

Poděkování překladatele

J'adresse tous mes remerciements à

Monsieur le Professeur Gabriel Richet
de l'Académie de Médecine de Paris
et

Monsieur le Docteur Hubert Larcher
de l'Institut Métapsychique International de Paris
d'avoir soutenu, avec bienveillance, mon intention de traduire cet
œuvre dans la langue tchèque,
(za laskavou podporu mého úmyslu přeložit toto dílo do českého jazyka

děkuji

MUDr. Jaroslavu Kaplovi
z Fakultní nemocnice v Hradci Králové
za nesmírně pečlivé přečtení rukopisu a podnětné připomínky
zejména k lékařské terminologii a za materiální pomoc,

děkuji

univ. prof. PhDr. Milanu Nakonečnému
za pečlivé přečtení rukopisu a za cenné připomínky a doporučení,

děkuji

Radkovi Smudovi

za podporu při práci na překladu,

děkuji
nakladatelství Volvox Globator za pečlivou přípravu a vydání této
knihy.

Jiří Kult

Předmluva k českému vydání

Myšlenka na vydání českého překladu „*Traité de métapsychique*“ (*Pojednání o metapsychice*) významného francouzského vědce, profesora na Pařížské lékařské fakultě a nositele Nobelovy ceny Charlese Richeta, se vynořila na začátku devadesátých let uplynulého století při diskusích s prezidentem Mezinárodního sdružení pro psychotroniku (International Association for Psychotronical Research) PhDr. Zdeňkem Rejdákem.

Jednou z nabízejících se možností bylo urychlené vydání překladu ve zkrácené podobě s vynecháním „nepodstatných“ částí. Tuto představu jsem však zcela opustil poté, co se na knižním trhu objevila podobně upravená vydání jiných knih, kde bylo zřejmé, jak původní autorovo dílo tímto násilným zásahem utrpělo. Byla narušena logika autorových úvah a zkrácená verze vyjadřovala spíš to co chtěl říci její tvůrce než autor díla. A potom, kdo si smí osobovat právo vnucovat čtenáři svůj vlastní názor na to, co je v původním díle nepodstatné? Samozřejmě, naše poznání se rychle vyvíjí, mnohá tvrzení se z dnešního pohledu ukáží jako méně důležitá, nepřesná nebo i překonaná. To ale nikomu nedává právo měnit autorovo dílo. Proto jsem pouze všude tam, kde mi to připadalo vhodné, doplnil text poznámkovým aparátem a ponechávám na čtenáři, aby si sám vytvořil svůj vlastní názor.

Po změně poměrů v naší zemi v r. 1989 se i u nás začala objevovat starší i novější parapsychologická literatura, za doby komunistické

totality nedostupná, a to ve mně vyvolalo jisté pochybnosti o smyslu českého vydání tohoto díla napsaného před sedmi desítkami let. Mou nejistotu posléze rozptýlilo několik skutečností.

V r. 1994 vyšlo „*Traité de métapsychique*“ ve třetím vydání, a to pro mne bylo důkazem, že je to dílo dosud nepřekonané, které má stále co říci současné odborné i laické veřejnosti. Ujistil mne o tom i Dr. Hubert Larcher, ředitel Mezinárodního metapsychického institutu v Paříži (l'Institut Métapsychique International) slovy, že i přes velký počet různých knižních titulů, které se objevily od doby vydání tohoto díla, zůstává „*Traité de métapsychique*“ i nadále základním dílem francouzské parapsychologie.

Především jsem si však uvědomil, jak významnou a všestrannou vědeckou osobností byl autor tohoto díla. Charles Richet byl lékařem, profesorem na Pařížské lékařské fakultě (Faculté de Médecine de Paris), členem Lékařské akademie (l'Académie de Médecine), Akademie přírodních věd (l'Académie des Sciences), vedoucím fyziologické laboratoře, autorem řady objevů v oboru medicíny a nositelem Nobelovy ceny za významný lékařský objev alergického působení škodlivin na živý organismus. Byl to tedy zkušený vědec a experimentátor, který spolupracoval s mnoha známými francouzskými i zahraničními přírodovědci, lékaři, psychology a jinými významnými osobnostmi. Byl to i humanistický filosof, spisovatel a osoba veřejně činná.

A to vše se výrazně projevilo na charakteru „*Traité de métapsychique*“. Je to dílo svým pojetím vědecké, nikoli spekulativní, založené především na experimentu a pozorování za podmínek až přehnaně přísných. Autor klade důraz na přesné zjištění faktů a ověření reality jevů, aniž by v této fázi výzkumu za každou cenu usiloval o vytváření hypotéz k jejich vysvětlení. Po stránce struktury, logického vyvozování důsledků ze zjištěných skutečností i z hlediska formulace myšlenek lze na dílo pohlížet jako na příkladně didaktické.

Rozhodl jsem se proto přeložit celé toto obsáhlé dílo včetně poznámek a bohatých odkazů na literaturu, a to s plným vědomím, že

tato literatura u nás není vždy snadno dostupná. Považoval jsem totiž za důležité ukázat, jak rozsáhlá byla literatura v tomto oboru už v době prvního vydání díla a z jakých konkrétních zdrojů autor vycházel.

Autorův vnuk a dědic, Prof. Gabriel Richet z Pařížské lékařské fakulty mi ochotně udělil souhlas k překladu díla a nabídl mi veškerou pomoc. Stejně tak Dr. Hubert Larcher s nevšední ochotou souhlasil s volným využitím jeho obsáhlé předmluvy pro třetí vydání z r. 1994, které připravoval, a především mi ke stejnému účelu poskytl texty všech oprav, změn a doplňků, které v tomto třetím vydání uplatnil. České vydání tak fakticky odpovídá třetímu francouzskému vydání z r. 1994.

Při překladu bylo nutné překonat určité potíže rázu terminologického. Charles Richet používal přesné názvy, které dokonce v některých případech sám navrhl, ale od doby vzniku díla zaznamenalo názvosloví jistý vývoj. Proto jeho přizpůsobení současné české terminologii, která navíc není zcela ustálená, nebylo vždy snadné. Autor však použité termíny přesně definoval, aby nedocházelo k nedorozumění. Pro zachování návaznosti na původní dílo a případně i na další literaturu té doby jsem v mnoha případech uvedl v závorce původní autorem použitý francouzský výraz s případnými vysvětlivkami.

Při překladu jsem se přiklonil především k terminologii podle díla Michele Curcia: *Parapsychologie od A do Z*, Talpress Praha, 1992. Samozřejmě jsem přihlédl i k dílu prof. M. Nakonečného: *Lexikon magie*, Ivo Železný, Praha 1995. A vzal jsem také v úvahu názvosloví, které používá PhDr. Z. Rejdák ve svých dílech, např. *Průvodce po psychotronice*, Gemma89, Praha 1991, *Perspektivy telepatie*, Eminent, Praha 1995 aj.

V českém překladu jsem ponechal ne zcela běžný termín **metapsychika** včetně jeho odvozenin, a to v první řadě z úcty k autorovi a jeho dílu. Charles Richet toto označení zavedl pro novou vědu s přesně vymezeným předmětem zkoumání a založenou na přesném experimentu a pozorování, aby ji tak jasně oddělil od

okultismu a některých jeho spekulativních přístupů. Metapsychiku definuje jako vědu, jejímž předmětem jsou mechanické nebo psychické jevy vyvolávané zdánlivě inteligentními silami nebo neznámou schopností skrytou v lidské psychice.

Takto chápaný obsah pojmu *metapsychika* se tedy do značné míry kryje s termínem **parapsychologie**, který je běžný v současné české, anglické, německé ale i francouzské literatuře.

V české literatuře se používá také výraz **psychotronika**, který prof. M. Nakonečný vymezuje takto: *V podstatě nový název pro parapsychologii, který zavedla skupina vědců snažících se distancovat od některých nevědeckých parapsychologických metod... V podstatě se předmět psychotroniky neliší od předmětu současné parapsychologie... Oba vědní obory jsou rozdílné... pouze základní metodologickou koncepcí (v psychotronice je kladen důraz na objektivní studium paranormálních fenoménů a stranou je ponechán výzkum médijských jevů, „poltergeistů“...)... filosofickou základnou psychotroniky byl původně dialektický materialismus.*

Nezáleží ovšem příliš na tom, jaký zvolíme název, jestliže jsou použité termíny přesně definovány, tak jako je tomu v tomto díle.

V knize se vyskytuje termín **vibrace**. V mechanice znamená vibrace chvění, kmitání něčeho, nějaké hmoty. Obsah tohoto termínu, tak jak ho používá Charles Richet, je však širší a odpovídá popisu hesla ve výše citovaném díle prof. M. Nakonečného: *„Základní formou veškerého bytí a dění v kosmu jsou vibrace... Vibrace je dále neanalyzovatelný koncept, který vysvětluje, jak se v kosmu co děje – počínaje fyzikálními jevy až po lidské myšlení, od věci až po ideje. Každá entita má svůj specifický vzorec vibrace... To co vibruje je pralátka... Hermetické pojetí vibrace je potvrzováno moderní fyzikou: ta dokazuje, že vše, co existuje., je v neustálém pohybu a skládá se z nespočetného množství mikročástic, které jsou jakýmsi uzly vibrující energie.“*

Charles Richet používá ve svém díle také výraz **„l'intelligence humaine“**, který většinou vyjadřuje určitou entitu, tj. inteligenci

lidskou na rozdíl od inteligence jiné než lidské. V některých případech však lze tento výraz chápat spíše jako souhrn lidských intelektuálních nebo psychických vlastností a v tomto smyslu mi připadalo vhodnější označení „lidská psychika“. Toto rozlišování by však mohlo být zavádějící, a proto jsem překládal uvedený výraz v obou případech jako *lidská inteligence*.

Při transkripci vlastních jmen jsem přednostně volil formu běžnou v původním jazyce, u zeměpisných jmen jsem dal přednost počestnějšímu tvaru, pokud existuje. Všude tam, kde to nebylo zcela jednoznačné, jsem ponechal původní francouzskou transkripci, aby přepisem názvů a jmen za každou cenu nedošlo ke zkreslení. Tak je tomu také u jmen zjevně ruského původu přepsaných z azbuky do latinky.

Některé autorovy závěry se z pohledu současných poznatků mohou jevit jako méně přesné, neúplné nebo pouze jako jedna z možností. Ostatně i sám Charles Richet podobný vývoj předpokládal. Proto jsem na řadě míst doplnil vysvětlující poznámky („poznámka překladatele“), abych tak čtenáři pomohl zařadit uvedené skutečnosti do dobového kontextu, a v neposlední řadě, abych předešel možným námitkám odpůrců metapsychiky, kteří při nedostatku zásadních věcných argumentů jistě využijí každé nepodstatné maličkosti a nepřesnosti ke znevážení celého díla.

Některé fotografické snímky reprodukováné v originále „*Traité*“ pocházejí z období počátků fotografie na konci 19. století a jejich kvalita je proto nízká. Kvalitnější tiskové předlohy nemohl poskytnout ani Dr. Hubert Larcher, ředitel Mezinárodního metapsychického institutu v Paříži, který připravoval do tisku třetí francouzské vydání „*Traité*“ v r. 1994, a podle svého vyjádření se potýkal se stejnými potížemi. Proto byla do českého vydání zařazena příloha s vybranými fotografiemi z výborného díla *Materialisationsphaenomene*, které je citováno na mnoha místech „*Traité*“ a jehož autor Dr. Freiherr von Schrenck-Notzing byl známým mnichovským praktickým lékařem a badatelem v této oblasti a blízkým spolupracovníkem Ch. Richeta.

Do rukou českého čtenáře, který neovládá krásný francouzský jazyk, se tak dostává poprvé český překlad tohoto základního díla významného francouzského vědce a myslitele Charlese Richeta.

Jiří Kult
Leden 2004

Předmluva k třetímu francouzskému vydání

Traité de Métapsychique (Pojednání o metapsychice), jehož autorem je Charles Richet, vydalo nakladatelství Librairie Félix Alcan v lednu 1922. Druhé přepracované vydání vyšlo u téhož vydavatele v r. 1923. Pro pochopení významu a aktuálnosti tohoto třetího vydání v nakladatelství Artha Production éditions (v r. 1994 – pozn. překl.) bude jistě užitečné zařadit toto dílo nejprve do rámce obecného vývoje vědeckého myšlení, potom do celkového díla Charlese Richeta a konečně uvést do vztahu k současnému stavu teorie poznání.

I Tři revoluce

Pojetí metapsychiky se zrodilo ze tří revolucí v historii vědeckého myšlení.

První uskutečnil René Descartes (1596–1650). Druhou uskutečnil Claude Bernard (1813–1878). Třetí uskutečnil Charles Richet (1850–1935).

RENÉ DESCARTES

Podle Descarta, „*jestliže je filosofie věda, může jí být pouze ve formě matematiky*“.

Descartes napsal otci Mersennovi: „*Myslím, že jsem přinejmenším zjistil, jak lze prokázat metafyzické pravdy způsobem, který je zřejmější než důkazy pomocí geometrie.*“

Obecně známým příkladem je rovnice: „*Myslím, tedy jsem.*“ Jistě nejde o to omezit význam soustavného pochybování, které dostatečně prokázalo svou účinnost: „*Nikdy nic nepovažovat za pravdivé, dokud to jasně jako takové nepoznám*“ a „*nezahrnovat do svých úsudků nic víc než to, co se jeví mému duchu tak jasně a tak zřetelně, že nemám žádný důvod o tom pochybovat*“, tzn. podrobit se kritériu evidentnosti.

Je ale opravdu evidentní, že to, co se nám jeví jako zjevně pravdivé, takové skutečně je? Nemůžeme si myslet, že pravda jako shoda našich představ se skutečností zřejmě není příliš jasná a zřetelná, takže tolik upřímných lidí projeví tak diametrálně odlišný názor? Připadá nám Relativita zřejmá?

Jestliže tedy jedině pozorování a pokus, a to i v oblasti duše a ducha, může vést k poznání, že něco je neoddiskutovatelně evidentní, je jediným pevným východiskem veškerého vědeckého poznání pouze pozorování a pokus.

Přitom existují jevy obtížně pozorovatelné vzhledem ke svému ojedinělému výskytu a obtížně ověřitelné pokusem vzhledem ke své nepřímé úměrnosti k opakovatelnosti.

Descartes takové jevy nepopíral ani neodmítal, naopak pečlivě zaznamenával jejich pozorování, ověřoval je, a dokonce se pokusil o hypotézu k jejich vysvětlení.

V revue *Light* z 30. 7. 1929 je uvedeno následující pozorování, převzaté z periodika *Psychica* č. 102 z 15. 12. 1929, které sdělil Swedenborg:

„Bylo to v r. 1649 v Dijonu. Jakýsi student hořekoval, že se mu nedaří rozluštit smysl jisté pasáže jednoho řeckého autora. Když s tímto zaujetím ducha usnul, viděl se ve snu přenesen do stockholmské knihovny, a tam nahlédl do jednoho díla, kde našel tolik žádané vysvětlení. Bylo to deset řádek, které si zapamatoval, a po probuzení je

dokázal reprodukovat. Se smyslem pro důslednost pravého pozorovatele ihned napsal velvyslanci ve Stockholmu Chamotovi a poprosil ho, aby tu věc sdělil Descartesovi (který byl v té době hostem královny Kristiny) a požádal ho o ověření správnosti. Descartes projevil o věc živý zájem, neprodleně se vydal do knihovny, na místě uvedeném vizionářem našel označenou knihu a na uvedené stránce deset řádek helénistického komentátora, které student po svém probuzení reprodukoval.“

V díle *Principy filosofie* ve čtvrté části *O Zemi* je kapitola 187 s názvem: „*Po vzoru vysvětlených věcí lze zdůvodnit všechny nejohromnější jevy na Zemi.*“ V překladu do francouzštiny, který pořídil Pere Mersenne (srov. Paris, Garnier 1973 a 1983) je k latinskému textu připojen následující příklad potvrzený Descartesem ve věci „*malých částecek, které se tvoří v mezerách zemských těles*“:

„A tak jak se neustále velmi rychle pohybují podle povahy prvotního elementu, jehož součástí jsou, může se stát, že velmi málo pozoruhodné vlivy je někdy přimějí pohybovat se sem a tam v tělese, v němž se nacházejí, aniž by ho opustily, a někdy naopak ve velmi krátkém čase dospět až na místa značně vzdálená, aniž by je jakékoliv těleso, se kterým se setkají na své cestě, mohlo zastavit nebo odchýlit, a že při setkání s hmotou připravenou k přijetí jejich působení vyvolají účinky velmi vzácné a neobyčejné: mohou způsobit krvácení z ran mrtvého, když se přiblíží vrah, vybudit představivost spících nebo dokonce bdících a přivádět myšlenky, které je varují před věcmi, jež se dějí daleko od nich, nechat pocítit velký zármutek nebo velkou radost důvěrného přítele, špatné úmysly vraha a podobné věci.“

A konečně v r. 1646 píše Descartes princezně Palatine:

„Často jsem si všiml, že to, co jsem učinil s veselou myslí (...), se mi šťastně dařilo, a to i při hazardních hrách, kde vládne pouze osud, vždy jsem to pocíťoval příznivěji a měl jsem ostatně důvod k radosti, i když jsem měl předtím smutek.“

Tyto tři příklady nám ukazují, že pochybnost nezabránila

Descartesovi zajímat se o tyto mimořádné jevy týkající se informace, komunikace a působení, které dnes nazýváme jasnovidnost, telepatie a psychokineze.

CLAUDE BERNARD

Ve své předmluvě ke stému výročí díla Henri Bergsona [1] poukázal profesor Henri Gouhier zcela jasně na jistý historický jev neznámý veřejnosti zvyklé stále slyšet o „karteziánském“ duchu Francouzů, a neváhal představit tento jev jako konec karteziánské éry.

Experimentální metoda Clauda Bernarda totiž v 19. století naznačuje vznik biologie, vědy o životě, která je zcela pozitivní. Tato věda překračuje karteziánský matematismus a poté, co opustila Spencerovu filosofii, připojuje k ní Bergson svou filosofii.

Jeho ontologie neprotiřečí ontologii Descartesově, ale ten, kdo hovoří o životě, ten hovoří o pohybu a ke statické formuli bytosti myslící v čase připojuje dynamickou formuli bytosti pohybující se v trvání.

Myslím, tedy jsem, to jistě, ale navíc také pohybuji se a tedy stávám se.

To je klíč k bergsonskému evolucionismu: z determinismu zvířat může vzejít svoboda tvůrčího vývoje v „*nástroj k tvorbě bohů*“. [2]

Připomeňme si slova, jimiž Claude Bernard vyjadřuje, že experimentální medicína spočívá na medicíně vycházející z pozorování:

„Experimentální medicína nikdy soustavně neodmítá žádné obvyklé pozorování, musí vše experimentálně zkoumat a hledá vědecké vysvětlení jevů, které nejprve zjistila medicína založená na pozorování a empirii. Tedy experimentální medicína je to, co bych mohl nazvat druhou periodou medicíny vědecké, přičemž první periodou je medicína založená na pozorování, a od té doby je zcela přirozené, že druhá perioda se připojila k první a současně na ní spočívá.“ [3]

Nicméně ani nejvýznačnější duchové se nevyhnou pochybnostem, které především opomenou uplatnit na své vědecké předsudky. Claude Bernard, který původně důrazně trval na prioritě spolehlivě pozorovaných jevů v případě experimentální metody, odsouvá stranou jisté jevy, které hodnotí jako „*absurdní nebo nadpřirozené*“.

Claude Bernard vypráví o svém odmítnutí prohlédnout na žádost jednoho svého, „*jinak velice ctihodného a uznávaného*“ kolegy jistou ženu „*kteřá nic nejedla ani nepila po několik let*“, což se „*rovná téměř tomu, jako by se řeklo, že svíčka může svítit a zůstat zapálená po několik let, aniž by se spotřebovala*“. [4]

Jako dobrý kartezián odmítl Claude Bernard svému kolegovi pozorování jevu, který podle něho zjevně nemůže být pravdivý, jelikož se jeho duchu představuje jasně a zřetelně v rozporu s tím, co je obsahem jeho úsudků.

Přestože je ve fyziologii pokročilejší než Descartes, prokazuje ve jménu vědeckého pozitivismu méně tolerance než on tím, že se nezajímá o jevy výjimečné, „*absurdní nebo nadpřirozené*“, které nepopírá, ale vylučuje je z domény experimentální medicíny.

Jde dokonce ještě dále tím, že systematicky odmítá jednu ze skutečností medicíny založené na pozorování, kterou přesto označil za první období medicíny vědecké.

CHARLES RICHEL

Říkalo se, že „*kolega jinak velice ctihodný a uznávaný*“, kterému se dostalo odmítnutí Clauda Bernarda prohlédnout zmíněnou ženu, nebyl nikdo jiný než jeho žák Charles Richet. Nemám pro to důkaz, ale je to docela možné, ba dokonce pravděpodobné.

Nakonec s těmito absurdními nebo nadpřirozenými jevy, které Claude Bernard s ohledem na vědeckou přísnost považoval za nezbytné vyloučit z oblasti vědy, vykonal jeho stoupenec a obdivovatel Charles Richet revoluci tím, že je s ještě větší péčí o vědeckou přísnost do této oblasti zahrnul a sjednotil parapsychologii a parafyziku Maxe

Dessoira [5] do jediného pojetí, kterým je metapsychika.

Tím, že tak učinil, jednoznačně sjednotil dvě kategorie jevů, které přitom výrazně rozlišoval, jak se dočteme v jeho *Předmluvě ke druhému vydání*: Subjektivní jevy, které jsou časté a nepopíratelné a pro které formuluje hypotézu kryptestezie čili skryté citlivosti, a objektivní jevy, které jsou vzácné a sporné a pro které odmítá formulovat jakoukoliv hypotézu.

II Vědecká filosofie Charlese Richeta

„... vylíčit různé formy jeho úžasné aktivity je vlastně nemožné, protože stejně tak, jak byl Charles Richet velkým metapsychikem, byl také básníkem, romanopiscem, dramaturgem, sociologem, psychologem, filosofem, historikem, popularizátorem, vědcem, hlasatelem pacifismu a předchůdcem letectví,“ napsal Robert Tocquet.

[6]

Jediný výčet jeho vědeckých prací, který sám publikoval už v r. 1901, obnáší 212 položek. [7] Odhaluje veškerý zájem autora o vědecké výzkumy somnambulismu, který zkoumal od r. 1875 do r. 1884, člověka a inteligence, osobnosti a písma, hypnotismu, nevědomých pohybů, mezi nutričního strádání. [8]

Jestliže se po vzoru odvážných příkladů, jakými byli Sir William Crookes a Frédéric Myers, rozhodl zahrnout tzv. „*absurdní nebo nadpřirozené*“ jevy do oblasti pozitivního výzkumu, lišil se nicméně od běžného platonika z Cambridge, který dosáhl v r. 1882 na *Trinity College* založení *Society for Psychical Research*, a to svým vztahem k Aristotelovi, jehož termín metafyzika parafrázoval v r. 1905 [9] navržením názvu metapsychika, a zejména vědeckou a racionální filosofií, které inspirovaly jeho fyziologii.

SCIENTISMUS

Jediným náboženstvím Charlese Richeta byla Věda, které zasvětil

opravdový kult.

Byl připraven ke všem obětem, aby zkoumal, objevoval a bránil pravdy, které věda umožní zjistit.

Pozorování somnambulismu ho přesvědčilo, že k pochopení duševní činnosti vede fyziologie, a po prozkoumání vlivu některých jedů na intelektuální schopnosti publikoval o této somato-psychologické futurologii v r. 1884 knihu pod názvem *Les poisons de l'intelligence* (*Jedy inteligence*) a poté ve stejném roce *L'homme et l'intelligence* (*Člověk a inteligence*).

V r. 1885 v práci *Essai de psychologie générale* (*Esej o všeobecné psychologii*) vyložil myšlení jako příliš komplikovaný výsledek asociace reflexů, než aby vědomí vnímalo celý tento výsledek, a to při vyloučení somatických zdrojů skrytých v kryptách nevědomí. V tom spatřuje původ iluze, že myšlení je nezávislé na těle. Tato eseje měla značný ohlas.

V r. 1914 napsal Charles Richet toto vyznání víry:

„dnes stejně jako dříve rozhodně věřím, že jedině rozum musí vládnout světu – a proto jsem racionalista, a že naděje lidstva je ve vývoji vědy – a proto jsem vědcem.“ [10]

RACIONALISMUS

V r. 1936 podepisuje Henri Roger nekrolog, z něhož uvádíme několik výňatků:

„Jednota racionalistů (l'Union Racionaliste) je ve smutku. Jeden z členů našeho Čestného výboru, který hned v první chvíli reagoval na naši výzvu, Charles Richet, právě zemřel. Ten, jehož všichni považujeme za učitele francouzské fyziologie, který byl experimentátorem a zároveň filosofem a literátem, jehož encyklopedický duch se zajímal o všechny oblasti lidské činnosti, zanechává rozsáhlé dílo, které odolá zubu času a umožní připsat jméno Charles Richet k plejádě géníů, kteří vynesli tak vysoko jméno francouzské fyziologie, Bichat, Legallois, Magendie,

Flourens, Claude Bernard.“

(...)

„pokusil se zjistit, co přesně jsou spiritistické jevy, a vytvořil tak novou vědu metapsychiku, dosud nejistou, vratkou a zaplněnou pochybnými a mylnými jevy!“

(...)

„Slíbil mi, že v Unii racionalistů prosloví přednášku věnovanou Chvále Rozumu. Jeho zdravotní stav ho přinutil vzdát se tohoto záměru. Byla to ztráta pro posluchače a také pro francouzskou literaturu, která by byla mohla postavit Chválu Rozumu proti mistrovskému dílu Erasmovu.“ [11]

Charles Richet měl skutečně vůli rozvíjet vědecké a racionální zkoumání výjimečných jevů mezi úskalím skepse a důvěřivosti, aby je vyrval z temnot iluze, pověry a okultismu.

FYZIOLOGIE

Na chirurgickém oddělení měl Charles Richet příležitost pozorovat „nejvýznamnější jevy somnambulismu“. S odvahou a vědeckou poctivostí jim věnoval vzpomínku v časopise Charles Robin. [12]

„Jevy, jichž jsem byl svědkem,“ píše, „ve mně probudily takový zájem, že jsem se rozhodl zcela opustit chirurgickou kariéru a věnovat se výlučně fyziologii.“

Právě vědecké pozorování těchto jevů vymykajících se všednosti určilo jeho profesionální orientaci a dopustili bychom se neodpustitelné chyby, kdybychom se snažili oddělit jeho působení jako metapsychika od jeho výzkumů ve fyziologii.

Charles Richet právě naopak tvrdí, že metapsychika je věda.

Jeho bývalý žák Soly Katz mi vyprávěl, jak se jeho studenti u něho jednou shromáždili a poslali mu lístek: *„Kdy nám uděláte přednášku o metapsychice?“*

Když ho děkan požádal, aby svou poslední přednášku věnoval

bilanci svých prací, vyhověl a 26. června 1925 proslovil přednášku na téma *Práce Fysiologické laboratoře Lékařské fakulty v letech 1881 až 1925*.

Svou předposlední přednáškou dne 24. června 1925 odpověděl na žádost svých studentů a toto své velkolepé exposé nazval *Metapsychická věda*.

Zde je začátek této přednášky:

„Ve chvíli, kdy se na základě spravedlivých zákonů o věkovém omezení chystám ukončit své přednášky, chtěl bych před svým odchodem s výše této katedry, kterou jsem po tak dlouhou dobu zaujímal, seznámit vás ve velmi krátkém výkladu s nástinem nové vědy metapsychiky, která dosud není součástí oficiálního vyučování fyziologie. Přesto je částí fyziologie, s níž tvoří celek, a možná velice brzy bude patřit ke klasické fyziologii.“

A zde jsou výňatky z jeho závěrů:

„Pokud jde o subjektivní metapsychiku, jsou její jevy stejně tak jisté jako nejjistější jevy fyziologie.“

(...)

„Skončil jsem, pánové, tento souhrnný výklad o nové vědě. Domnívám se, že jedním z velkých úkolů 20. století bude přiznat metapsychice veškerý její význam. Těžký úkol, ale velké dílo, a náleží fyziologům, aby ho učinili krásným.“

V r. 1905 chtěl Charles Richet zařadit Psychické vědy do tabulek desetinného třídění publikovaných Institutem pro mezinárodní bibliografii v Bruselu (*L'Institut de Bibliographie International de Bruxelles*).

„...a jelikož se o těchto vědách velmi často pojednává společně se somnambulismem a hypnotismem“, rozhodl se „umístit je do fyziologie hned vedle somnambulismu“.

Označil je tedy znakem 612. 821. 7, který se rozkládá takto:

6. Užití vědy

1. v medicíně

2. fyziologie...

8. nervového systému...

2. mozkového.

1. fyziologická psychologie

7. spánek, somnambulismus, hypnotismus a psychické vědy.¹⁴

[14]

Je tedy nepopiratelné, že pro Charlese Richeta vědy, které hodlal nazvat metapsychikou, musejí být zahrnuty do fyziologie. Zahrnuté, ale nikoli omezené.

Poté co v roce 1887 napsal dílo *L'homme et l'intelligence* (Člověk a inteligence), [15] publikoval v r. 1927 *L'intelligence et l'homme* (Inteligence a člověk) [16] .

„Tato kniha,“ píše, „... to je v první řadě a především vyjádřením veškeré úcty, a odvažuji se říci zbožňováním lidské inteligence. Jakkoli nedokonalá a křehká a někdy slepá (...) je inteligence člověka velkou

vládkyní rozsáhlého vesmíru. (...) Pod tíhou antropomorfismu prohlašuji, že mistrovským dílem stvoření je lidská inteligence.“

„... Komplikace životních forem stále narůstala tak, že nakonec tato nesmírná a namáhavá práce nezůstala neplodnou, protože vyústila do zázraku inteligence. Ano! To je zázrak zázraků.“

(...)

„Je málo pravděpodobné, že tento pokrok nebude pokračovat. Tajemné síly, které vytvořily inteligenci člověka, pokračují nepřetržitě ve své činnosti. V průběhu věků vidíme, jak se inteligence rodí, potom se zvětšuje a ještě dále zvětšuje. Je to nepřerušovaná harmonická křivka, hyperbola, kterou smíme extrapolovat.“

O dva roky později ve svém díle *Apologie de la biologie (Obhajoba biologie)* prohlašuje:

„Všechno se děje tak, jako kdyby na počátku pozemského života byla inteligence zrozena a od té doby se zvětšovala.“ (...)

„Jestliže nechceme připustit předem promyšlený účel, je třeba předpokládat něco ještě absurdnějšího, a sice náhodu, totiž nepřítomnost zákona. Kdyby nebylo nějakého neurčitého projektu v naší živé přírodě, vytvořila by všechno náhoda. Avšak sotva mohu věřit, že náhoda by mohla stvořit inteligenci.“ [17]

Jak tuto inteligenci, která vrcholí v člověku a která snad neřekla své poslední slovo, zahrnout do fyziologie?

Když se Pierre Flourens (1794–1867) zabýval záhadou vztahu mezi životem a inteligencí, podal fyziologický důkaz jednoty inteligence a ukázal, že u člověka je její výhradní sídlo v mozku, orgánu vnímání a myšlení. [18]

Poté co Charles Richet věnoval svou úvodní disertační práci *Experimentálním a klinickým výzkumům citlivosti (Recherches expérimentales et cliniques sur la sensibilité)* [19] a další disertační práci *Struktura a fyziologii mozkových závitů (Structure et physiologie des circonvolutions cérébrales)* [20], publikoval své *Leçons sur la physiologie générale des muscles, des nerfs et des centres nerveux* (Lekce

o obecné fyziologii svalů, nervů a nervových center), [21] ve kterých se zabývá zejména tím, „co zajímá všeobecnou fyziologii ve vztahu k životu“, a snaží se „. analyzovat podmínky a zákony dráždivosti tak, aby zjistil vztah mezi podrážděním tkáně a reakcí této tkáně na podráždění. Tato studie nápadně ukazuje podobnost tkáně nervové a tkáně svalové“. [22]

Tyto experimentální výzkumy mozku, jeho aferentních smyslových nervů a eferentních motorických nervů, jejich vzruchů a útlumů, změn a intoxikací přivedly Charlese Richeta k pojetí psychických reflexů [23] a k obecné psychologii, [24] o které se snažil „prokázat, že tato věda existuje zcela tak jako obecná fyziologie, jíž je pouze částí.“ A skutečně „jedna buňka působí na všechny ostatní a všechny ostatní působí na ni“ a „tím, že z jednoduchého skládáme složité, zjišťujeme nejprve dráždivost, pak prostý reflex“, a potom reflex s pamětí, tj. psychický reflex. [25]

O této buněčné a tkáňové dráždivosti, která je elementárním východiskem psychického reflexu, z něhož se vynořuje fyziologie inteligence, mohl Charles Richet konstatovat, že odpovídá na nejjednodušší stimuly.

Zde jsou výňatky z rozpravy, kterou proslovil 26. září 1910 na Fyziologickém kongresu ve Vídni: [26]

„Množství látky, která vstupují do procesu při fyziologických reakcích, jsou často tak malá, že je lze považovat za nepostižitelná.“

„Veškerá chemotaxe nám odhaluje působení nekonečně malého množství.“

„... nová biologická chemie je na světě: je to chemie nepostižitelného množství.“

„Chemie nepostižitelného množství se tedy výrazně stává chemií funkcí.“

„Je to chemie biologických funkcí tělesných tekutin. Vede k fyziologii jedinců.“

„Právě jsme hovořili o chemii nepostižitelného a nespočítatelného

množství: tím jsme dospěli k chemii nestability. “

„Tato nestabilita (...) její pravé fyziologické jméno je dráždivost.“

„Jakmile chemická příčina, dokonce i slabá, začne působit, mohou bezprostředně vzniknout jevy o velké intenzitě.“

Dne 6. prosince 1890 ho výzkumy desensibilizace a imunizace přivedly k tomu, aby použil u člověka séroterapii, jejíž obecný princip objevil a kterou potom Behring a Roux úspěšně použili při léčbě záškrtu. [27]

Když s Paulem Portierem zkoumal experimentální indukci hypersensibility, což vedlo k nečekanému objevu alergického šoku, [28] nazval tento jev anafylaxí. [29] Své studii potom věnoval dílo, [30] které vyšlo v r. 1911 a vyneslo mu Nobelovu cenu za fyziologii v r. 1913.

Od té doby dobře věděl, že hranice citlivosti nejsou známé, takže se pod vlivem pozorování a experimentu při výskytu jevů jasnozřivosti tvořících subjektivní metapsychiku klonil k vyslovení hypotézy, že jisté informace a sdělení, které přicházejí do vědomí, aniž by prošly známými smyslovými cestami, za to vděčí tajemnému „šestému smyslu“, skryté citlivosti, kterou nazval „kryptestezie“.

III Současná metapsychika

Charles Richet vykonal „revoluci“ ve jménu dokonale logicky skloubené vědecké filosofie tím, že s příkladnou přesností myšlení, dokonalou poctivostí a odvážným hledáním pravdy zahrnul metapsychiku do fyziologie.

Odvážným proto, že musel čelit silné opozici:

– *Jako člen Lékařské akademie (l'Académie de Médecine), člen Akademie přírodních věd (l'Académie des Sciences) a nositel Nobelovy ceny za fyziologii se dvakrát představil Francouzské akademii (l'Académie Française), avšak marně, neboť kromě pacifismu a*

používání vivisekce se proti jeho zvolení dovolávali metapsychiky. [31]

– *Traité de métapsychique (Pojednání o metapsychice), které v roce 1922 předložil Akademii přírodních věd, nebylo pojato do zprávy ze zasedání.* [32]

– V březnu 1932 bylo ze zprávy ze zasedání vypuštěno jeho sdělení Akademii přírodních věd o mediumitě s fyzickými účinky [33]. Charles Richet nicméně své přesvědčení неотřesitelně projevoval až do konce svého života, poněvadž r. 1935 napsal:

„Neobvyklé a nepředvídané zaujme své místo ve vědě.“

(...)

„Je třeba vstoupit do zcela neprozkoumané oblasti. Mezi temnotami nastává svítání, září v dáli.“

(...)

„Nepíši pro lidi dneška, ale pro lidi zítřka.“ [34]

Dne 12. listopadu 1945 napsal Carl Gustav Jung doktoru Lawrenci J. Benditovi: *„Fyziologie až dosud opomíjela vyšetřit místo pro parapsychologii, ale toto své opomenutí bude muset napravit, neboť parapsychologie hraje roli v případech materializace.“* [35]

V současné době se metapsychika i nadále setkává s opozicí a skepsí, zejména když ji někteří naši současníci i přes nepochybné postoje Charlese Richeta nadále spojují se *„spiritismem a okultními vědami“*.

V r. 1993 jeden z nich napsal v souvislosti s prvním Mezinárodním kongresem fyziologické psychologie, kterému v r. 1889 předsedal Jean Martin Charcot:

„Dnešní výzkumníky překvapí přítomnost stoupenců spiritismu a okultních věd, kteří se zúčastnili kongresu. Mezi nimi místopředseda Charles Richet, který napsal v r. 1924 své velké Pojednání o metapsychice.“ [36]

Musíme se tedy ptát sami sebe, co ještě dnes tvoří překážku vstupu metapsychiky do oblasti vědy?

Kromě tohoto zaměňování, jehož je nespravedlivou obětí a které by ji chtělo vrhnout do kategorie toho, co se dnes obvykle označuje jako „pavědy“, musí metapsychika zřejmě překonat tři velké námitky:

- subjektivitu,
- nepravděpodobnost,
- nepředvídatelnost.

SUBJEKTIVITA

Ve svém díle *Essai sur la philosophie naturelle de la biologie moderne* (Esej o přírodní filosofii moderní biologie) napsal v r. 1970 Jacques Monod, že „úhelným kamenem vědecké metody je postulát objektivity přírody“ tak „nerozlučně spjatý s vědou“, že „je nemožné se ho zbavit bez vystoupení z postulátu samotné vědy, i kdyby to bylo jen dočasně nebo v omezené oblasti“. [37]

Za těchto podmínek může vědecká psychologie omezit své zkoumání pouze na objektivní projevy, které vyjadřují, podmiňují a obklopují psychické jevy, jako je např. chování (Behaviour). R. 1913 napsal John Broadus Watson: „Je čas, aby psychologie odstranila všechny odkazy na vědomí.“ Behaviourista „musí vyloučit ze svého vědeckého slovníku všechny subjektivní termíny, jako jsou pocity, vnímání, představa, přání, účel a dokonce myšlení a cit v jejich subjektivním vymezení“. Neobehaviourismus B. F. Skinnera a Clarka Hulla odmítá v r . 1953 všechny mentální nebo psychické jevy, které nelze měřit. [38]

Při sledování okruhů psychických reflexů v těle živočichů-strojů tedy bude možné bez opuštění oblasti vědy vrátit výsledky chování jejich příčinám, ale nemělo by se zapomínat na kritiku Arthura Koestlera adresovanou vědecké psychologii, která by chtěla za každou cenu mít možnost popřít „existenci vlastností, které vytvářejí člověčenství člověka a „myšověctví“ myši“. [39]

Nejkrásnější z vlastností, které vyjadřují *člověčenství* člověka je v

očích Charlese Richeta inteligence, „zázrak zázraků“, „mistrovské dílo stvoření“, kterému věnoval opravdové zbožňování a které podle něho nepovstalo z náhody.

Charles Richet jasně rozlišuje mezi tím, co Max Dessoir označoval jako parafyziku, a mezi parapsychologií a přesně stanoví, že „objektivní metapsychika uvádí, třídí a analyzuje určité vnější mechanické, fyzikální nebo chemické jevy vnímatelné našimi smysly, které nejsou vyvolány současně známými silami a mají zdánlivě inteligentní charakter“, zatímco „subjektivní metapsychika zkoumá jevy, které jsou výlučně intelektuální“.

Odtud konečná syntetická definice metapsychiky: „Věda, jejímž předmětem jsou mechanické nebo psychologické jevy vyvolané zdánlivě inteligentními silami nebo neznámými skrytými schopnostmi lidské inteligence.“ [40] Zdůrazňuje, že metapsychika je „jedinou vědou, která zkoumá inteligentní síly“.

V paradigmatu [41] „vědeckého společenství“ spočívajícím dosud na postulátu objektivity přírody však nemají subjektivní metapsychické jevy, jako je jasnovidectví, telepatie, předvídaní, své místo, podobně jako vědomí nemá místo v behaviouristické psychologii.

Jejich realitu se můžeme navíc pokusit prokázat experimentálně oklikou přes statistické metody, které jak známo doporučoval Charles Richet a potom s pozitivními výsledky použil Joseph Banks Rhine a jeho škola.

Jelikož mechanické jevy objektivní metapsychiky jsou vyvolávány silami, které „se zdají být inteligentní“, tzn. jejich zdroje schopné organizovat prostředky s ohledem na konečný cíl jsou objektivní, je „vědecká komunita“ dokonale soudržná, a když už nemůže tyto objektivní jevy vyloučit ze svého paradigmatu, ale pouze je do něho pojmout, zbývá jí pouze jediné východisko, a sice popírat je za každou cenu.

Když přestalo být rozumné popírat tyto objektivizované subjektivní jevy a objektivní výsledky subjektivních sil, prohlásil Willis H. Harman

v Cordoue, že věda je „na křižovatce“ a že musí volit mezi dvěma cestami: buď rozšířit své paradigma a otevřít ho vědomí, nebo setrvat u svého současného paradigmatu, ale uznat společenskou volbu doplňujícího paradigmatu a umístit do něho jevy vědomí, a postupně upustit od harmonizování těchto dvou paradigmat. [42] A to učinil Charles Richet s inteligentními silami s tím, že objektivní sílu a subjektivní inteligenci spojil v metapsychice jako rub a líc téže mince. A to také začali chápat fyzikové při objevu, že pozorovatel je součástí pozorování a experimentátor je součástí experimentu.

NEPRAVDĚPODOBNOST

Zkoumání neobvyklých jevů je neprávem odsouváno do temnot iracionality, protože právě naopak je vědec racionalista Charles Richet zahrnul ve jménu vědy do oblasti pozorování a experimentu.

Neobvyklý charakter těchto jevů přiměl v r. 1936 Henri Rogera k vyjádření, že metapsychika je „*dosud nejistá a nepevná a je zaplněná jevy pochybnými a mylnými*“. Ale Richet předvídal obtížnost dosažení jistot a zdůrazňoval, že tato nová věda musí být „*velice a nesmířitelně přísnou*“ [13] disciplínou.

A opravdu, čím méně je daný jev pravděpodobný, tím hůře je pozorovatelný, čím méně je opakovatelný, tím více uniká experimentování. A jako zvláštní ironií právě jevy objektivní metapsychiky, které by se měly stát součástí vědeckého paradigmatu, jsou nejméně časté, nejhůře opakovatelné a nejhůře zachytitelné experimentem.

Ve vědě spočívají jistoty na absolutních principech a na zákonech vyvozených z opakovaných jevů, tedy ze statistik, které snesou výjimky. Je vysoce pravděpodobné, že zítra bude den. Věřím tomu do té míry, že si tím jsem téměř jistý. Je tak nepravděpodobné, že zítra se na Paříž snese déšť žab, že to považuji za téměř nemožné. To o čem si myslím, že může být jisté, vychází pouze z pravděpodobnosti, to o čem pochybuji, vychází z nepravděpodobnosti.

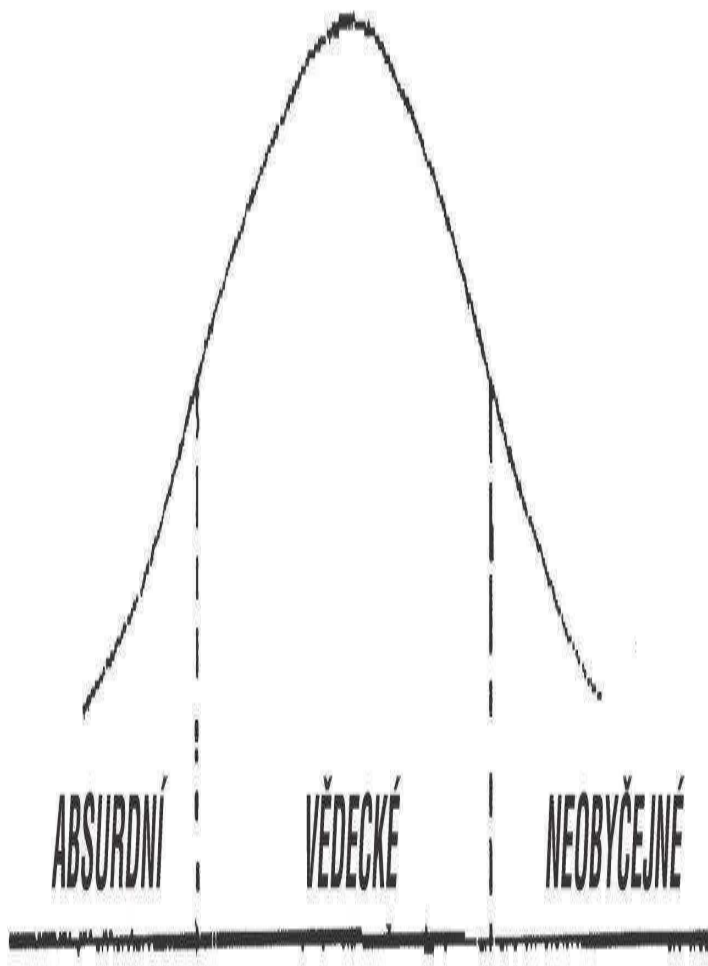
Abychom pokročili při dokazování vědecké jistoty, je prospěšné zavést pochybnost. Jestli se ale pochybnost ukazuje jako dokonale přiměřená k tvorbě pravidel na základě velkých počtů, zdá se být o to s většími potížemi použitelná na výjimky, které jsou v menším počtu, jsou vzácnější, méně pravděpodobné a obtížněji opakovatelné.

V případě těchto výjimek je vhodné povýšit pochybnost na druhou tím, že budeme pochybovat o tom, že je třeba pochybovat, a tuto druhou mocninu pochybnosti, kterou můžeme nazvat přesvědčení, lze formulovat takto:

Nikdy nic nepovažovat za chybné, dokud to evidentně jako takové nepoznám.

Pochybnost a přesvědčení není v protikladu, ale navzájem se doplňuje a rozšiřuje vědeckou metodu od pravidel až po samotné nekonečně nepravděpodobné výjimky.

Kdybychom tyto jevy vyjádřili jako funkci jejich pravděpodobnosti, získali bychom Gaussovu křivku představující tři zóny:

– nejvyšší centrální zóna obsahuje všechny objektivní jevy dost běžné a opakovatelné, aby odpovídaly paradigmatu současné vědy;

– zóny na obou protáhlých koncích se přibližují k základně, jedna nich obsahuje jevy absurdní a druhá jevy neobyčejné, obojí Claude Bernard považuje za nutné vyloučit z oblasti vědy.

Toto vyloučení je nebezpečné, protože takto opomenuté jevy živí pověru, hasí žízeň po iluzích a sytí ty, kdo těží z důvěřivosti veřejnosti a vrhají se na vzniklou mezeru, takže skeptici mají pak vítanou příležitost spojovat zkoumání těchto jevů se žvásty „pseudověd“ a se zárukou, kterou se tam snaží získat lovci v kalných vodách.

Charles Richet tedy vytvořil dílo duševní hygieny tím, že vnesl

kopí vědy a světelný štít rozumu do zón, které bylo třeba vyjasnit, a to dokonce za cenu svého vlastního vyloučení při mnoha okolnostech...

Rozlišování mezi absurdním a neobyčejným, které zavedl Claude Bernard, odpovídá přesně oběma extrémům, které lze zjistit při pozorování spontánních metapsychických jevů. Na straně absurdního jsou to projevy rozpadu osobnosti s uvolněním automatismů, často delirantních a dokonce psychopatologických, na straně neobyčejného je to vyšší integrace orientovaná ve smyslu pozitivního vývoje sensorických, intelektuálních a afektivních schopností v perspektivě toho, co Pierre Teilhard de Chardin nazýval komplexifikací. Absurdní a neobyčejné jevy se mohou dokonce úzce prolínat, zejména v nelegendárních životopisech svatých, jako by jeden byl výkupným druhého. Tak jako patologii lze nazírat jako jakýsi „skalpel“ fyziologie, může i zkoumání jevů představujících se jako absurdní posloužit jako skalpel pro analýzu jevů neobyčejných v této rozvinuté oblasti fyziologie, jakou je metapsychická věda.

NEPŘEDVÍDATELNOST

Jestliže se síly jeví jako inteligentní, tzn. schopné organizovat prostředky s hlediska určitého cíle, znamená to, že kauzalitu nutnosti a náhody mohou s určitou svobodou podříditi účelu svých záměrů.

Jestli tomu tak opravdu je, bude obyčejný pozorovatel spontánních a neočekávaných jevů nejprve překvapen jejich zvláštností vymykající se obvyklému a potom může pouze soustředit svou pozornost a čekat na eventuální opakování, aniž by kdy mohl předvídat jeho formu projevu nebo rytmus výskytu. Vědecký pozorovatel většinou nezná vliv své vlastní subjektivity. Naproti tomu J. B. Rhine si všiml, tak jako mnoho jiných, že „*činnost klepajících duchů často ustává, jakmile se dostaví vyšetřovatel, aby je pozoroval*“.

Jestliže už samo vědecké pozorování naráží na tyto potíže, tím spíše se při experimentování setkáme se značnou překážkou, kterou nazýváme vliv experimentátora. Ať se tomu experimentátor brání nebo

ne, je subjektem, který působí na subjektivní zdroje experimentu. Všichni metapsychikové to vědí a berou to v úvahu, ale kvůli tomu se nevzdávají vědeckého experimentování.

Jak experimentovat v případě jevů nepravděpodobných nebo nepředvídatelných? Fyzik a matematik Jean Hely mne upozornil, že dokonce ani to, co je nesmírně nepravděpodobné, není nemožné, protože to zůstává možným pro nějakou nesmírnou sílu. Je znám aforismus: *Když se nešetří časem, všechno možné nastane.*

Bylo třeba staleté trpělivosti, abychom v nebeském blankytu spatřili zrod astronautiky z astronomie. Od básníka na měsíci až k noze Armstronga, která se dotkla měsíčního povrchu, od vzrušení vyvolávaného kometami až k jejich analýze pomocí vyslaných výkonných sond využila lidská inteligence svůj čas, aby vytvořila cestu od pozorování až k experimentu.

Je tomu tak i ve výzkumu v metapsychice, kde se velkou lekcí skromnosti stal závěr kongresu ke stému výročí vzniku *Society for Psychical Research* (anglická Společnost pro parapsychologický výzkum – pozn. překl.) v Cambridgi v r. 1982, podle kterého to bylo století pozorování, úvah a experimentů.

Spolupracovníci a následovníci Charlese Richeta zůstali věrni jeho psychologicko-fyziologické inspiraci a není náhodou, že je mezi nimi značný podíl lékařů a antropologů, kteří tvoří správný střed mezi materialismem psychotroniků z Východu a idealismem parapsychologů ze Západu.

Připomeňme jako příklad experimenty, které provedli:

– Doktor *Gustave Geley* [43] s *materializacemi, které vyvolávalo médium Franek Kluski a které potvrdil Robert Tocquet* [44] ;

– Doktor *Eugene Osty a jeho syn Marcel s fyzickými médijními projevy, které vyvolával Rudi Schneider* [45] a které sdělil *Charles Richet Akademii věd v březnu 1932;*

– *René Warcollier, k jehož knize o telepatii napsal předmluvu Charles*

Richet a začal takto: „Toto je vědecká kniha zabývající se opravdovou vědou. Pokud se jedná o takový předmět, pak to není banální chvála.“; [46]

– Profesor Hans Bender o případu strašení v Rosenheimu; [47]

– Doktor Jean Barry o plethysmografickém záznamu průběhu telepatické komunikace na velkou vzdálenost s Douglasem Deanem; [48]

– Madam Yvone Duplessis o dermooptické citlivosti a vnímání, která ozřejmila fyziologii a fyziku z pohledu kryptestezie; [49]

– Profesor Rémy Chauvin jmenovitě ve zvířecí etologii a s psychokinezí;

– Yves Lignon specialista na statistickou matematiku.

Současný pokrok technologie umožňuje doufat v další pokrok, [50] i přes obtíže dospět objektivně až ke kryptokinetickým zdrojům inteligentních sil.

Charles Richet napsal: „...nastane okamžik, možná dost brzy, kdy budou poznány funkce závitů, tzn. inteligence, tak jako funkce srdce, svalů a krve.“ [51]

Ohlasem na tuto naději bylo naléhavé přání, které nedávno napsal Robert Tocquet: [52]

„Kromě stále přesnějšího pozorování spontánních nebo vyvolaných paranormálních jevů nebo jevů za takové považovaných, bude muset podle mého názoru parapsycholog usilovat o určení povahy a mechanismu nervových mozkových vztahů k celému materiálnímu a spirituálnímu vesmíru, které jsou nesmírně pravděpodobné, a to z pohledu minulosti, přítomnosti a budoucnosti vesmíru. To mu umožní lépe pochopit jak a proč u paranormálních jevů, mimosmyslové vnímání skryté skutečnosti, znalost minulosti a budoucnosti jevů nepostižitelných rozumem, telekinezi a materializaci. A tak se metapsychika (nebo parapsychologie) stane vědou věd tím, že objeví prvopočáteční zdroje života a myšlení. A kdo ví, snad i jejich účelnost, pokud nějaká existuje.“

A tak věrný této futurologické inspiraci zasvětil doktor Jean Barry se svými spolupracovníky v současné době veškeré své úsilí organizaci špičkového výzkumu objektivního využití neobvyklých funkcí lidského mozku.

EPILOG

Přísnost intelektuální askeze žene vědce k vyjádření toho nevyřčeného, co přetěžuje jejich představivost v literární podobě knih sci-fi, novel a románů.

Cvičení prospěšné nikoli pouze tím, že uvolňuje tlak vyvolaný „fantazií“, ale také objevováním hloubky poetické představivosti badatele, která skrývá zdroje jeho inspirace, sílu jeho motivace a subjektivní důvody jeho orientace.

Viděli jsme, že v protikladu k absurdnímu východisku rozpadu osobnosti postupuje neobyčejné ve smyslu integrace komplexnosti, jejíž meze neznáme a které pro nás zůstávají tajemnými.

Pravděpodobně v tomto světle je třeba číst v metapsychickém románu Charlese Richeta nazvaném *Au seuil du mystere* (Na prahu tajemství), publikovaném rok před jeho smrtí, třetí a poslední novelu: *Člověk, který spal padesát let*. [53]

Je to příběh dr. Adriena Girarda, který se v r. 1875 ve věku třiceti let zabývá „vývojem biologických věd, protože fyziologie je, snad po astronomii, nejkrásnější z věd, neboť se jedná o duši, myšlení, život“. [54] Objevuje omamné (v orig. biocémétiques) [55] vlastnosti šťávy plodů „*Mirabilis somnifera*“ vyvolávající ochlazení, spánek a mimořádné zpomalení životních funkcí, experimentuje sám na sobě a ze své hibernace vyjde teprve v r. 1930. Trpí neslýchaným protikladem mezi pokrokem vědy a techniky a truchlivým ústupem kultury a morálky, a rozhoduje se proto k návratu na břeh řeky zapomnění Léthé, aby se probudil až v r. 1980 nebo kolem r. 2000 v naději, že znovu nalezne „morální svět odlišný od dnešního divokého světa“.

„*Usínám pln důvěry,*“ píše svému příteli, „*neboť si jsem jist, že svět,*

do něhož se vrátím, mi přinese něco nepředvídaného. “

Zklamaný hloupostí navzájem se zabíjejících lidí a po dosažení prahu tajemství vložil zbožňovatel inteligence tak jako jeho o pět let starší hrdina veškerou svou naději do budoucnosti, naší přítomnosti, ozářené podle jeho předpokladu oním doplňkem duše, který jeho přítel Henri Bergson očekával od vývoje psychických věd. [56]

V díle *Traité de Métapsychique* lze objevit to, co snad mělo určující roli ve vývoji myšlení Charlese Richeta směrem k onomu „*doplňku duše*“: předpověď somnambulní ženy v dubnu nebo květnu 1884 týkající se nepředvídatelných okolností smrti jeho matky, která zahynula 7. června 1884 pod zřícenou hrází přehrady. [57]
Koincidence? Synchronicita? Výhybka osudu? To byl rok, kdy dokončil redakci svého díla *Essai de la psychologie générale* (Esej o obecné psychologii), kde se pokusil vysvětlit psychologické pomocí organického, a také rok, kdy ho navštívil Aksakoff, který mu vyjevil existenci jevů přesahujících somnambulismus a hypnotismus a následně ho pozval do Milána k účasti na experimentech s Eusapii Paladino. „*Tyto památné experimenty v roce 1884,*“ píše, „*probíhaly za přísné kontroly a přesvědčily mne, že existují věci, jejichž zkoumání odvržené oficiální vědou je přesto doménou experimentální fyziologie.*“ [58]

Fantazií vytvořený syn Charlese Richeta, dr. Adrien Girard, který se mu podobal jako bratr, si po dvou úsecích funkčního života přál vzbudit se do svého třetího života až mezi roky 1980 a 2000.

A podobně po dvou vydáních díla *Traité de Métapsychique*, která odpočívala v zažloutlých stránkách, nastal čas pro vydání třetí v r. 1994. Kéž by toto nové vydání probudilo zájem čtenářů a inspirovalo jako vzpomínku na velkého vědce nový rozmach vědeckého výzkumu na prahu tajemství, neboť nic není podivuhodnější než skutečnost.

Dr. Hubert Larcher Saint Paul,
7. března 1994

Poznámky

[1] **Gouhier** Henri: Préface de Henri Bergson. Oeuvres. Edition du Centenaire, Paris, Presses Universitaires de France, 1959, VII–XXX.

[2] **Bergson** Henri, *Les deux sources de la morale et de la religion*.

[3] **Bernard** Claude, *Introduction à l'étude de la médecine expérimentale*. Paris, Joseph Gilbert, 1946, str. 267–268.

[4] Id

[5] **Dessoir** Max: *Vom Jenseits der Seele*, 1889, Stuttgart, Enke 1967.

[6] **Tocquet** Robert: *Charles Richet* président de l'I. M. I., Revue métapsychique, č. 14, červen 1969, str. 9.

[7] **Richet** Charles: *Exposé des travaux scientifiques de M. Charles Richet*, Paris, Chameroy et Renouard 1901.

[8] Id.: str. 65–67, viz také **Richet** Charles: *La grande espérance*, Paris, Aubier 1933, Jeüne prolongés, str. 127–133, 150–151.

[9] **Richet** Charles: *La Métapsychique*. Proceedings of the Society for Psychical Research, 6. února 1905, str. 1–49.

[10] **Richet** Charles: *L'éloge de la raison*, Annales des Sciences psychiques, duben 1914, str. 79–81.

[11] **Roger** Henri: *Notice nécrologique*. Cahiers de l'Union Racionaliste, 1936, str. 290–293.

[12] **Richet** Charles: *Du somnambulisme provoqué*. Journal de l'Anatomie et de la Physiologie, 1875, str. 348–378.

[13] La Presse médicale, č. 51, sobota 27. června 1925, str. 857–862.

[14] **Richet** Charles: *De l'indexation décimale des sciences psychiques*, Annales des sciences psychiques, č. 2, únor 1905. V téže době v únoru 1905 Charles Richet navrhl ve svém předsednickém sdělení společnosti Society for Psychical Research název metapsychika (viz pozn. 9).

[15] **Richet** Charles: *L'homme et l'intelligence. Fragments de la psychologie et de la Physiologie*, Parix, Félix Alcan, 1887.

[16] **Richet** Charles: *L'intelligence et l'homme. Etudes de psychologie et de physiologie*. Paris, Félix Alcan, 1927.

[17] **Richet** Charles: *Apologie de la biologie*. Paris, Douin 1929, str. 81–84.

[18] **Flourens** Pierre: *De la vie et de l'intelligence*. Paris, Garnier 1858.

[19] **Richet** Charles: *Recherches expérimentales et cliniques de la sensibilité*. Paris, Masson, 1877.

[20] **Richet** Charles: *Structure et physiologie des circonvolutions cérébrales*. Paris, Germer Baillière, 1878.

[21] **Richet** Charles: *Le çons sur la physiologie générale des muscles, des nerfs et des centres nerveux*. Paris, Germer Baillière, 1882.

[22] Viz poznámka 7, Id, str. 23.

[23] **Richet** Charles: *Les réflexes psychiques*. Revue philosophique, 1888, str. 225–237, 387–422, 508–528.

[24] **Richet** Charles: *Essai de la psychologie générale*. Paris, Alcan, 1888.

[25] Viz pozn. 7, Id, str. 42-43.

[26] **Richet** Charles: *L'humorisme ancien et l'humorisme moderne*. Presse médicale, č. 79. 1. října 1910, Paris, Masson.

[27] Viz pozn. 7, Id, str. 6.

i[28] **May** Charles D: *The ancestry of allergy: Being an account of the original experimental induction of hypersensitivity recognising the contribution of Paul Portier*. The Journal of Allergy and clinical

[29] **Portier** Paul a **Richet** Charles: *De l'action anaphylactique de certains venins*. Bulletin de la Société de Biologie, 1902, str. 170-172.

[30] **Richet** Charles: *L'Anaphylaxie*. Paris, Baillière, 1911.

[31] **Osty** Eugène: *Charles Richet (1850-1935)*. Revue métapsychique 1936, str. 18.

[32] Id, str. 31.

[33] Id, str. 35.

[34] **Richet** Charles: *Au secours*. Paris, Peyronnet, 1935, str. 103-104.

[35] **Jung** C. G.: *Correspondance 1941-1949*. Paris, Albin Michel 1993, str. 130.

[36] **Changeux** Jean-Pierre: *De la science vers l'art, v Ame au Corps. Arts et Sciences (1793-1993)*. (Grand Palais, Paris). Réunion des Musées nationaux. Gallimard/Electra 1993, str. 36.

[37] **Monod** Jacques: *Le hasard et la nécessité. Essai sur la philosophie naturelle de la biologie moderne*. Paris, Seuil 1970. str. 32-33.

[38] **Skinner** B. F.: *Science and Human Behaviour*. 1953, str. 30-31.

[39] **Koestler** Arthur: *Le cheval dans la locomotive*. Paris, Calmann-Lévy 1968, str. 23-24.

[40] **Richet** Charles: *Traité de métapsychique*. Paris, Alcan 1922, str. 2-5.

[41] *Paradigma*: Z řec. *paradeigma* – příklad, model, znamená pro vědce rámec myšlení vlastní pro pochopení a vysvětlení skutečnosti.

[42] **Harman** Willis H.: *Les implications pour la science et la société des découvertes récentes dans le champs de la recherche psychologique et psychique*, in *Science et Conscience. Les deux lectures de*

l'univers. France-culture/Colloque de Cordoue. Paris, Stock 1980. str. 431440.

[43] **Geley** Gustave: *Expériences de matérialisation avec M. Franek Kluski*. Revue métapsychique, č. 3, leden-únor 1921, str. 119-126; č. 4, břez-en-duben 1921, str. 169-181; č. 5 květen-červen 1921, str. 221-225; č. 6, červenec-srpen 1921, str. 294-305. Dr. Gustave Geley byl ředitelem Mezinárodního ústavu pro metapsychiku (l'Institut Métapsychique International) v letech 1919 až 1924.

[44] **Tocquet** Robert: *Les moulages de l'Institut Métapsychique International*. Revue métapsychique, č. 1, břez-en 1966, str. 70-79. Profesor Robert Tocquet, který publikoval pět děl o iluzionismu pod pseudonymem Don Roberto, byl obzvláště kvalifikovaný pro kontrolu těchto experimentů. Byl předsedou Mezinárodního ústavu pro metapsychiku (l'Institut Métapsychique International) v letech 1982 až 1983, potom čestným předsedou až do své smrti 23. září 1993 ve svých 96 letech.

[45] **Osty** Eugene et Marcel: *Les pouvoirs inconnues de l'esprit sur la matiere*. 1932. Dr. Eugene Osty byl ředitelem Mezinárodního ústavu pro metapsychiku (l'Institut Métapsychique International) v letech 1925 až 1938.

[46] **Warcollier** René: *La télépathie*. Paris, Félix Alcan 1921, str. V. René Warcollier byl předsedou Mezinárodního ústavu pro metapsychiku (l'Institut Métapsychique International) v letech 1950 až 1962.

[47] **Bender** Hans: *Enquete sur un cas de Poltergeist á Rosenheim. Psychokinésie spontanée*. Revue métapsychique, č. 17, 1971-1972, str. 55-62. Profesor parapsychologie ve Freiburgu v Brisgau. Dr. Hans Bender byl žákem Pierra Janeta a čestným členem Mezinárodního ústavu pro metapsychiku (l'Institut Métapsychique International).

[48] **Barry** Jean: *Journal d'un parapsychologue*. Kap. IX: *Télépathie transocéanique. Expériences á grande distance de Bordeaux (France) a Newark (USA)*. Paris, Edition et publications premieres

1971, str. 163-178. Dr. Jean Barry je předsedou Mezinárodního ústavu pro metapsychiku (l'Institut Métapsychique International) od r. 1983.

[49] **Duplessis** Yvonne et coll.: *Couleurs visibles et non visibles*. Monaco, Rocher, 1984. Mme Yvonne Duplessis je místopředsedkyní Mezinárodního ústavu pro metapsychiku (l'Institut Métapsychique International) od r. 1983.

[50] *Une science nouvelle, la métapsychique. L'Institut Métapsychique International de Paris* in Recherches et technologie Ile de France, Publikace Ministerstva vyššího vzdělávání a výzkumu (Ministere de l'Enseignement supérieur et de la Recherche) D. R. R. T. Toulouse, Editions internationales 1993, str. 155, 157-161.

[51] **Richet** Charles: *Structure des circonvolutions cérébrales. (Anatomie et physiologie)*. Paris, Germer Baillere 1878, str. 170.

[52] **Tocquet** Robert: *Rukopisná poznámka*.

[53] **Richet** Charles: *Au seuil du mystere. Roman. L'homme qui a dormi 50 ans*, str. 127-187.

[54] Id, str. 133-134.

[55] *Biocemesa* (fr. *Biocémese*) Z řec. *bios*, život a *koimésis*, působit omámení.

[56] **Bergson** Henri: *Oeuvres. Edition du Centenaire*. Paris, P. U. F., 1959. *Les deux sources de la morale et de la religion*, 1932, str. 1238-1239.

[57] **Richet** Charles: *Traité de métapsychique*, Paris, Alcan 1922, str. 457-458 a 1923, str. 468-469.

[58] Viz. pozn. 31.

Předmluva k druhému francouzskému vydání

Oproti prvnímu vydání této knihy jsem doplnil popis různých nových experimentů týkajících se jak kryptestezie tak materializace, které jsem vykonal buď sám, nebo jiní autoři. Nedávné experimenty provedené se Stéphanem Ossovietzkim jsou natolik přesvědčivé, že zřejmě už nedovolí nejmenší nejistotu ve věci kryptestezie.

Byla mi adresována výtka, jejíž závažnost uznávám, že totiž popisy mnoha experimentů a pozorování uvedených v mé knize byly zkráceny, tak řečeno syntetizovány, což jim značně ubírá na průkaznosti. Mnohé telegnostické jevy jsou k velké škodě uvedené ve zkrácené a znetvořené podobě, protože popis, který je velmi průkazný, pokud je úplný, ztrácí na své přesvědčivosti v té míře, jak se z něho utváří souhrn.

Zajisté tomu tak je. Ale měl jsem na výběr mezi dvěma možnostmi. Buďto popis několika málo pečlivě vybraných jevů se všemi přesvědčivými podrobnostmi. Nebo nahromadění různých početných jevů zajímavých jak svou četností, tak rozmanitostí. Dal jsem přednost druhé možnosti, neboť je zřejmé, že každý, kdo se bude chtít více dovědět o podrobnostech toho kterého experimentu nebo telegnostického jevu, může se vždy obrátit na zdroj (který uvádím). A tak neúplnost informací je pouze zdánlivá, protože ji lze snadno doplnit.

Bylo mi také řečeno, ale to považuji za chválu, že jsem se příliš

vyhýbal teoriím a při popisu jevů bez uvedení nějakých závěrů jsem dospěl k šokujícím rozporům. Jistě, mohl bych tyto rozpory vyloučit, kdybych předložil nějakou hotovou teorii, vyškrtal to, co ruší, zveličil to, co je příznivé, zamlčel nepohodlné argumenty a poloviční důkazy přeměnil na důkazy plné. Tyto námitky se mě příliš nedotkly, neboť jsem si je předtím sám položil a možná s mnohem větší přísností, než učinili moji kritici. Bohužel je skutečností, že metapsychika je teprve v začátcích a dnes je jakákoliv úplná, soustavná a nelitostná teorie odsouzena k tomu, aby se stala pouze žalostným omylem¹.

E. Bozzano, jehož názor se mě velmi dotýká, mi přísně vyčítal, že jsem oddělil objektivní metapsychiku od metapsychiky subjektivní, neboť podle něho se ve skutečnosti obě tyto kapitoly metapsychiky zpravidla prolínají.

Nemohu sdílet tento názor. Naopak se mi zdá, že přinejmenším z didaktického hlediska je toto oddělení, které je nové, nepopíratelným pokrokem.

Především, u různých médií dochází téměř vždy k plné specializaci. Například Eusapia Paladino nebo Marthe Béraud jsou média vyvolávající výlučně fyzické účinky. A nevím, jestli Mme Piper někdy vyvolala hmotné projevy.

Je pravda, že některá média jako Home, Kluski, Stainton Moses, Mme d'Espérance jsou nadána oběma druhy mediumity. Bylo by ale velkou chybou považovat obě za nevyhnutelně navzájem spojené. Vytváření světél nebo ektoplasmy je velmi vzácné, zatímco mnoho osob, ať hypnotizovaných nebo nikoli, má záblesky jasnozřivosti. Tyto přechodné, nikoli pravidelně se vyskytující, občasně a nedokonalé kryptestetické schopnosti jsou velmi běžné. Téměř bych řekl, že každý je ve svém životě někdy měl. Něco jiného je materializace. Neboť v současné době není na světě dvacet osob schopných vyvolat na dálku nějaký účinek na hmotu, snad s výjimkou jevu raps. Ale zkoumání jevu raps bude muset pokračovat s větší pečlivostí, než tomu bylo dosud.

Ostatně i používané výzkumné metody jsou v obou částech

metapsychiky zcela rozdílné, a to samo o sobě musí stačit k ospravedlnění našeho třídění.

Stejně tak se kloním k názoru, že jedním ze základních výsledků mé knihy je jasný důkaz této nezbytné odlišnosti.

Bozzanovi velice rád přiznám názor, že pokrok metapsychické vědy může vést k nalezení nějakého vztahu mezi těmito dvěma až dosud oddělitelnými druhy jevů. Nic není zdánlivě více v rozporu s rozumem, kromě řídkých výjimek, než jednotvárné hrubé jevy materializace bez jakéhokoli smyslu a dokonce bez jakéhokoli rozumného smyslu.

Rozhodně tedy v téměř jednomyslném mínění všech kritiků, a to ať si to uvědomují či nikoli, došlo k úplnému oddělení metapsychiky objektivní a metapsychiky subjektivní. Soud o jedné z nich se velmi liší od soudu o druhé.

1) Přijímají se jevy subjektivní metapsychiky.

2) Zpochybňují se a obecně se popírají jevy objektivní metapsychiky.

I. Jevy jasnozřivosti, telepatie, kryptestezie a telegnose jsou skutečně tak početné a průkazné, že je nelze popřít. Po příkladech, které poskytl Alexis Didier, Mme Piper, Mme Léonard a po stovkách dalších průkazných příkladů jsou přesvědčivé případy Mme Briffaut a zejména Ossovietzkiho.

Veřejné mínění bylo možná na subjektivní metapsychiku připraveno telepatickou hypotézou přijímanou od počátku s jistou přízní, až se stala téměř populární, nebo udivujícími jevy bezdrátové telegrafie. Stále platí, že dnes už téměř neexistuje nesmiřitelný odpor proti mému tvrzení, které znovu uvádím v nejjednodušší podobě vylučující jakoukoliv spiritistickou nebo jinou hypotézu:

V lidské psychice existují i jiné poznávací cesty než prostřednictvím normálních smyslů.

Jízlivý kritik, jehož zjevně zlý úmysl nelze z našeho pohledu popřít, Léon Daudet dokonce přibližně řekl (cituji z pojednání), že nijak

neodmítá uznat zvětšení rozsahu lidské psychiky. Je to asi tak jako v obecném uvažování, kde bylo vzneseno pohrdání, výsměch a kritika vůči objektivní metapsychice, materializaci a fantomům, nebylo řečeno nic nebo téměř nic proti jasnozřivosti a kryptestezii.

A to je důležitá skutečnost, jejíž význam nelze zakrývat.

Když se předloží vědecké nebo laické veřejnosti tak nové a zvláštní skutečnosti, jako jsou metapsychické jevy, je prudký odpor jistý. Je tedy dostatečné, že byla přijata polovina nových koncepcí.

Ta první polovina však už téměř není předmětem diskuse. Nikoli proto, že by snad byla prohlášena za přijatou a oficiálně uznanou vědeckou pravdu, ale protože se o ní mlčí a nestaví se proti ní sarkasmus ani popírání.

Kdyby jediným výsledkem mé knihy bylo to, že do pozitivní vědy vstoupí revoluční údaj o existenci neznámých vibrací ve vesmíru, které působí na lidský organismus, aby v lidské psychice vyvolaly jisté znalosti, které normálními smysly nemohou přicházet, považoval bych to za užitečně vykonané dílo.

V současné době nemusí být přijetí výslovné, stačí přijetí mlčky.

Stručně řečeno, nemusím už bránit dále uvedenou domněnku, kterou znovu opakuji, abych ji správně charakterizoval a přivedl její dosah k pochopení:

Ve vesmíru existují vibrace (síly), které vzbuzují naši citlivost a přinášejí jisté znalosti o skutečnosti, které nám normální smysly nemohou poskytnout.

Avšak toto, jakkoli se domnívá Bozzano, není hypotéza, je to skutečnost.

A nepatřím mezi ty, kdo říkají: jeden jev nic neznamena, pokud nelze podat jeho vysvětlení ani teorii. Domnívám se naopak, že tato danost, nová a úžasná, je revolucí v psychologii. Kdo nakonec ví, jestli nepůjde dál?

Až dosud směřovalo veškeré úsilí vědy k dokázání skutečnosti.

Napříště bude možné zkoumat její možné způsoby projevu, načrtnout hranice, důkladně prozkoumat podmínky. I když se omezíme na psychologii, aniž bychom se vrhli do dobrodružství obecné fyziky nebo sociologie, pochopíme, že jsme na okraji nové psychologie. A jak jsme právě řekli, je ohromná. Veškerá psychologie tím bude od základu upravena a důsledky této skutečnosti nemůžeme předvídat. Na vědě je ve skutečnosti obdivuhodné to, že zároveň s tím, jak se vymaní jeden z jejích článků obrovského tajemného řetězu, objeví se jiné, jejichž zvláštnost a krásu naše chabá rozumovost nemůže předvídat. Každý pokrok je vstupem do neprozkoumaného.

Zkrátka subjektivní metapsychika definitivně pronikla do neúprosného rámce vědy.

II. Zcela jinak je tomu u metapsychiky objektivní. A velice dobře chápeme, proč tomu tak je.

Především, objektivní jevy metapsychiky jsou mimořádně vzácné, nesmírně vzácné. Média vyvolávající fyzické účinky existují ve velmi malém počtu. Lze uvést sotva tucet těch, která se propůjčila k přísnému zjišťování, takže experimentování se může týkat pouze jistého velmi omezeného počtu subjektů, a to za podmínek, které silně vyvolávají podezření z podvodu, jako je např. tma. Odtud pochází zjednodušený závěr: „Není to nic než podvod.“

A všechna naše podezření jsou oprávněná, neboť slavná média, která se stala profesionály, se často ať vědomě či nevědomě oddávala podvodům.

A potom i když je kryptestezie vzrušující, je možná mnohem méně záračející než vznik fantomu, který lze fotografovat a lze se ho dotknout.

Stejně tak nejsem nijak překvapen obecným rozpoutáním vášní proti ektoplasmě. Veřejnost je ve stejném duševním stavu, v jakém byl Crookes, Morselli, Bottazzi, Ochorowicz, Sir Oliver Lodge předtím, než začali experimentovat. A rozhodně i já jsem měl dlouho podobný

názor. Proč bych se měl rozhořčovat nad tím, že ostatní myslí podobně a docházejí ke stejným závěrům jako my?

V každém případě to byl cenný zdroj pro některé novináře.

Hloupostem, legráckám a povídačkám ve stájích nebo v kuchyních se dal volný průběh. Někteří novináři v tom viděli vznešenou látku k rozvíjení jemnosti svého ducha a pronikavosti svého úsudku. Samozřejmě si nepřčetli nic z toho, co o tom bylo napsáno. Ale odkdy je třeba pro redigování humoristické stránky hluboce přemýšlet nebo něco důkladně zkoumat?

Tato duševní nevázanost ostatně nemá žádný význam. Mnohem vážnější jsou nepříznivé kontrolní experimenty u některých základních jevů objektivní metapsychiky.

To se týká kontrol, jejichž předmětem byl Nielsen, Miss Goligher, Marthe-Eva Béraud a fotograf Hope a Crewe.

V předmluvě nelze vstoupit do diskuse, která je ve stručnosti uvedena dále. Spokojme se s tvrzením, že negativní experimenty, pokud by ovšem nebyly ve velkém počtu, nedokazují nic proti experimentu pozitivnímu.

Jediný pozitivní experiment, samozřejmě za předpokladu, že byl správně provedený, všechno přebije. Například držím obě ruce Eusapie, vysoko je zvedám a vzdaluji od sebe a přitom mě jiná ruka hladí po tváři. To je pozitivní experiment. Nevím, jak by bylo možné ho vyvrátit tvrzením: „Stokrát jsem držel ruce Eusapie daleko od sebe a nikdy jsem necítil třetí ruku.“ Toto popření nic nedokazuje. A jsme nuceni zjistit, jak bych v tomto směru mohl být obětí iluze stejně tak jako Ochorowicz, Frédéric Myers, Sir Oliver Lodge.

Jistě, nové experimenty týkající se tohoto tak zvláštního a záračejícího předmětu budou vždy nezbytné. Neboť objektivní metapsychika opravdu není dosud vybudována na tak pevných základech jako metapsychika subjektivní, což je dáno mimořádnou vzácností médií vyvolávajících fyzické účinky a (relativní) snadností podvodu. Nicméně se domnívám, že některé ze základních jevů nelze

popřít.

Cožpak by vše, co jsme až dosud viděli, mohl být jen podvod?! Ten by musel začít malými Foxovými, které by si podivně vymyslely jako zábavu vytváření zvuků raps. A od té doby tisíce osob, jistě velice důvěřivých, ale většinou naivně poctivých, by při soukromých seancích vyvolávaly zvuky raps, aby se přizpůsobily primitivní fantazii malých Foxových. A protože by Home dostal jednou nápad vytvořit fantomatickou ruku, Eusapia, Slade, Stainton Moses by také vytvářeli fantomatické ruce. Protože Eva by vynalezla zvláštní taškařici s ektoplasmou vycházející z úst, Stanislawa, Willy, Miss Goligher by její žertování napodobovali. Toto nahromadění lží, které by vzdorovaly všem kontrolám, je přinejmenším stejně tak nepravděpodobné jako ektoplasma.

Budoucnost a dokonce blízká budoucnost tuto při rozsoudí.

III. Spiritisté přijali mé *Pojednání o metapsychice* s velkým chladem a chápu jejich duševní stav. Namísto přijetí jejich naivní a chabé teorie jsem navrhl počkat na vznik nějaké obhajitelné teorie, až budou jevy utříděny, kodifikovány, označeny podle požadavků přesné experimentální metody. Naproti tomu spiritisté se domnívají, že už nyní mají odpovídající vysvětlení všech jevů. Řekl jsem, že jejich vysvětlení je hypotetické, ale neváhal jsem uznat, že v některých řídkých případech je zjednodušující spiritistická hypotéza zdánlivě výhodnější. Věřím, že je to pouze zdání. Přesto, zdání tu je.

Kdyby byli spiritisté spravedliví, uznali by, že má snaha uvést všechny jevy založené na jejich víře do řádu vědeckých skutečností zasluhuje jistou shovívavost.

Uznali by, že učiněný krok vpřed je značný, protože subjektivní metapsychika (kryptestezie) se od nynějška zdá být definitivně prokázanou vědeckou skutečností.

Věda je, celkem vzato, suverénní paní budoucnosti. Nevytváří se modlením, projevy víry ani neuváženým přesvědčením, ale jedině

opakovaným přesným bádáním. A bez obavy, že se budu opakovat, řeknu, že je třeba být stejně tak odvážný při vytváření hypotéz jako přísný při experimentech.

Toto první *Pojednání o metapsychice* stihne obvyklý osud. Bude brzy překonáno a vyjde z módy, protože pokrok této nové vědy bude rychlý.

Ale nikdo nebude šťastnější než já při spatření nového pojednání, úplnějšího a průkaznějšího, napravujícího omyly, opravujícího opomenutí, rozptylujícího nejistotu, nejasnosti a protiklady tohoto nástinu, prvního systematického a didaktického výkladu těchto problémů vyvolávajících úzkost.

Charles Richet, 1923

Poznámka

1 A to samozřejmě nemluvím o nespravedlivých, neúplných a anonymních kritikách. V deníku *Mercure de France* se cituje experiment F. N. T. B. T. (str. 208 mé knihy) a je tam označen jako velmi špatný. Ale anonym, který mne kritizuje, zcela jednoduše vynechal toto: „*Jestliže označím tento experiment, který vedle všech pěkných experimentů, o nichž jsem se zmínil výše, je velice průměrný, není to proto, že bych k němu chtěl přihlížet. Je to proto, abych ukázal, že počet pravděpodobnosti je velice užitečný.*“

Stejně tak potvrzují, že experiment je *velice* (říkám *velice*) průměrný, že k němu nechci přihlížet, že je uvedený pouze pro ilustraci použití počtu pravděpodobnosti. A aniž by byly uvedeny tyto výhrady, je mi to vyčítáno!

Mnohé kritiky mají stejnou hodnotu. Je zbytečné se jimi zabývat.

Předmluva

k prvnímu francouzskému vydání

Ti, kdo doufají, že v této knize naleznou mlhavé úvahy o osudech lidstva, o magii a o teosofii, budou zklamáni. Chtěl jsem napsat knihu vědeckou, nikoli vysněnou. Spokojil jsem se tedy výkladem jevů a prodiskutováním jejich reálnosti, a to nejen bez snahy o vytvoření nějaké teorie, ale o teoriích se dokonce téměř ani nezmiňuji. Je to proto, že teorie až dosud v metapsychice navržené mi připadají nesmírně chabé.

Je možné a téměř pravděpodobné, že jednou bude předložena obstojná teorie. Ale ta doba ještě nenastala, poněvadž zatím jsou popírány skutečnosti, na kterých by každá teorie měla být vybudována. Nejprve je třeba jevy zjistit a vyložit je jak v souhrnu, tak v jednotlivostech, aby tak mohly být důkladně prozkoumány všechny okolnosti. To je naše první a dokonce jediná povinnost.

Úloha je to však značně obtížná. Jelikož se ve skutečnosti jedná o jevy neobvyklé, veřejnost i vědci mají snahu jejich existenci zcela jednoduše a bez ověření popírat.

A přece tyto jevy existují. Jsou početné, hodnověrné a budí pozornost. V tomto díle se setkáme s tak početnými, přesnými a průkaznými příklady, že si nelze představit, jak by se důvěryhodný vědec, který souhlasí s jejich zkoumáním, mohl odvážit všechny je zpochybnit.

Tři základní jevy, které tvoří tuto novou vědu, můžeme shrnout do tří slov.

1. **KRYPTESTEZIE** (*cryptesthésie*) (*u starších autorů lucidité – jasnozření*); tj. *poznávací schopnost odlišná od normálních smyslových poznávacích schopností.*

(Poznámka překladatele V českém vydání zachováme termín *kryptestezie*, i když tento výraz do značné míry odpovídá označení *mimosmyslové vnímání*, *ESP* (z angl. Extrasensory Perception). *ESP* zahrnuje jednak *telepatii*, tj. vnímání myšlenek a subjektivních prožitků jiných lidí, a jednak *jasnovidnost*, tj. vnímání objektivních událostí a skutečností okolního světa, v obou případech bez pomoci známých smyslů a známých fyzikálních energií.

Autor tohoto díla ještě rozlišuje *kryptestezii experimentální* a *kryptestezii náhodnou* a podle jiného dělení *telegnosi (monition)*, tj. poznávání událostí přítomných nebo minulých, *aprekognici (prémonition)*, tj. zjišťování událostí, které teprve nastanou.)

2. **TELEKINEZE**, tj. mechanické působení na předměty nebo osoby, které je odlišné od působení známých mechanických sil a probíhá za určitých podmínek bez doteku a na vzdálenost.

3. **Ektoplasmie** (*u starších autorů MATERIALIZACE*); tj. vytváření různých objektů, které obvykle zdánlivě vycházejí z lidského těla a nabývají vzezření hmotné skutečnosti (šaty, závoje, živá těla).

(Poznámka překladatele: Dáváme přednost v české literatuře běžnějšímu výrazu *materializace*, kterým budeme označovat jev jako takový, zatímco název *ektoplasma* bude vyhrazen pro látku, ze které se materializované předměty tvoří.)

A to je celá metapsychika. Zdá se mi, že pokud jsme došli až sem, už to samo o sobě je až příliš daleko. A ještě dále, to zatím není věda.

Ale očekávám, že přísná a neúprosná věda bude muset uznat

existenci těchto tří zvláštních jevů, které dosud odmítala uznat.

Tato kniha je napsána formou obvyklou u klasických pojednání v jiných vědách, jako je fyzika, botanika, patologie apod., a to ve snaze odstranit z tzv. okultních jevů, z nichž mnohé jsou neoddiskutovatelně skutečné, zdání nadpřirozenosti a mystiky dodané jim osobami, které je nepopíraly.¹⁾

¹⁾ V bibliografii, která si ovšem nečiní nárok na úplnost, se používají zkratky A. S. P. pro *Annales des Sciences Psychiques*, P. S. P. R. pro *Proceedings of the Society for Psychical Research Journal of the Society for Psychical Research*, Am. S. P. R. pro *Proceedings of the American Society for Psychical Research*.

Kniha první

METAPSYCHIKA OBECNĚ

KAPITOLA I

Definice a klasifikace

Ve všech dobách se lidé setkávali s tím, že mezi běžnými událostmi každodenního života se vyskytují zvláštní, obvyklé skutečnosti se vymykající nepředvídané jevy. Jelikož se pro ně nepodařilo nalézt žádné rozumné vysvětlení, byly považovány za projev nadpřirozených sil a za působení všemocných bohů nebo démonů.

Postupně s rozvojem našich znalostí ztratila víra v tyto božské nebo démonické zásahy do našich malých lidských záležitostí svou půdu. Když spatříme polární záři, zatmění, kometu nebo prostě bouřku, vidíme v tom dnes už jenom přírodní jev, pro který umíme přesně formulovat zákony. Ani při epilepsii nebo hysterickém záchvatu neuvažujeme o působení Herkula nebo Satana. [1]

I přes svůj nesmírný pokrok nemůže naše věda podat vysvětlení jistých výjimečných jevů, pro které neplatí dosud známé zákony fyziky, chemie nebo fyziologie. Jelikož klasická věda tyto jevy a síly nedokázala vysvětlit, zaujala velmi pohodlné stanovisko: nebrala je na vědomí. Avšak to, jestli je existence těchto zvláštních jevů popírána

nebo přijímána, nemá na ni nejmenší vliv.

Zda se určitý jev stane nebo nestane součástí školních vědomostí, na tom mu opravdu málo záleží.

Domníváme se, že by měl být podán soustavný výklad souhrnu těchto jevů. Nelze uznat, že samy tyto jevy, jakkoli jsou neobvyklé, by se neřídily zákony a v důsledku toho by nebyly přístupné zkoumání, tj. vědě. Ano, myslíme si, že může existovat věda nebo alespoň výzkum nadpřirozena a okultních jevů.

Avšak slovo *nadpřirozený*, stejně jako slovo *supranormální*, které užívá F. Myers, je nesprávné. Ve vesmíru přece může být jenom to, co je přirozené a normální. Každý jev je od okamžiku svého vzniku nezbytně přirozený a normální. Odmítáme proto slova *nadpřirozený* a *supranormální*, stejně jako slovo *okultní*, protože okultní vědy velmi prostě řečeno znamenají, že jsou tajemné a pro nás proto nepřístupné. V roce 1905 jsem navrhl výraz *metapsychika*, který byl jednomyslně přijat. Toto slovo se opírá (a to nelze pominout) i o autoritu Aristotela. Aristoteles chtěl po svém pojednání o fyzikálních silách napsat také kapitolu o velkých zákonech přírody, které přesahují předmět fyziky, a tuto knihu nazval: „*Po věcech fysických*“ (řecky μετά τὰ φύσικα, „*Meta fysika*“). [2]

Metapsychiku je nyní třeba definovat.

Pro každý metapsychický jev je charakteristické, že se zdá být vyvolán neznámou (lidskou nebo nikoli lidskou) inteligencí. V přírodě se setkáváme s inteligencí pouze u živých bytostí. U člověka nevidíme žádný jiný zdroj poznání než prostřednictvím smyslů. Výzkum inteligence člověka i zvířat ponecháme (klasické) psychologii. Metapsychické jevy jsou jiné: *jsou zdánlivě vyvolány neznámými inteligentními silami, mezi které zahrnujeme i udivující rozumové projevy našeho nevědomí.*

Pokud samozřejmě ponecháme stranou psychologii, jejíž předmět je jasně vymezen, je metapsychika jedinou vědou, která zkoumá inteligentní síly. Všechny ostatní síly, které vědci až dosud zkoumali a

analyzovali z hlediska příčin a účinků, jsou silami slepými, které si nejsou vědomé sebe sama, postrádají rozmary, jinak řečeno nemají osobnost ani vůli. Chlór a sodík se slučují, aniž bychom u nich předpokládali sebemenší míru rozumu. Rtuť se vlivem tepla roztahuje, aniž by to chápala a mohla na tom cokoli změnit. Slunce vysílá do prostoru tepelné, elektrické a světelné záření bez jakéhokoliv volního úsilí, bez představitosti, bez výběru a bez myslící osobnosti.

Naproti tomu síly, které vyvolávají předtuchy, telepatii, pohyby předmětů bez dotyku, zjevení a jisté mechanické a světelné jevy, se nezdaří být slepé a nevědomé jako chlór, rtuť nebo Slunce. Nemají charakter osudové nutnosti spojený s mechanickými a chemickými projevy hmoty. Zdá se, jako by byly rozumné, měly svou vůli a *úmysly*, které možná nejsou lidské, ale v každém případě se podobají lidské vůli a úmyslům. Rozumový přístup, tj. výběr, úmysl a rozhodování odpovídající nějaké neznámé osobní vůli, to je vlastností všech metapsychických jevů.

Metapsychiku si rozdělíme na metapsychiku *objektivní* a na metapsychiku *subjektivní*.

Objektivní metapsychika se zabývá, třídí a analyzuje jisté vnější *mechanické, fyzikální nebo chemické* jevy, vnímatelné našimi smysly, které nejsou vyvolány silami dosud známými a které mají zdánlivě inteligentní charakter.

Subjektivní metapsychika zkoumá jevy, které jsou výhradně *intelektuální*. Je pro ně charakteristické poznání určitých skutečností, které nám naše smysly nemohou odhalit. Vše probíhá, jako bychom měli nějakou tajemnou poznávací schopnost, *jasnozřivost*, kterou klasická fyziologie vnímání dosud nedokáže vysvětlit. Navrhuji pro tuto novou schopnost název *kryptestezie*, tj. citlivost, jejíž podstata nám uniká.

Subjektivní metapsychika je tedy věda, která se zabývá výhradně jevy duševními, jež lze uzнат bez jakékoli změny známých zákonů živé nebo neživé hmoty nebo různých fyzikálních energií, světla, tepla,

elektřiny a přitažlivosti, které obvykle zjišťujeme a měříme.

Naproti tomu objektivní metapsychika se zabývá jistými hmotnými jevy, které běžná mechanika nedokáže vysvětlit. Jsou to pohyby předmětů bez doteku, strašidelné domy, přízraky, materializace, jež lze fotografovat, zvuky, světla, veškeré hmatatelné a našim smyslům přístupné skutečnosti.

Jinak řečeno, subjektivní metapsychika je vnitřní, psychická a nehmotná, zatímco objektivní metapsychika je hmotná a vnější.

Hranice mezi oběma druhy jevů je někdy neurčitá, ale často je naopak velice ostrá. Např. 11. června 1904 v Paříži sdělilo médium výslovně, že došlo k vraždě královny Dragy, ačkoli se o tomto zločinu, který se přesně v tu dobu stal v Bělehradě, nemohlo nijak racionálně dovědět. To je úkaz, který spadá do subjektivní metapsychiky.

Eusapia Paladino dává ruce padesát centimetrů nad desku těžkého stolu, ostatní přítomní jí drží ruce, nohy, kolena, hrud', hlavu a ústa. Přesto se všechny čtyři nohy stolu bez dotyku zvedají. To je jev, který patří do objektivní metapsychiky.

Jevy často spadají do obou druhů metapsychiky současně. Potom je rozlišení obtížné, ne-li nemožné. A spatří obraz svého umírajícího otce B. To je zjevně subjektivní vize, pokud osoby stojící vedle A nic nevidí. Jestliže ale obraz B v okamžiku, kdy se zjevil A, vidí i jiné osoby a přízrak lze dokonce vyfotografovat, není to jev pouze subjektivní, ale je objektivní, poněvadž je hmotný. Vize osoby A přestává být jevem subjektivním.

Subjektivní jevy se vyskytují mnohem častěji než jevy objektivní. Média, která vyvolávají objektivní jevy, jsou vzácná. Ostatně současně s jevy materiálními se téměř vždy vyskytují i významné subjektivní metapsychické jevy.

Metapsychiku lze tedy definovat takto: *Věda, jejímž předmětem jsou mechanické nebo psychické jevy vyvolané zdánlivě inteligentními silami nebo neznámou schopností skrytou v lidské psychice.*

Je to tedy věda stále ještě hluboce tajuplná. Toto tajemství je

dokonce důvodem k tomu, abychom k jejímu zkoumání přistupovali s krajní vědeckou opatrností.

KAPITOLA II

Existuje metapsychika?

Tuto otázku si musíme položit, protože podle mnoha vědců nic z toho, na co se odvoláváme v oblasti magnetismu a spiritismu, nelze brát vážně. „Na základě báhorek nelze dělat vědu,“ říkají, „protože ta sporadická líčení, která předkládáte, nejsou nic jiného než báhorky. Halucinace, o nichž s velkými podrobnostmi vyprávějí naivní lidé, patří do oblasti duševní pomatenosti a představení médií je velkým podvodem. Média, která se tváří, že jsou nadána nadpřirozenými schopnostmi, a říkají, že jsou prostředníky mezi světem mrtvých a světem živých, mají buď halucinace, nebo to jsou taškáři. Jakmile se učiní opatření proti důvěřivosti a podvodu, vždy odhalíme omyl nebo klamání. Před vyšetřujícími komisemi s vědeckou autoritou nebyl nikdy předveden žádný nezpochybnitelný případ jasnovidnosti nebo pohybu předmětů bez dotyku. Když vyloučíme náhody, chyby pozorování a podvody, zůstane z tak zvané metapsychiky pouze obrovská iluze. Při zpříšňování podmínek tyto jevy ztrácejí na intenzitě, až nakonec zcela mizí. Věda, která se považuje za experimentální a přitom se opírá o pokusy, které nelze opakovat, není vědou. Tvrdíte, že existují neobyčejné a nepravděpodobné jevy, které převracejí vše, co věda až dosud uznala za pravdivé, ale nejste schopni to dokázat, protože tento důkaz dosud uniká veškerému systematickému výzkumu. Není naším úkolem dokazovat, že vámi uváděné jevy jsou chybné, ale je na vás, abyste dokázali jejich pravdivost.“

„A i kdybychom tyto zvláštní jevy viděli, považovali bychom se za oběť podvodu a klamu, poněvadž se pohybujete mezi podvodníky a

vaše tvrzení jsou příliš nesmyslná, než aby mohla být pravdivá.“

Taková je asi řeč ctihodných vědců, kteří metapsychice upírají jakoukoli reálnost. Kdyby měli pravdu, byla by tato kniha úplně zbytečná nebo dokonce směšná. Mohla by být nazvána *Pojednání o omylu*.

Avšak domníváme se, že tyto tzv. okultní jevy nazvané tak proto, že jim nerozumíme, existují, a pokusíme se o tom podat dostatek důkazů.

Opakovaně jsme četli, studovali a analyzovali díla pojednávající o tomto předmětu a považujeme za nesmírně nepravděpodobné a dokonce za nemožné, aby tak slavní a počestní lidé, jako Sir William Crookes, Sir Oliver Lodge, Reichenbach, Russel Wallace, C. Lombroso, William James, Schiaparelli, F. Myers, Zöllner, A. de Rochas, Ochorowicz, Morselli, Sir William Barrett, E. Gurney, C. Flammarion a mnozí další se při své učenosti a ostražitosti nechali stokrát oklamat podvodníky a stali se obětí udivující důvěřivosti. Tito *všichni* lidé přece *pokaždé* nemohli být tak slepí, aby nezpozorovali hrubé podvody, natolik neopatrní, aby dělali závěry tam, kde pro to nejsou důvody, a natolik neschopní, aby ani jeden z nich nikdy nevykonal jediný nezpochybnitelný experiment. Především jejich zkušenosti zasluhují, aby o nich lidé vážně přemýšleli a ne, aby je s pohrdáním odmítali. [3]

Dějiny vědy nás učí, jak i nejprostší objevy byly *předem* odmítány pod záminkou, že odporují vědě. Magendie popíral chirurgickou anestezii. Akademikové všech akademií po dvacet let popírali úlohu mikrobů. Galileo byl uvězněn za výrok, že Země se otáčí. Bouillard považoval telefon za břichomluvectví. Lavoisier prohlásil, že z nebe nepadají žádné kameny, protože tam žádné kameny nejsou. Krevní oběh byl uznán teprve po čtyřiceti letech neplodných diskusí. Můj pradědeček P. -S. Girard prohlásil v roce 1827 při rozpravě v Akademii přírodních věd za bláznovství myšlenku, že vodovodem by bylo možné přivádět vodu do vyšších poschodí každého domu. V roce 1840 tvrdil J. Müller, že nikdy nebude možné změřit rychlost nervového vzruchu. V

roce 1699 zkonstruoval Papin první parník, o sto let později Fulton tento vynález učinil znovu, ale jeho použitelnost k plavbě byla uznána teprve po dvaceti letech. Když jsem v roce 1892 pod vedením svého slavného učitele Mareye konal první letecké pokusy, setkával jsem se pouze s nedůvěrou, pohrdáním a posměšky. O hloupostech, které byly vysloveny v okamžiku každého objevu proti němu samému, by bylo možné napsat celou knihu.

Všimněme si, že se nejedná o obecný lid, jehož mínění o těchto věcech není důležité, ale o vědce. A právě vědci se domnívají, že vytyčili hranice, které budoucí věda nedokáže překročit. Jak to vyjádřil oduševněle C. Flammarion, „tím, že se stávají mezníkem, vytyčují cestu pokroku“.

Když prohlašují, že určitý jev není možný, zaměňují velmi nešťastně to, co vědě *odporuje*, s tím, co je ve vědě *nové*. To je třeba zdůraznit, protože zde je příčina vážného nedorozumění.

Tělesa se teplem roztahují. Kdyby někdo tvrdil, že rtuť, měď, olovo nebo vodík se v obvyklých experimentálních podmínkách při ohřívání neroztahují, můžeme to popřít, protože je to ve zjevném rozporu s každodenně pozorovanou, zjištěnou a zkoumanou skutečností. Kdyby ale po objevu nového kovu o něm nějaký vědec prohlásil, že se teplem neroztahuje, ale naopak smršťuje, neměli bychom právo to *předem* popírat. Bez ohledu na nepravděpodobnost takové odchylky od fyzikálních zákonů by bylo třeba toto zvláštní tvrzení ověřit, abychom se vyhnuli možnému odsouzeníhodnému předpokladu. Jedná se přece o novou látku, která se možná od ostatních liší.

Každá nová pravda nám připadá nesmírně nepravděpodobná. Ve vědě se objevuje každou chvíli, a jakmile ji nějaký badatel vysloví, vyvolá tím značné rozhořčení. Namísto ověření ji lidé popírají.

Claude Bernard prohlásil, že v těle živočichů se tvoří cukr. A hned se začaly množit námitky. „Kdybychom připustili vznik cukru v organismu živočichů, narušili bychom tím harmonii živého světa. Cukr vytvářejí rostliny a živočichové ho pouze konzumují. Cukr nalezený v

živočišném organismu byl buď přijatý s potravou, nebo pochází z posmrtných změn. Zkrátka, živočišný organismus nemůže vytvářet cukr.“

Víme dobře, jak tyto věty skončily.

Představme si, že se ještě nic neví o přitažlivosti magnetu a že magnet je nesmírně vzácný a téměř se nevyskytuje. Nějaký cestovatel se s ním ale už setkal a vypráví o předmětu, který přitahuje železo. Jeho tvrzení vyvolá obecné rozhořčení a nesouhlas: Proč má tuto vlastnost železo, když ji nemá měď, olovo nebo žádná jiná látka? K čemu je předmět, který něco přitahuje? Nikdo dosud nic podobného neviděl. Kdyby to byla pravda, muselo by to být už dávno známé. [4]

Vše, co neznáme, nám vždy připadá nepravděpodobné. Ale to, co je dnes nepravděpodobné, může se stát zítra základní pravdou.

Uved'me pouze čtyři objevy, jejichž vznik jsem díky svému vysokému věku sledoval na vlastní oči a které by lidem v roce 1875 připadaly zruďné, absurdní a nepřípustné:

- 1) V Římě lze slyšet hlas osoby, která hovoří v Paříži (telefon);
- 2) Zárodky nemoci lze uchovávat v lahvičce a kultivovat v inkubátoru (bakteriologie);
- 3) Lze fotografovat kosti živých osob (rentgenové paprsky);
- 4) Lze dopravit vzduchem pět set děl rychlostí 300 km/h (letadla).

Kdo by byl v roce 1875 tvrdil něco tak odvážného, byl by považován za nebezpečného šílence.

Naše psychika založená na rutině je uspořádaná tak, že odmítá uznat to, co je neobvyklé. A přitom ke správnému zkoumání jevů kolem nás si stačí uvědomit, že *existují jevy obvyklé a jevy neobvyklé*. Není třeba říkat nic víc. Zejména není správné dělit jevy na ty, kterým rozumíme, a ty, kterým nerozumíme. Neboť po pravdě řečeno, nerozumíme vlastně vůbec ničemu z velkých nebo malých pravd vědy.

Co je to hmota? Je spojitá nebo nespojitá? A co elektřina? Pochopili snad hypotézu éteru ti, kdo o ní vykládají? Chápeme

gravitaci, když vidíme, jak kámen vržený do vzduchu padá k zemi? Rozumíme tomu, když se dva plyny sloučí za vzniku zcela odlišné nové kapalné látky, ve které lze nalézt stejné atomy jako v původních plynech? Proč z vajíčka po oplodnění určitým spermatozoem vznikne podle původu buď dub, mořský ježek, slon nebo Michelangelo? Proč pavouk sruje síť a proč skřivani létají přes moře? Tyto zázraky nás neudivují, poněvadž jsme na ně zvyklí. Je ale třeba si umět přiznat, že tyto skutečnosti i přes svou obvyklost jsou pro nás naprostým tajemstvím.

Metapsychické jevy nejsou o nic více či méně tajemné než elektřina, oplodňování nebo teplo. Rozdíl je pouze v tom, že *nejsou tak obvyklé*. Bylo by tedy nesmírně absurdní odmítat jejich zkoumání jenom proto, že jsou neobvyklé. [5]

Pozorovatelé a autoři zabývající se metapsychikou mají často sklon považovat svá pozorování za jediná přesná a zcela odmítají ostatní. Tak například, samozřejmě s výjimkami, když se někdo zabývá výhradně telepatii a subjektivní metapsychikou, přikládá jí příliš velký význam a odmítá jevy, jako je telekineze a materializace, přestože byly spolehlivě prokázány.

To se týká i mnoha vynikajících členů anglické společnosti pro psychické výzkumy. Lze je snadno uspokojit v případě mentálního přenosu, i když tyto jevy lze někdy vysvětlit náhodnými shodami. Ale jakmile se jedná o fyzikální jevy, vyžadují nemožné důkazy, přestože jsou v daném případě zbytečné.

Naproti tomu experimentátor, který je po povrchním zkoumání přesvědčen, že pozoruje materializaci a považuje ji za dostatečně prokázanou, projevuje naopak přehnanou až směšnou přísnost v případě přenosu myšlenek nebo materializace popsané jinými, možná stejně povolányými pozorovateli, jako je on sám.

Lidé uznají neobvyklý jev teprve tehdy, když si ho sami ověří, a to i v případě, že jsou novým pravdám přístupni.

A proto bychom měli být méně *osobní* a zaměřit svou jakkoli

přísnou kritiku ve stejné nebo i ve větší míře spíše na naše vlastní experimenty než na experimenty druhých.

Jestliže si dovoluji kritizovat přístup vědců k metapsychice, je to proto, že jsem se dopustil stejného omylu. Nepostupoval jsem podle pracovních postupů používaných při zkoumání v ostatních vědách. Dříve než jsem si prostudoval knihy, věnoval jsem se experimentování. Začal jsem si dokonce utvářet své osobní přesvědčení, a to vůbec ne na základě literatury. Teprve později jsem začal číst a promýšlet práce dřívějších a současných experimentátorů, kteří se těmto výzkumům věnovali. A byl jsem opravdu překvapen množstvím a přesností důkazů. Na základě svých zkušeností i zkušeností jiných jsem nakonec dospěl k hlubokému přesvědčení, že metapsychika je věda, a to opravdová věda, a že je třeba k ní přistupovat stejně jako k ostatním vědám, tj. soustavně, s pracovitostí a s velkou oddaností.

Tedy ano, tyto neobvyklé jevy jsou reálné.

1) *Existuje jiná poznávací schopnost, než jsou schopnosti obvyklé.*

2) *Existují jiné pohyby předmětů, než jsou pohyby obvyklé.*

Bylo by velmi absurdní odmítat zkoumání těchto neobvyklých jevů metodami, které se tak dobře osvědčily v jiných vědách, tj. prostřednictvím pozorování a pokusu.

Claude Bernard zformuloval obdivuhodně podmínky, které platí pro vědy observační a pro vědy experimentální (tj. založené na pozorování nebo na pokusu – pozn. překl.). Metapsychika využívá jedněch i druhých. Někdy je vědou pokusnou jako chemie nebo fyziologie, jindy se blíží tradičním vědám, jako je historie, protože je často nucena opírat se výhradně o svědectví lidí.

V *experimentální* části je třeba postupovat stejně jako v experimentální vědě včetně běžného vývoje technických vyšetřovacích prostředků. Metapsychik musí používat váhy, fotografii, registrační metody a všechny způsoby měření běžné ve fyziologii. Metody se nijak podstatně neliší kromě toho, že chemik a fyziolog pracuje se snadno dosažitelným materiálem, zatímco metapsychické experimenty

vyžadují *médium*, vzácně se vyskytující choulostivý subjekt s výjimečnou fantazií, s nímž je třeba stále jednat s diplomatickou jemností. Avšak jakmile je pokus zahájen, musí probíhat za stejně přísných podmínek jako měření krevního tlaku nebo spalného tepla acetylenu.

Při žádném pokusu, ať je jakýkoli, nikdy nezvládneme všechny vlivy. To je axiom vědecké metody, který platí mnohem více pro metapsychiku než pro jiné vědy. Možná je nezbytná tma a ticho (anebo hluk)? Nebo jsou nutné nějaké dosud špatně určené psychologické podmínky? Tak je tomu ostatně pokaždé při vzniku nějaké vědy. V zárodečné fázi neznáme podmínky nutné pro vznik jevů, které mají být prokázány. A proto se stále z neznalosti dopouštíme hrubých omylů a narážíme na překážky, zatímco si naivně myslíme, že jsme pro úspěch vytvořili všechny vhodné podmínky.

Metapsychika jako věda *observační* a tradiční (vycházející z ústního podání) je bohatá na doklady různých druhů. Tyto doklady mají velmi rozdílnou hodnotu, a proto je třeba umět vybírat, oddělovat dobré zrna od koukolu, provádět přísnou kritiku. Bylo by však absurdní odsuzovat metodu tradice. Cožpak není historická věda dcerou tradice? Nebyla snad medicína až do doby Claude Bernarda a Pasteura *observační* vědou a není jí z velké části dosud? Dobře vykonané pozorování má podle tohoto velkého fyziologa stejnou cenu jako dobrý pokus. Je to možná trochu přehnané, poněvadž pozorování poskytuje vždy nižší jistotu než dobrý experiment. Nicméně *observační* vědy mají někdy hluboké a solidní základy a bylo by pošetilé je zavrhnout.

Není na místě stavět jednu metodu proti druhé. *Jestliže pozorování a pokus vedou ke stejným výsledkům, potvrzuje jedna metoda druhou.*

V této knize tedy budou vždy, a to ať půjde o jasnovidnost nebo o pohyby předmětů (telekinezi) nebo o materializaci, dvě kapitoly. První se bude týkat experimentů, druhá pozorování.

Experimentální metoda je relativně snadná, zatímco metoda spočívající na pozorování je velmi obtížná. Doklady jsou totiž často

pochybné. Je jich mnoho, jsou dokonce velmi početné. Metapsychická věda je komplikovaná nahromaděním špatně provedených experimentů a špatně vykonaných pozorování. Stává se, že stoupenci metapsychiky s ní vždy nezacházejí s potřebnou vědeckou přesností, ale pohlížejí na ni jako na náboženství. To je vážná chyba s neblahými následky.

Spiritisté chtěli spojovat náboženství s vědou, a to k její velké škodě.

Jistě nechci spiritistům nic vytýkat v jejich úsilí, protože by to byla dost pošetilá nevďěčnost. Když oficiální vědci a za nimi obrovská většina veřejnosti odmítala s pohrdáním, bez ověření a často s výraznou neupřímností práce, které vykonal Crookes, Wallace a Zöllner, zmocnili se věci spiritisté a odvážně se dali do díla. Ale místo vědeckého díla vytvořili dílo náboženské. Obklopili své seance mysticismem, modlili se jako v kapli, hovořili o morálním povznesení, zabývali se především tajemstvím a v uspokojení nad tím, že hovoří s mrtvými, se ztráceli v dětinském tlachání. Nechtěli vidět, že záležitosti metapsychiky vůbec nejsou věcmi *záhrobí* a možná dokonce ani žádné *záhrobí* neexistuje. *Záhrobí* je pohltilo, ponořili se do dětinských teologií a teosofií.

Při studiu Kapitul Karla Velikého historik nemyslí na *záhrobí*, podobně jako fyziolog nemluví o nadpozemských sférách při zaznamenávání stahů žabích svalů nebo chemik se nevěnuje žádným frázím o lidském přežívání při stanovení dusíku v lecitinu. Totéž je třeba činit i v metapsychice a neoddávat se snění o éterických světech nebo animistických emanacích. Je třeba zůstat na zemi, být střídmy v teoriích a velice pokorně se ptát, zda je zkoumaný jev pravdivý, aniž bychom předstírali, že z toho vyvozujeme tajemství našich dřívějších nebo budoucích osudů.

Když například při zkoumání kryptestezie zjišťujeme, zda senzibil bez jakéhokoli znamení z naší strany uhádne jméno, na které myslíme, musíme zaměřit veškerou svou pozornost na to, abychom ani sebemenším náznakem to jméno nenaznačili a zároveň mohli porovnávat hlásky vyslovené subjektem s písmeny toho jména.

Uvažujeme přitom pravděpodobnost 1/25, poněvadž abeceda má 25 písmen. Při zkoumání telekineze je třeba držet dostatečně pevně ruce a nohy média, aby žádným způsobem nemohlo stolkem pohybovat.

Jít dále už není zajímavé. Stačí se nadchnout pro tyto skrovné úlohy a najít odvalu stanovit si je, aniž bychom meditovali o nesmrtnosti duší.

Kolik cenných pozorování a nádherných pokusů bylo znehodnoceno a pokaženo neustálým a nebezpečným úsilím o vytvoření základů nového náboženství! Spiritistické náboženství je nepřitelem vědy. Rád bych považoval za základ všech našich zkoumání výrok vypůjčený z Bible: *Omnia in numero et pondere* [5bis] (Kniha Kazatel). Nádherný princip, platný pro všechny vědy, který je dokonce negací náboženské mystiky.

Kdybychom potřebovali náboženství, bylo by to náboženství holé pravdy bez příkras a tlachání. Zjišťujme jevy a pokusme se spojit je navzájem nějakou teorií, pokud možno co nejpravděpodobnější, ale nikdy jí nepřizpůsobujeme fakta, protože fakta jsou jistě pravdivá, zatímco teorie je pravděpodobně chybná.

Metapsychické jevy nám jistě často vnucují nejasné závěry o lidské nesmrtnosti, výronech neznámé vůle, reinkarnaci a inteligentních fluidech vycházejících z nás nebo z mrtvých. Snažil jsem se bránit se těmto předčasným teoriím, i když se mi to vždy nedařilo. K čemu sloužily všechny ty tlusté alchymistické knihy před Lavoisierem? Se svými váhami učinil více než ve svých pojednáních Goclenius, Agrippa nebo Paracelsus. Chceme-li, aby metapsychika byla vědou, začněme usilovným zjišťováním faktů. Nepochybuji o tom, že naši pokračovatelé půjdou dále, ale naše poslání je skromnější. Zachovejme si umírněnost, která sluší nevědomosti.

Přesto není metapsychika v jistém ohledu příliš srovnatelná s jinými vědami. V metapsychice jak subjektivní tak i objektivní jsou jevy zdánlivě vyvolávány určitou inteligencí, zatímco v různých projevech energie žádná inteligence není. Je jistě možné, že se v

metapsychických úkazech projevuje zcela prostě lidská inteligence. Pak je to ale oblast lidské psychiky nám zcela neznámá, která nás přivádí k věcem, jež naše smysly nemohou odkrýt, a která působí na hmotu jinak než svalovými záškuby. V každém případě se oblast metapsychických věcí liší od jiných sil, které jsou zcela jistě slepé a nevědomé. Jednou bude možná prokázáno, že metapsychické síly vyvolávající tyto jevy jsou stejně nevědomé jako teplo a elektrina. Potom se metapsychika vrátí do klasické fyziky a psychologie. A to bude nesmírný pokrok. Nebylo by správné podléhat přítom dojetí a smutku, ale spíše pocitu štěstí, protože existuje opravdový intelektuální zármutek, který nikdo necítí silněji než já, a tím je považovat neznámé, libovolné a fantazijní síly za něco inteligentního.

Ten okamžik ale dosud nenastal, a tak učiníme prozatímní závěry, že:

- 1) metapsychické jevy jsou reálné,
- 2) je třeba je zkoumat bez náboženského přístupu stejně jako v jiných vědách,
- 3) zdají se být řízeny lidskými nebo nikoli lidskými inteligencemi, o jejichž úmyslech máme pouze útržkovité znalosti.

KAPITOLA III

Historie

Události a objevy po sobě následují tak neuspořádaně, že každé dělení na různá období je nevyhnutelně umělé. Přesto je třeba zavést nějaké třídění, abychom do této temné a nahuštěné oblasti vnesli trochu jasno.

Navrhujeme tedy tato čtyři období:

1) období *mýtické*, až po působení Mesmera (1778);

2) období *magnetické*, od Mesmera až po sestry Foxovy (1847);

3) období *spiritistické*, od sester Foxových až po Williama Crookesa (1847–1872);

4) období *vědecké*, počínající Williamem Crookesem (1872).

Smím doufat, že tato kniha pomůže otevřít páté, *klasické* období?

1. Období mýtické

Je spíše na historících než na vědcích, aby pátrali ve starých náboženských učeních a prastarých lidových tradicích po všem, co se říkalo o nadpřirozeném, okultním, magickém a nepochopitelném. Tato cesta svatými knihami, kabalou a magiemi má pouze malý vědecký význam. [6]

Téměř v každém náboženství hrály velkou roli zázraky a proroctví. V některých náboženských vírách byly možná na počátku skutečné metapsychické jevy, telekinetické jevy byly považovány za zázrak a proroctví byla prekognicí. Avšak co můžeme vytvořit na základě příběhů starých dvacet století, proměněných pozdějšími legendami

udržovanými knězi, kteří byli stejně neznalí jako důvěřiví? I když se jedná o jev současný, který zkoumají zkušení vědci v laboratoři za pomoci veškeré moderní přístrojové techniky, váháme často při vytváření závěrů. Jak tedy můžeme potvrdit něco z nepravděpodobné historie, co se údajně stalo před dvěma tisíci lety před třemi fanatiky a čtyřmi osvícenými? Pravděpodobně není všechno mylné, ale oddělit pravdivé od nepravdivého nelze. Proto ponecháme po úvaze stranou všechny zázraky různých náboženství, všechny divy ohlašující smrt Caesara, Ježíše Krista nebo Mohameda.

Přesto lze v tomto nesmírně dlouhém období důvěřivosti a neznalosti nalézt několik skutečností, které si zaslouží naší pozornosti.

Především je to velice zvláštní příběh Sokratova démona. [7]

Jak výslovně uvádějí dva slavní Sokratovi žáci Platón a Xenofón, měl Sokrates podle svého tvrzení důvěrného skřítky, démona, který mu vyjevoval budoucnost a někdy mu radil, co má dělat. I sám Sokrates považoval tuto bytost za cizí a odlišnou od něho samého, protože mu zjevovala neznámé věci. Tento *démon* byl tím, co spiritisté nazývají *průvodce*.

V díle *Theagenes* uvádí Platón údajná Sokratova slova: „Od svého dětství jsem díky nebeské přízni doprovázen bytostí téměř božskou, jejíž hlas mne občas od něčeho zrazuje, ale nikdy mne nenutí něco udělat... Charmidés, syn Glauconův, mi jednou řekl, že se chce ucházet o cenu města Nemea. Snažím se ho odradit slovy: *Zatímco jsi ke mně mluvil, slyšel jsem božský hlas...Nechod' do Nemej*. Charmidés mne však neposlouchal. No a víte, že propadl.“

V *Obhajobě Sokrata* uvádí Xenofón Sokratova slova: „Tento věštecký hlas ke mně promlouval po celý život. Je určitě hodnověrnější než předpovědi z letu nebo vnitřností ptáků. Nazývám ho Bohem nebo Démonem (Θεος η δαιμων). Sdělil jsem svým přátelům jeho varování a až dosud mi neřekl nic, co by nebylo přesné.“

Sokrates tento svůj názor mnohokrát opakoval. Předpovědi jeho důvěrného skřítky se vždy vyplnily.

Příběh Sokratova démona byl dokonale a do všech podrobností známý v celé antice.

Plutarchos o tom říká: [8] „Sokrates se svým jasným a bystrým rozumem byl snadno přístupný všemu, co na něho působilo, a můžeme se domýšlet, že to, co na něho působilo, nebyl nějaký hlas nebo zvuk, ale řeč démona, který bez mluveného slova vstupoval ve styk s inteligentní částí jeho duše. Inteligence démonů svými vědomostmi ozařuje ty, kdož jsou citliví a schopni přijímat takovéto světlo, aniž by k tomu potřebovali podstatných jmen nebo sloves, jichž používají lidé mluvící jeden k druhému, přes kteréžto projevy vidí obrazy inteligencí jedni druhých, ale vlastní inteligence neznají, nejsou-li těmi, kdož mají vlastního božského světla.“

Kdykoli Sokrates uslyšel tyto hlasy, přerušil konverzaci, zastavil se na cestě a aby vysvětlil své chování, říkal, že právě slyšel Boha.

Fr. Meyers se vyjadřoval o Sokratově démonu znamenitě a zdá se, že hlasy, které slyšel Sokrates, považoval za stejný druh jevů jako hlasy, které od svého dětství slýchala Jana z Arku [9]. Nachází však pouze jediný autentický příklad jasnovidnosti, který pochází od Sokratova démona. Když filosof hovořil s Eutyphronem, náhle se zastavil a řekl svým přátelům, aby se vrátili. Ti ho však neposlechli. A zle se jim vedlo, narazili na stádo prasat, které je povalilo a vláčelo v prachu.

Ciceron ve svém díle *de Divinatione* běžně hovoří o předpovídání budoucnosti Sokratem. Zvláštní je, že se tomu nediví. A i když tomu nevěří, neodmítá to. „Myslím,“ říká, [10] „že skutečně existuje věštění, které Řekové nazývají „*Mantiké*“ (Μαντική). Jestliže připustíme, že jsou Bohové, jejichž duch řídí svět, že jejich dobrota bdí nad lidským rodem, nevím, proč bychom měli odmítat věštění.“ Podle svého bratra Quinta uvádí několik příkladů předtuch, jmenovitě Quintův sen, ve kterém uviděl svého bratra Tullia jak spadl s koně, což se skutečně stalo. Tullius mu odpověděl – a tato odpověď mu připadala uspokojivá: „To, že se ti o mně zdálo, způsobily obavy o mě. Současnost snu a nehody způsobila náhoda.“

Ciceron podávává zprávu o jiném metapsychickém jevu, kterou uvádím ve zkrácené podobě [11] .

Dva přátelé, kteří přijeli do Megare, nocovali ve dvou různých domech. Jednomu z nich se zdálo, že jeho kamarád ho žádá o pomoc před zavražděním. Když se vzbudil a pochopil, že to byl sen, opět usnul. Jeho přítel se mu zjevil znovu a řekl: „Jelikož jsi mi nemohl zachránit život, alespoň mne pomsti: *se interfectum in plastrum a caupone esse conjectum, et supra stercus injectum... Hoc somnio commotus mane bulbulco praesto ad portam fuisse, quaesisse ex eo quid esset in plaastro, illum perterritum fugisse, mortuum erutum esse; cauponem, re patefacta, poenas dedisse.*“ A Ciceron, aniž by se příliš podivil tomuto telegnostickému jevu, dodal: „*Quid hoc somnio dici divinus potest?*“ [11bis]

A dále hovoří o věštění, kterému přece jen poněkud věří: „*Multa falsa, imo obscura, idque fortasse nobis... facilius evenit appropinquante morte, ut animi futura augurentur.*“ [11ter]

Tacitus hovoří o vidění, které měl Curtius Rufus: [12] *oblata ei species muliebris ultra modum humanum, et audita est vox.* [12bis]

V historii bychom našli mnoho skutečností, které se vztahují k metapsychice. Ale žádný vážný závěr z toho nelze učinit.

Kdo by se dnes odvážil hovořit o Šimonu mágovi nebo Apolloniu z Tyany, Cardanovi, Corneillovi Agrippovi? Mágové, kouzelníci a mystikové nemají co dělat se současnou vědou ani se zdravou metapsychikou, jak ji dnes chápeme.

Za sdělení však stojí ještě zjevení, které spatřil Brutus, jak uvádí Plutarchos. [13]

„Jednou pozdě v noci všichni už spali za velkého ticha ve svém ležení, jenom Brutus bděl ve slabě osvětleném pavilonu. Náhle se mu zdálo, že někdo vstoupil. Pohlédl ke vchodu a spatřil obrovskou podivnou siluetu, která před něj beze slova předstoupila. Brutus se zeptal, zda je bohem nebo člověkem a co ho přivádí. Fantom řekl: „*Jsem tvůj zlý duch, Brute, a uvidíš mne u města Filipova.*“ Brutus bez

rozpaků odpověděl: „*No dobře, tak tě tam uvidím.*“ Fantom nato zmizel a sluhové, které Brutus zavolal, podle svého tvrzení nic neslyšeli ani neviděli.“

Také hlasy a vize Jany z Arku patří bezpochyby mezi metapsychické jevy [14]. Jana z Arku je vnímala pouze sama, proto jsou subjektivní. Nebylo by však správné považovat je za pouhé halucinace, protože po nich následovalo příliš mnoho skutečných událostí a existovalo příliš mnoho ověřených předpovědí, než aby se jednalo o delirium jedné choromyslné. Je téměř nepochybné, že Jana z Arku byla nadána věšteckým duchem.

Vědecké hodnocení podobných starých svědectví, jako je Brutův fantom, zjevení v Lourdech nebo zázraky Apollonia z Tyany a Šimona mága, je nemožné, a proto budeme raději bez předstírání nějakých důkazů považovat za pravděpodobné, že Jana z Arku měla určité metapsychické schopnosti. To je přibližně názor F. Myerse.

Bylo by užitečné studovat životopisy svatých, kteří také často projevovali skutečné metapsychické schopnosti.

Aureola kolem hlavy, bilokace, vůně svatosti, nespalitelnost, levitace, mluvení cizími jazyky a proroctví se vyskytují v životě mnoha svatých. Příkladem může být sv. František z Assisi, sv. Terezie, sv. Helena, sv. Alfons z Liguori, sv. Josef z Kopertina (1603-1663).

Úmyslně ponecháváme stranou stigmata a obecně všechny organické jevy, které byly pozorované u svatých. Vliv ducha, tj. centrálního nervového systému na tělo, není ničím metapsychickým. Stačí nahlédnout do některé z mnoha lékařských knih, které o tom byly napsány. [15]

Nechci popírat všechny dávné případy levitace, kterých např. Görres uvádí nejméně 72, a to, jak říká, ještě nejsou všechny. U těchto zázraků však není možné stanovit míru pravdivosti. Světcem, u kterého docházelo k levitaci nejčastěji, je jistě sv. Josef z Kopertina (1603-1663, prohlášen za blahoslaveného 1753). Podle Görrese (s. 308) svědkem jeho silného vzrušení a vznášení se nebyl pouze lid a členové

jeho řádu. Sám papež Urban VIII, celý bez sebe údivem, ho jednou spatřil v tomto stavu. Josef si uvědomil přítomnost náměstka Ježíše Krista, upadl do extáze a vznesl se nad zem.

Nejen dříve, ale ještě i dnes se lidé vysmívají důvěřivosti, levitacím svatých, věštění somnambulů, předtuchám smrti ve snech, extatickým uzdravením, stigmatům, strašidelným domům a zjevením. Směšují jedno s druhým a víru v tyto jevy mají ve velkém pohrdání bez jakékoliv snahy o důkaz.

Zdá se, že to je vážná chyba. Na těchto historkách není jistě pravdivé všechno, ale také není všechno nepravdivé. Podivuhodná vyprávění, která někdy slyšíme, vyvolávají ironický úsměv a zpočátku jsme ochotni věřit, že dotyčný mluví z cesty. On však neříká nesmysly ani nelže. Fantastická vyprávění lidí nejsou nikdy nebo téměř nikdy lživá a vzácně se jedná o *úplnou* iluzi. Lidé přehánějí, překrucují a přizpůsobují si fakta, zapomínají podstatné detaily nebo naopak domnělé podrobnosti přidávají, ale legendy obsahují část pravdy. Dějiny vědy nám ukazují, jak často bylo třeba vrátit se k myšlenkám, které byly původně považovány za dětinské. Hypnóza a zejména spiritismus jsou důkazem, jak rozšiřované popírání bez přezkoušení způsobí, že věda, místo aby pokročila, stává se zkamenělinou a vědci se řídí nikoli láskou k pokroku, ale rutinou.

Ale vraťme se ke Gorresově knize, která je velmi vyčerpávající, i když přirozeně plná bezmezného důvěřivosti vůči všem těm legendám, u kterých bezpochyby nikdy nebude možné určit, jaká míra pravdy je v nich obsažena. [16]

Zajímavé je zjištění, že téměř všechny jevy současné metapsychiky už byly pozorovány.

Je pravda, že původní křesťané ve své naivitě nepřisuzovali tyto metapsychické síly pouze Bohu, andělům strážným a svatým. I sám ďábel je prý schopen mnoha zázraků, když je jím *posedlá* nešťastná žena. Je téměř tak mocný jako Bůh a uděluje posedlým zvláštní schopnosti:

1) čtení myšlenek, i nevyjádřených;

2) znalost jazyků neznámých posedlému a schopnost mluvit jimi;

3) znalost budoucích událostí;

4) znalost událostí probíhajících na vzdálených místech nebo mimo dosah zraku;

5) vznášení se ve vzduchu (levitace).

To jsou jevy v podstatě metapsychické. Není tedy téměř pochyb, že u posedlých stejně jako u svatých se tyto jevy ve všech dobách občas projevovaly.

Dokonce i v antice existují zmíněné otáčivé prorocké stolky (*Mensae divinatoriae*). Tertulianus hovoří o řetízcích a věšteckých stolicích jako o běžné skutečnosti. [17] Ammianus Marcellinus popisuje stolec, na kterém byla deska s 24 vyřezanými písmeny abecedy. Nad ní jeden z pomocníků držel kroužek zavěšený na niti, který se kýval nad písmeny. Zaznamenávala se písmena, u kterých se kroužek zastavil, a z nich se sestavovala věštba.

Pokud jde o starověkou magii a dokonce o magii moderní, nahlédněme do nedávné knihy J. Maxwella (Paris, 1921, Flammarion).

Démonická posedlost viz Oesterreich, *Die Besessenheit*, (Langensalza, 1921, Wend et Klamwell, s vynikající bibliografií).

Mnoho dokumentů o věštění v antice je shromážděno v erudovaném díle Bouché-Leclercqa, *Histoire de la divination dans l'antiquité*, 4 sv., Paris, Leroux, 1879. Autor poukazuje na to, že zázraky byly považovány za pravdivé až k Epikurovi, který prokázal jejich bláhevost. Staří rozlišovali *cleromantii* (losování), která se prováděla jako *lithobolie* nebo *tribolie*, kdy se vrhaly kameny nebo oblázky a sledoval se jejich pád. Existovala také *oneiromancie*, *ornithomancie* (věštění podle snů a podle letu ptáků – pozn. překl.) aj. Ale je obtížné nalézt nějaký trochu prokazatelný případ předpovědi učiněné tímto věštěním. Ani veřejnost tomu nepřikládala příliš mnoho víry. Poté co Pythie delfská dala příznivá doporučení Filipu Makedonskému (a pravděpodobně nikoli nezištně), říkalo se o věštce, že „filipisuje“.

Věštby prostřednictvím mrtvých byly někdy slavnější. *In necromantia ad elevandum cadaver sanguis est necessarius: in sciomantia vero, quia umbrae tantum est evocatio, sufficit solus interitus.* [17bis] (Servius, Aen. VI, 149). Lucanus hovoří o evokaci mrtvých, kteří jsou tázáni na rady (*Phars.*, VI, 420-760).

Zkrátka v antické magii a věštění není nic, čeho bychom se mohli přidržet.

2. Období magnetické [18]

Počínaje Mesmerem dochází ke změně. Mesmer byl autorem myšlenky *živočišného magnetismu*, který úzce souvisí s metapsychikou, i když s ní nemůže být zaměňován.

V roce 1766 uveřejnil Antoine Frédéric Mesmer (1733 až 1815) ve Vídni jako svou disertační práci k doktorátu medicíny studii o fyziologickém vlivu planet. [19] Po dobu následujících deseti let od r. 1766 do 1776 zkoumal, přemýšlel, analyzoval a pokoušel se spojit astronomii s medicínou a současně hledal aktivní ohlas a publicitu. V roce 1778 přijel do Paříže a následující rok publikoval své první naučné dílo. [20] Lidé hned pochopili, že se jedná o nové a podivuhodné jevy. Staly se módou a zabývala se jimi Královská lékařská společnost, Akademie věd a Přírodovědecká fakulta. Bylo dokázáno, že Mesmerovými metodami lze vyvolat určitý psychofyziologický stav, který může být v některých případech účinný při léčení nemocí.

Nové učení si brzy získalo mnoho stoupenců, lékařů, úředníků, šlechticů a vědců a živočišný magnetismus byl brzy běžně používán. Stalo se tak zejména díky Puysegurovi, který upravil Mesmerovy metody a ve spolupráci s d'Eslonem a s přírodovědcem a knihovníkem botanické zahrady Deleuzem vlastně vytvořil živočišný magnetismus (umělý somnambulismus) v té podobě, jak ho známe dnes. [21]

Mesmer chtěl slovem *magnetismus* pouze vyjádřit působení na dálku podobně, jako kdysi Paracelsus a Goclenius hovořili o *magnetickém* působení hvězd nebo látek. V tomto smyslu byl Mesmer více metapsychikem než jeho bezprostřední následovníci.

Za působení Puységura, d'Eslena a Deleuze se magnetizování stalo především terapeutickou metodou. Přesto byly tu a tam pozorovány metapsychické jevy, jako je působení na dálku, vidění přes neprůhledná tělesa a jasnovidnost (nebo jasnozřivost). Je ale docela zvláštní, že téměř veškeré úsilí magnetizérů se soustředilo pouze na diagnózu a léčení nemocí. [22]

Lyonský lékař Pététin popsal různé projevy kryptestezie, které vysvětloval naivně zvláštní citlivostí nadbříšku. Jedna z jeho pacientek, kataleptička, dokázala poznat kartu, kterou jí položili na žaludek. Pététin byl jedním z magnetizérů minulých dob, který velice pečlivě zkoumal psychologické nebo lépe řečeno metapsychické jevy, které tak často doprovázejí hypnózu.

Baron du Potet spolu s lékařem pařížské nemocnice Hôtel-Dieu a členem Lékařské akademie Hussonem měli v r. 1825 velký ohlas se svými pokusy se somnambulismem vyvolaným na dálku. [23] Památná Hussonova zpráva předložená Pařížské lékařské akademii byla vydána v r. 1833.

Uvedme některé z přijatých závěrů, z nichž mnohé budou znít ještě dnes opovázlivě: „K vyvolání magnetických jevů, dokonce bez vědomí magnetizovaných, stačila vůle a upřený pohled. Somnambulismus může vyvolat nové schopnosti označované jako jasnovidnost, intuice, vnitřní předvídaní. Vůlí lze na magnetizovaného nejen působit, ale také ho uvést do somnambulismu a vyvést ho z něj bez jeho vědomí, mimo jeho pohled, v jisté vzdálenosti a přes zavřené dveře.

Viděli jsme dva somnambuly, kteří se zavřenýma očima rozeznávali předměty umístěné před nimi. Aniž by se jich dotkli, určili barvu a hodnotu karet, četli slova napsaná rukou nebo několik řádek z náhodně otevřených knih. Tento jev nastal i v případě, že jim byla pomocí prstů

dokonale zakryta víčka.“

Přes tato zjištění zvítězila skepse oficiálních vědců. Hussonova zpráva byla potřena, potom zapomenuta a metapsychické jevy, jichž se mezitím zmocnili romanopisci, mužové vědy popřeli nebo spíše uvrhli v pohrdání.

K zajímavému pozorování došlo v Německu u média s mimořádnými schopnostmi, kterým byla Federica Hauffová a kterou dlouho se zaujetím zkoumal lékař a básník Justus Kerner. [24]

Federica Hauffová byla nepochybně výborným médiem. Viděla duchy a dokonce mohla vyvolat materializaci. Kerner uvádí: „Když jsem jednou hovořil s jejím bratrem, řekl: *Ticho! Je zde duch a přechází místnost směrem k mé sestře.*“ U nohou postele F. Hauffové jsem spatřil neurčitý tvar, jakoby svítící sloup ve tvaru lidské postavy, který k ní potichu mluvil.

V okolí F. Hauffové se samovolně ozývalo klepání, které mohla dokonce vědomě vyvolat v sousedních předmětech, ve stolech a ve dřevě své postele. Předměty se pohybovaly bez dotyku a pravděpodobně mluvila neznámými jazyky. Docházelo u ní k jevům levitace.

Tyto pozoruhodné jevy však dokázala vyvolávat pouze po tři roky v letech 1926 až 1929. Po tu dobu byla velice nemocná a nemohla už téměř opustit lože.

Nikdo z těch, kdo F. Hauffovou zkoumali, se jí nevysmívali, ale přesvědčili se jak o její upřímnosti, tak i o metapsychických projevech, nazývaných tehdy nadpřirozenými. Byli mezi nimi např. státní úředník Pfaffer a Strauss, slavný autor knihy *Život Ježíšův*.

V té době se rovněž v Německu objevily práce Reichenbachovy. Jeho dílo je však spíše kapitolou fyziologie (dost nesrozumitelnou) než metapsychiky, protože působení magnetu na organismy nelze zaměňovat za kryptestezii nebo telekinezi. Jeho práce byly naneštěstí mnohem méně studovány než znevažovány. [25]

Metapsychiky se zcela týkají pozorování jasnovidnosti, kterou

projevovali zvláště ve Francii jasnovidní somnambulové Mme Pigeaire a Alexis Didier. V letech 1830 až 1870 se vědci a lékaři až na vzácné výjimky zabývali somnambulismem jenom proto, aby ho potírali. Jejich uvažování je dost dobře pochopitelné. Všude ve velkých i malých městech ve Francii stejně jako v cizině vznikaly četné poradny jasnozřivých nebo nesmírně jasnozřivých somnambulů rádců, které využívaly tak zvanou léčivou sílu magnetismu. Somnambulové byli na všech tržističích a tato činnost se stala profesí s problematickou morálkou. Jasnovidci vytahovali karty nebo hádali budoucnost ze sedliny kávy nebo prováděli chiromantii. Důvěřivá veřejnost je navštěvovala a vědci krčili rameny. Uprostřed všech těchto hloupostí se jasnovidnost některých somnambulů, jako byla Mme Lenormand, Mme Pigeaire a Alexis ztrácela a stávala zanedbatelnou. Přesto se v té době objevilo několik vážných děl. [26]

3. Období spiritistické

V r. 1847 došlo ke zdánlivě bezvýznamné, ale ve skutečnosti značně důležité události, která přivedla na svět nepředvídané skutečnosti a stejně neočekávaná učení.

Živočišný magnetismus byl pouze pochybnou léčebnou metodou nezaznamenávající pokrok. Novou praxi a nové teorie přinesl spiritismus, který dal vzniknout třetímu (spiritistickému) období metapsychických věd, které trvalo od r. 1847 do r. 1872.

V roce 1846 v malém městečku Hydesville (Arcadie) u New Yorku jistý Michel Weakman uslyšel venku neobvyklý hluk. Vyšel ven, ale nic nespatriil. Hluk se však ozýval stále znovu a obtěžoval ho tak, že opustil Hydesville. V jeho domě se usídlil jistý pan John Fox se dvěma dcerami, Catherine a Marguerite ve věku 12 a 14 let. Jednou v noci, když se dívky ukládaly ke spánku, uslyšely rány, údery (raps), o nichž zjistily (prosinec 1847, březen 1848), že jsou inteligentní. [27] Jevy pokračovaly a různé osoby zjistily, že tyto inteligentní zvuky raps

projevují znalost určitých skutečností udržovaných v tajnosti. Rodina Foxova opustila v srpnu 1848 Hydesville a odešla do Rochestru. Kvůli spiritistickým projevům se ke Catherine a Marguerite připojila jejich starší sestra Lea Fish.

Vznikl nápad (Isaak Post) sestavit abecedu a konverzovat s její pomocí s neznámými silami, které se nazývaly *duchové*.

K serióznímu ověření jevů uváděných sestrami Foxovými, které přitahovaly každý den stále větší počet lidí, se konala někdy hlučná, jindy nadšená shromáždění. První vědecké zkoumání zřejmě započalo v červnu 1852 v Saint-Louis (Missouri) a nejspíše bylo příznivé. Přesto nebyla rodina Foxova nikterak nezištná. Experimenty byly *placené* a veřejná představení se konala po zaplacení místa jako v cirkuse.

Tyto počátky spiritismu, zpočátku náhoda a potom nestoudné kramářství, byly vcelku dost žalostné. [28]

Ale byl dán podnět. V Americe a brzy nato v Evropě dosáhla praxe otáčejících se stolů a spiritistické učení během tří let neobyčejného pokroku. Podobně jako v r. 1780 pro živočišný magnetismus bylo v r. 1850 zaujetí pro otáčející se stoly neobyčejné a bylo by dost dětinské vidět v tom pouze vliv kolosální, hromadné iluze.

Avšak k fanatické důvěřivosti zaslepené a nevědomé masy lidí a k posměšnému popírání stejně nevědomou a zaslepenou masou se začaly přidávat uvážlivé názory a rozumná přesvědčení. Brzy se ukázalo, že zvuky raps a telekinezi lze pozorovat také u jiných médií než u sester Foxových. [29]

Mezi stoupenci neměl nikdo větší vliv než soudce Edmunds, senátor a muž uznávaný po celých Spojených státech jak pro svou poctivost, tak i prozíravost.

Média jsou většinou natolik mentálně labilní, že jejich kladná nebo záporná tvrzení nemají příliš velkou cenu. Je možné, pravděpodobné a téměř jisté, že sestry Foxovy po značném rozmachu spiritismu a po svých prvních zkušenostech později simulovaly a podváděly. Známe mnoho případů velice schopných médií, která zpočátku vyvolávala

skutečné jevy, ale později z chtivosti nebo marnivosti se pokoušela nahradit své upadající mediumistické schopnosti podvodem. Těžko lze připustit, že zvuky raps, které jsou nesporně pravdivé, by ve všech případech uměle vytvářely sestry Foxovy. Před r. 1847 se o těchto jevech nic nevědělo. [30] Pak přišly sestry Foxovy, dvě malé dívky, které o tom vydávaly památná a vynikající svědectví. Stejný jev byl potom zjišťován na všech stranách a poté, co nabyl tak velkého rozsahu, začaly sestry Foxovy tvrdit, že předtím lhaly! Je pravděpodobné, že lži bylo právě toto tvrzení. Když viděly, jak se od nich přízeň a peníze veřejnosti vzdalují, pokusily se popřením znovu přivolat její pozornost ke svým neduživým osobám.

V r. 1847 bylo Marguerite Foxové patnáct a Kate dvanáct let. Lze se domnívat, že by tyto dvě děti zinscenovaly podvod, který byl potom v tisíci případech po tři čtvrtě století znovu opakován? Skutečnost zvuků raps nezávisí na sestrách Foxových. V r. 1888 je už příliš pozdě na odvolávání se na jejich tvrzení, které nic nedokazuje. [31]

Je politováníhodné pomyslet, že už od r. 1849 pořádala rodina Foxova placená teatrální představení spiritistických experimentů. To nesnižuje pravdivost jevů o nic více než to, že výnosy Welse a Mortnona o používání éteru nejsou v rozporu s existencí anestezie. [32]

Nemůžeme zde sledovat rychlý vývoj spiritismu. V r. 1852 byla senátu Spojených států předložena petice se 14 000 podpisy žádající, aby byla jmenována vědecká komise pro zkoumání všech otázek týkajících se spiritismu.

A už tehdy to bylo jako nové náboženství. Množily se spiritistické kroužky a spiritistické časopisy.

Mezi prvními stoupenci v Americe je třeba vedle Edmundse [33] uvést jména jako Britton, David Wells, Byrant, Bliss, kteří byli profesory na Pensylvánské universitě, a zejména dr. Robert Hare, profesor chemie na Harwardské vysoké škole, [34] u kterého došlo ke konverzi po předchozí nedůvěřivosti.

V Evropě se spiritismus vyvíjel velice rychle. [35] A samozřejmě se to nedělo bez vyvolávání prudkých reakcí.

Zejména vědci odmítali uznat hodnověrnost jevů a k vysvětlení nepopíratelné skutečnosti otáčejících se stolků a zvuků raps vymýšleli značně komplikované hypotézy a vysvětlení někdy velice přesná, někdy velmi mylná.

V té době, totiž v r. 1854, se skutečně téměř nic nevědělo o jevu podvědomých pohybů, který je dnes dostatečně známý. Velkou zásluhu o jejich vysvětlení má Chevreuil, který k nim podal duchaplné a racionální vysvětlení. [36] Tuto Chevreuilovu teorii podpořil Babinet, [37] Faraday, [38] Carpenter a obecně všichni fyziologové a lékaři.

Zkoumání otáčejících se stolů patří skutečně k nej obtížnějším v objektivní metapsychice, neboť nic není obtížnější, než určit vliv nevědomí na oscilační pohyby stolu. Poctivost přítomných je nepochybná, ale zjevně si nemohou být ani vědomi ani odpovědní za nevědomé a mimovolní svalové stahy. Také důkazy, že k pohybu stolu dochází bez svalových stahů nemohou být provedeny za přísných podmínek.

Totéž platí pro zvuky raps. Význačný fyziolog Schiff provedl sám na sobě zvláštní pokus. Ukázal, že posunem šlachy postranního svalu lýtkové kosti pomocí svalových stahů dokázal vyvolat praskání zcela srovnatelné se zvuky raps působenými tzv. duchy. Toto dětinské vysvětlení, které dnes vyvolává úsměv, bylo příznivě přijato tehdejšími vědci, kteří pravděpodobně neslyšeli zvuky raps rozechvívající dřevo stolu, hluk někdy velice značný, někdy s hudebním rytmem, zatímco praskání šlachy postranního svalu lýtkové kosti, pokud ho vůbec mohly vyvolat i jiné osoby než slavný fyziolog z Florencie, nemají nic společného s chvěním dřeva. Něco podobného tvrdil před Schiffem jiný význačný fyziolog Flint, který po studiu sester Foxových přisoudil vznik zvuků raps praskání kolenou. [39]

Na tyto námítky experimentálního charakteru, ostatně dost ubohé,

odpověděli spiritisté špatně. Měli bezpochyby, jak se stalo později, odpovědět pokusy, ale učinili tak teoriemi a slohovým cvičením o novém náboženství.

Zejména H. Rivail, doktor medicíny (1803-1869), málo známý pod svým jménem, ale slavný pod pseudonymem Allan Kardek podpořil vznik teorie spiritismu. [40]

Spiritistická teorie Allana Kardeka je dost prostá. Duše neumírá. Po smrti se stává duchem, který se pokouší projevit prostřednictvím jistých privilegovaných bytostí, kterými jsou média schopná přijímat příkazy a impulsy duchů. *Duch* se snaží *reinkarnovat*, tj. znovu obživit ve formě lidské bytosti, jejíž duší je. Všechny lidské bytosti, jak už se domníval Pythagoras, procházejí postupně *migračními* fázemi. Jejich *perisprit* se může za jistých výjimečných okolností materializovat. Duchové znají minulost, přítomnost a budoucnost. Někdy se materializují a mají schopnost působit na hmotu. Jsme obklopeni duchy. Z hlediska morálky je třeba nechat se vést dobrými duchy, kteří nás vedou k dobru, a neposlouchat špatné duchy, kteří nás uvádějí v omyl.

Je třeba bez výhrady obdivovat intelektuální energii Allana Kardeka. Přes přehnanou důvěřivost měl důvěru v experimentování. Vždy se opíral o experimenty, takže jeho dílo není pouze grandiózní a homogenní teorií, ale také úctyhodným souborem faktů.

Tato teorie má nicméně zoufale slabou stránku. Celá konstrukce filosofického systému Allana Kardeka (která je konstrukcí spiritismu) má za základ udivující domněnku, že média, do nichž se tzv. inkarnuje duch, se nemylí a že automatické psaní nám odkrývá pravdy, které je třeba přijmout, pokud ovšem nejsme oklamáni zlými duchy. A tak kdybychom se řídili teorií Allana Kardeka, brali bychom nakonec v úvahu všechna blouznění nevědomí, která až na výjimky vždy svědčí o velice primitivní a dětinské inteligenci. Je velmi vážným omylem vybudovat učení na základě sdělení tzv. duchů, kteří jsou chudí duchem.

Nicméně Allan Kardek byl zajisté mužem, který měl v letech 1847 až 1871 nejpronikavější vliv a vyoral nejhlubší brázdu v metapsychické vědě. [41]

V Anglii zastávali spiritismus Dale Owen a Alfred Russel Wallace. A. R. Wallace je velkým vědcem, jehož sláva předstihla Darwina. Nebál se vstoupit do půtek a jeho knihy svědčí o udatnosti, již bylo třeba k obraně věci vědy, která měla tak málo rysů vědy. [42]

V Německu zůstal osamocený Zöllner.

Čas byl zralý k tomu, aby se konečně objevil velký průkopník metapsychiky Sir William Crookes.

4. Období vědecké

I když Crookesovy zásluhy a chuť do práce byly veliké, předešlo ho třicet šest členů Londýnské dialektické společnosti, kteří se v lednu 1869 na základě Edmundsova návrhu shromáždili, aby vědecky zkoumali jevy mediumity. Významné místo mezi nimi zaujali slavný inženýr Cromwell Varley a vynikající Russell Wallace a spolu s ním vysoce inteligentní muž Sergeant Cox. Proslulí vědci jako Tyndall a Carpenter odmítli stát se členy komise. Ale i v komisi samé panovala různost názorů. Zejména předseda Lubbock a místopředseda Huxley oponovali příznivým závěrům většiny. [43]

Skutečnosti zjištěné *Dialektickou společností* byly naprosto zřejmé. Přestože vědce nepřesvědčily, měly jeden obdivuhodný výsledek. Přivedly Williama Crookese ke zkoumání problému. Šťastnou náhodou se mu podařilo nalézt dvě mimořádně schopná média. s nimiž experimentoval. Byli to D. Douglas Home a Florence Cook.

Crookesovi bylo tehdy třicet sedm let a byl bezpochyby v plné fyzické a psychické síle. Byl už slavným vědcem, objevil nový kov thalium (1863) a zabýval se úspěšně výzkumy ve spektroskopii, astronomii a meteorologii. Byl vydavatelem listů *Chemical News* a

Rozhodl se tedy zkoumat podivuhodné vlastnosti D. Homa. V letech 1869 až 1872 publikoval pojednání pozoruhodné přesným jazykem a přesností při experimentování, což kontrastovalo s obvyklým stylem spiritistických publikací. To byl příchod vědeckého období spiritismu. [44] „*Netvrdím, že je to možné*“, říkal Crookes, „*tvrdím, že to tak je.*“

Ale respekt k obvyklým myšlenkám vedl k jejich zbožnění do té míry, že se nikdo nenamáhal s jejich zkoumáním ani vyvracením. Lidé se spokojili s tím, že se posmívali, a přiznávám se ke své velké hanbě, že i já jsem byl mezi zaslepenými umíněnci. Ano, smál jsem se, místo abych obdivoval hrdinství velkého vědce, který se roce 1872 odvážil říkat, že existují fantomy, u nichž lze slyšet tlukot jejich srdce a které lze fotografovat.

Tato odvaha ale neměla žádný velký bezprostřední účinek, své plody přinesla později. Teprve dnes můžeme Crookese dobře chápat. Ještě dnes tvoří Crookesovy pokusy základ veškeré objektivní metapsychiky, na který žádné hodnocení nestačí. Ještě v posledních dnech svého slavného a pracovitého života Crookes říkal, že *neexistuje nic, co by měl odvolat z toho, co kdy tvrdil.*

Od té doby věděli spiritisté, jak je třeba experimentovat. Nejedná se o žádné učení náboženského nebo mystického charakteru, ztrácející se v nejasných spiritualistických nebo teosofických úvahách. Jde o experimentální vědu, povýšenou nad teorie, která je při své chtěné přesnosti stejně exaktní jako chemie, fyzika nebo fyziologie.

Také živočišný magnetismus prošel obdobným vývojem. Od doby Puysegura, Deleuze a Du Poteta nepostoupil kupředu. J. Braid a de Manchester ho nazývali hypnotismem, ale nevymanili ho z mystického závoje o nic víc, než ze svého nešťastného terapeutického zaměření, [45] takže lékaři a fyziologové v roce 1875 nevěřili na živočišný magnetismus o mnoho víc než na materializaci Katy Kingové.

V roce 1875, ještě za dob studií, jsem dokázal, že se jedná o

normální fyziologický jev, že inteligence se v tomto vyvolaném stavu nesnižuje, ale někdy se naopak ve zvýšené míře aktivuje, a není proto namístě předpokládat nějaké působení magické nebo magnetické. Po několika letech jsem také pozoroval prvé případy rozdvojení osobnosti, se kterými se setkali Philips a Azam. [46] Tyto změny osobnosti osvětlují zvláštním způsobem všechny jevy nazývané spiritistické.

Nic z toho, co jsem říkal ve svém pojednání z r. 1875, nebylo jistě zcela nové. Dřívější magnetizéři se setkávali se stejnými jevy. A zajisté ani Crookes, když v roce 1872 potvrdil reálnost fantomů, neříkal téměř nic, co by už spiritisté nebyli řekli dříve. Avšak nové bylo přísné používání experimentální vědy u těchto nedostatečně prozkoumaných a nedokonale zjištěných jevů, které až dosud v důsledku svých neúplných a nedokonalých analýz byly odsunuty mimo vědu.

Po vydání mého pojednání bylo na všech stranách vykonáno mnoho experimentů a živočišný magnetismus přestal být součástí okultních věd. [47]

Úsilí vědců, kteří zkoumali metapsychiku, musí směřovat k tomu, aby tato věda, podobně jako živočišný magnetismus, přestala být součástí okultismu.

Památná událost, stejně významná jako Crookesovy publikace nastala také v Anglii. Bylo to založení *Society for Psychical Research* (Společnost pro psychický výzkum), jejímiž horlivými a neústupnými inspirátory byli E. Gurney a F. Myers. Vznikla skupina vynikajících osobností, rozhodnutých prozkoumat tato prokletá území okultismu a za přísného používání přesných vědeckých metod uvolnit pravdu, ukrytou v množství podivuhodných jevů. [48]

Podařilo se také nashromáždit množství faktů, experimentů, teorií a byla vykonána kolosální práce, která se stala základem veškeré dnešní metapsychiky. [49]

Tento postup obnovy nezůstal omezen na Anglii. Ve Francii jsme projevíli obdobné úsilí ve snaze napodobit příklady Gurneye a Myerse, i když s menšími zdroji a s menší oddaností. Spolu s T. Ribotem a L.

Marillierem jsme vytvořili *Société de psychologie physiologique* (Společnost pro fyziologickou psychologii), která brzy zanikla, protože se nesplnil náš původní předpoklad vyvolat zájem o metapsychické výzkumy u psychologů, fyziologů a lékařů, kteří nikdy nebyli ochotni zabývat se jimi seriózně. Proto jsem spolu s Dariexem založil *Annales des Sciences psychiques* (1890 až 1920), jejichž horlivým vydavatelem se potom stal de Vesme. Toto periodikum nyní nahradila vynikající *Revue métapsychique*, řízená Geleyem, která vytváří podobně jako *P. S. P. R. (Proceedings of the Society for psychical Research)* spravedlivou rovnováhu mezi důvěřivostí spiritistických časopisů a zaslepeným přehlížením oficiálních psychologických sbírek.

I když jsou tyto společnosti důležité a časopisy užitečné, spočívá význam tohoto úsilí pouze v experimentálních výzkumech konaných izolovanými individuálními osobami. Bez média není ve skutečnosti metapsychika. Hlavním úkolem psychických společností je nenechat zaniknout bez jakéhokoli užitku pro vědu schopnost určitých pozoruhodných médií v přítmí málo vědeckých a přísné kontroly zbavených seancí.

Od roku 1885 do r. 1920 se objevila tato velice schopná média: Slade, Eglinton, Stainton Moses, Eusapia, Mme d'Espérance, Mme Thompson, Marthe Béraud, Stanislaw Tomczyk, Miss Goligher, Mme Leonard.

Kdybych však měl uvést pouze dvě, jmenoval bych Mme Piper pro metapsychiku subjektivní a Eusapii Paladino pro metapsychiku objektivní.

Mme Piper z Bostonu, kterou nejprve zkoumal William James, potom s mimořádnou trpělivostí R. Hodgson, pak s nemenší vytrvalostí Hyslop, dále F. Myers, Sir Oliver Lodge a Sir Barrett, má schopnost jasnovidnosti přesahující pravděpodobně schopnosti těch, kdo byli až dosud pozorováni.

Osobám, které ji navštíví, ihned řekne téměř bez váhání jména různých členů jejich rodiny a vypráví o nich historky, které sám

návštěvník nezná a jejichž hodnověrnost si ověří teprve po dlouhém a namáhavém zjišťování.

Dokonce kdyby nebylo na světě jiné médium než Mme Piper, stačilo by to, aby jasnovidnost mohla být vědecky potvrzena.

Eusapia Paladino byla nesčetněkrát podrobena zkoumání a analýze nejznámějšími vědci Evropy, jako byli Schiaparelli, Porro, Aksakoff, G. Finzi, A. a Fr. Myers, O. Lodge, E. Feilding, C. Lombroso, A. de Rochas, Ochorowicz, J. Maxwell, A. von Schrenck-Notzing, C. Flammarion, Bottazzi, Morselli, Foa, Sabatier, A. de Watteville, A. de Gramont, Carrington a mnoho dalších. Všichni postupně zjistili reálnost pohybů bez doteku a materializaci. [50]

Kdyby ve skutečnosti nebylo na světě jiné médium než Eusapia Paladino, stačilo by to, aby telekineze a materializace byly vědecky potvrzeny.

Mme Piper a Eusapia projevily vždy dokonalou ochotu pro veškerá vědecká zkoumání. Přijaly všechny kontroly nehledě na strasti a urážky. Je to z velké části díky jim, že metapsychika dosáhla v posledních letech takového rozvoje. Proto je třeba, aby budoucí vědci pro ně měli hluboké uznání, stejně jako pro Homa a Florence Cook, kteří jim předcházeli.

Nedávné pokusy se Stanislawou Tomczyk, Marthe Béraud a s Miss Goligher otevřely objektivní metapsychice nečekané obzory.

A tak od r. 1880 do dneška se metapsychika, kterou jsem v roce 1905 tak nazval a požadoval pro ni právo stát se autonomní vědou, vymanila na jedné straně z hypnózy a živočišného magnetismu a na druhé straně ze spiritismu. Zatímco živočišný magnetismus ve skutečnosti obsahuje téměř normální fyziologický prvek, mohou se v hypnóze, tj. v uměle vyvolaném duševním stavu, kdy je obvyklé vědomí změněno, objevit nová, někdy i mnohonásobná vědomí, při kterých obvyklé vědomí spí. Ale i to konečně ještě patří do psychologie, takže zkoumání somnambulismu spadá do metapsychiky pouze tehdy, když se projevuje schopnost vědomí, která neexistuje ve stavu normálním a

kteřou jsem nazval *kryptestezie*.

Je nepochybné, že pomocí hypnózy, magnetismu nebo somnambulismu se kryptestezie rozvíjí, ale hypnóza zajímá metapsychiku pouze jako prostředek k zintenzivnění kryptestezie.

Na druhé straně, nebo tak řečeno na druhém pólu tzv. okultních věd je spiritismus, ve kterém musíme rozlišovat teorii a fakta. Teorie vyúsťující v náboženství, to je spiritismus podle Allana Kardeka a některých dalších. Ale to jsme velmi daleko od vědy. Ne že by se metapsychika mohla zcela obejít bez teorie. Věda nemůže, i když je zatím mladá, opovrhovat veškerou teorií a dokonce ani ne hypotézami. Je však přinejmenším třeba, aby teorie ustoupila před fakty a nestavěla se jako vládce nad samotná fakta, která by byla považovaná za něco vedlejšího ve vztahu k náboženství.

A právě o to se pokusili skuteční zakladatelé metapsychické vědy, Gurney, Myers a Crookes.

Jistě by nebylo správné opovrhovat magnetizéry nebo spiritisty. Byla by to velká nespravedlnost. Přes sarkasmus a nepřátelství přispěli k založení metapsychiky, a zatímco je oficiální vědci odvrhli jako nehodné vědy, pokračovali ve svém pracném bádání.

Nyní jsme ale v jiném období. Když se dnes projeví médium, nelze ho ponechat vyvíjet se v uzavřeném kroužku bez použití výzkumných metod používaných ve všech vědách, vah, fotografie, kinematografie a grafických záznamů. Z hlediska subjektivní psychologie jsou také nezbytná důsledná a přísná šetření, podobná těm jaká vykonala anglická *Society for Psychical Research*. Je třeba více než poloviční jistoty, je potřeba jistota celá.

Krátce řečeno, současná subjektivní metapsychika se bude muset omezit na psychické jevy, které jakkoli bystrá vědomá lidská inteligence nedokáže vykonat, a metapsychika objektivní na materiální jevy vyvolané zdánlivě inteligentní příčinou, které pomocí známých sil (světlo, teplo, elektřina, gravitace, mechanická síla) nelze vysvětlit.

Ačkoli je to pole už nyní velmi rozsáhlé, jsme jistě zatím na

počátku. Později snad bude mít metapsychika záměry vyšší, obrátí se k nové morálce, sociologii, novému ospravedlnění božské vlády na světě. Kdo ví? Ale nač se rmoutit. Čas není ještě zralý na syntézu, zůstaňme u analýzy.

V tomto krátkém historickém exposé nebylo možné uvést všechny rozsáhlé práce, které byly vykonány. Bibliografie je už nyní obrovská. Chtěl bych proto uvést základní díla, jež jsou stále užitečná a někdy nezbytná pro zvědavé vědce zkoumající spiritismus, okultismus a metapsychiku v právě uplynulém půlstoletí.

Jsou zde uvedena pouze všeobecná základní díla:

AKSAKOFF, *Animismus und Spiritismus, Versuch einer kritischer Prüfung der mediummistischen Phaenomene*. Leipzig, Mutze, 1890, 4. vyd. ve 2 sv., 1901, franc. překl. *Libr. des sciences psychologiques*, 1895.

BOZZANO E., *Ipotesi spiritice e teorie scientifiche*, Genova, Donath, 1903.

BROFFERIO A., *Per lo spiritismo*, 1. vyd., Milano, Briola, 1892, 3. vyd., Torino, Bocca, 1903, něm. překl., Berlin, 1894.

DELANNE G., *Le spiritisme devant la science*, Paris, Chamuel, 1895, 5. vyd., 1897. *Les apparitions matérialisées*, Paris, Leymarie, 2 sv, č. 8, 1911. *Recherches sur la médiummité*, Paris, 1896.

MYERS F., *The human personality and its survival to bodily death*, London, Longmans, 2 sv., č. 8, 1902, franc. překl., Paris, Alcan, 1905.

LODGE OLIVER, *La survivance humaine*, franc. překl., Paris, Alcan, 1912.

ROCHAS A. de, *L'exteriorisation de la motricité*, Paris, Chamuel, 1896, 4.vyd., 1906. *L'exteriorisation de la sensibilité*, Paris, Chamuel, 1895, 5.vyd., Chacornac, 1905. *Les états profonds de l'hypnose*, Paris, Chacornac, 1892. *Les états superficiels de l'hypnose*, Paris, Chacornac, 1902.

MAXWELL, J. *Les phénomènes psychiques. Recherches, observations, méthodes*, Paris, Alcan, 1905. *Metapsychical phenomena*, London, Duckworth, 1905.

BOIRAC, E., *L'avenir des sciences psychiques*, Paris, Alcan, 1907. *La psychologie inconnue*, Paris, Alcan, 1915.

SAMONA CARMELO, *Psiche misteriosa: i fenomeni detti spiriticci*, Palermo, Reber, 1910.

FLAMMARION, C., *Les forces naturelles inconnues*, Flammarion, Paris, 1907. *L'inconnue et les problèmes psychiques*, Paris, Flammarion, 1900, it. překl. Bari, Latezza 1904. *La mort et son mystère*, Paris, 1920. *Après la mort*, 1922.

MARTON PRINCE, *A dissociation of personality*, Boston, Turner, 1906; franc. překl. Paris, Alcan, 1911.

ZÖLLNER, *Wissenschaftliche Abhandlungen*, III. díl, *Die transzendente Physik und die sogenannte Philosophie*, Leipzig, Stachmann, 1878-1879.

HYSLOP, J. -H., *Science and future life*, Boston, Turner, 1905.

CALDERONE INNOCENCO, *La Rincarnazione*, Milano, vyd. Veritas, 1913.

STAINTON MOSES (OXON), *The higher aspects of spiritualism*, London, 1880. *Spirit identity*, London (Spiritualist alliance, 1902).

GELEY, G., *De l'inconscient au conscient*, Paris, Alcan, 1919. *L'être subconscient*, 4. vyd., Paris, 1919.

GRASSET, J., *L'occultisme hier et aujourd'hui*, Montpellier, Coulet, 1908.

OSTY, *Lucidité et intuition*, Paris, Alcan, s. d.

Marryat (Florence), *There is no death*, Leipzig, Heinemann, 1892.

CHEVREUIL, *On ne meurt pas*, Paris, 1914.

OTTOLINGHI S., *La suggestione a le facolta psichiche occulte in rapporto alla pratica legale e medico-forense*, Torino, Bocca, 1900.

Amiral USBORNE MOORE, *Glimpses of the next state*, London, Watts & Co., 1912.

DU PREL, *Das Räthsel des Menschen*, Leipzig, Mutze, 1835, it. překl., Milano, Galli, 1894. *Monistische Seelenlehre; ein Beitrag auf Lösung des Menschenrätshels*, Leipzig, Günter, 1888.

DENIS L., *Après la mort, exposé de la doctrine des esprits*, posl. vyd., 1918, Paris, Leymarie, it. překl., Milano, 1914.

PODMORE FR., *Modern spiritualisme; a history and a criticism*, London, Methuen, 2 sv., 1902.

WAHU, *Le spiritisme dans l'antiquité et dans les temps modernes*, Paris, Leymarie, 2 sv., 1885.

SCHRENCK-NOTZING, *Physikalische Phaenomene des Mediumismus*, München, Reinhardt, 1920.

BOURNIQUEL, G., *Les témoins posthumes*, Paris, Leymarie, 1921.

MAETERLINCK, M., *Le grand secret*, Paris, Fasquelle, 1921.

FREUD, *Introduction à la psychanalyse*, franc. překl., Paris, Payot, 1921.

OESTERREICH, *Der Okkultismus im modernen Weltbild*, Sybillen Verlag, Dresden, 1921.

HYSLOP F., *Further messages accros the Borderline*, London, Taylor, 1921.

FARIGOULE L., *La vision extrarétinienne et le sens paroptique*, *Nouvelle Revue*, 1920.

TISCHENER R., *Monismus und Occultismus*, Mutze, Leipzig, 1921.

LAMBERT, *Geheimnisvolle Tatsache (Okkultismus und Spiritismus)*, Stuttgart, 1921.

Lewis BAYLE PATON, *Spiritism and the Cult of the dead in the Antiquity*, London, Hodder and Stoughton, 1921.

UNDERHILL E., *The life of the spirit and the life of to day*, London, Methuen, 1921.

WALTER PRINCE, *Spiritualism and the new psychology*, An. in Am. S. P. R., 1922, 72.

DRAYTON THOMAS CH., (předmluva SIR WILLIAMA BARRETT), London W. Collins, 1922. ANNE DE KOVEN (předmluva J. HYSLOP), *A cloud of the Witness*, Dutton, New-York, 1920. LILIENGRENTS, *Can you talk to the dead*, 296 s., New York, 1918. SAMELA GLENCONNA (předmluva SIR OLIVERA LODGE), *The Earthen*

VESSEL, J. Lane, New-York, 1921. J. Mc. CABE, *Spiritualism: a popular history*, from 1847, New-York, 1920, 240 s.

KEMMERICH, *Gespenster und Spuk*, (Lhotsky, Friedrichshafen, 1922).

Jestliže k této velmi stručné bibliografii, kterou lze snadno rozvést a která bude v této knize průběžně doplňována, připojíme články publikované ve významných sbírkách jako je *Light* (London), – *Banner of Light* (Boston), – *Religio-philosophical Journal* (New-York), – *Harbinger of Light* (Melbourn), – *Revue spirite* (Paris), *Revue scientifique et morale du spiritisme* (Paris), – *Luce e ombra* (Milano, pozoruhodná sbírka), *Zeitschrift für Spiritismus* (Leipzig), – *Psychische Studien* (Berlin), lze si učinit určitou představu o bohatství metapsychické literatury.

KAPITOLA IV

Média [51]

Slovo *médium*, samo o sobě nepěkné, se používá ze zvyku a už se ho nelze zbavit. [52] Znamená *prostředník mezi světem živých a světem mrtvých*.

Mezi schopnými a energickými médii, která podobně jako Home, Eusapia, Stainton Moses, Florence Cook vyvolávají objektivní a pozornost budící jevy, a médii, projevujícími se jevy subjektivními, je značný rozdíl. Musíme proto pro média vyvolávající jevy fyzické, telekinezi a materializaci vytvořit zvláštní třídu.

Tato média jsou výjimečné a velmi vzácně se vyskytující bytosti. Dokonce i ta, která vyvolávají zvuky raps bez doteku, se vyskytují vzácně.

Psychofyziologicky nejsou nadprůměrně schopná k učení a nelze říci, že by byla více nebo méně inteligentní než většina smrtelníků. Od obyčejných lidí se neliší ničím jiným kromě své zvláštní schopnosti vyvolávat při spiritistických seancích materializaci různých tvarů (ruce, osoby) a pohyby hmoty (zvuky, údery, hlasy, vůně). Tato mimořádná vzácnost výskytu telekinetických schopností není námitkou proti jejich skutečnosti. Je nutno uznat, že žádní lidé nejsou přesně stejní. Některé děti jsou ve velmi mladém věku nadány vynikající pamětí a schopností počítat tak překvapujícím způsobem, že před nimi zůstáváme ušaslí. Snadno pochopíme, že v davu lidí to jsou výjimeční jedinci.

Kryptestetické schopnosti jsou mnohem častější než schopnosti telekinetické. Kryptestezie je ve všech svých stupních tak rozšířená a schopnost telekineze je naproti tomu natolik vzácná, že je nelze navzájem srovnávat.

Řekneme tedy, že existují dvě velmi rozdílné skupiny médií:

- 1) Média vyvolávající jevy fyzické;
- 2) Média vyvolávající jevy psychické.

Telekineze je zřetelný jev a materializace je ještě zřetelnější. Elementárním telekinetickým jevem, který vyvolává velký počet médií, aniž by dosáhla vlastní telekineze a materializace, jsou zvuky *raps*, tj. zvukové vibrace ve dřevě stolu nebo židle bez přímého doteku. Rozlišení mezi médii, která dokáží nebo nedokáží vyvolat raps, je značně obtížné, protože poměrně často jsou slyšet pouze velmi slabé a sotva postřehnutelné zvuky ve stole, kterého se médium lehce dotýká. Zvuk je tak slabý, že o něm lze téměř pochybovat.

Bylo by namístě uvést zde biografii velkých médií schopných vyvolávat materializaci a telekinezi, ale budeme o nich hovořit v kapitole o materializaci.

Uved'me si alespoň hlavní z nich: Home, Florence Cook, Stainton Moses, Eusapia, Mme d'Espérance, Eglinton, Linda Gazzera, Slade, Marthe Béraud, Miss Goligher, Stanislaw Tomczyk, Willy. Vidíme, že jejich počet je omezený.

Počet médií vyvolávacích jevy raps je pravděpodobně větší. Ale nelze v tomto směru uvést nějaká statistická data.

Naneštěstí média vyvolávající fyzické účinky zneužívají často své schopnosti. Snaží se obohatit svými napůl zázračnými schopnostmi a podobně jako sestry Foxovy, bratři Davenportové, Eglinton a Slade pořádají veřejné seance, které jim umožňují získat ze svých schopností finanční prospěch. Odtud je k podvodu již jen krok a tyto osoby tento krok pokud ne vždy, pak alespoň velice často učinily.

Stejně tak jsou profesionální média vyvolávající fyzické účinky silně podezřelá a opatření proti jejich intrikám musí být nemilosrdně přísná. Ostatně podobná opatření je třeba učinit i při jejich naprosté poctivosti.

Existují dobré důvody pro to, abychom *předem* neodmítali experimentování se známými profesionálními médii:

1) *Tato média v počátcích své kariéry určitě vyvolávala skutečné jevy.* Lea a Catherine Foxovy by záměrně nevymyslely celou příhodu se zvuky raps v Hydesville, kdyby nezačaly vyvoláváním skutečných jevů raps.

2) Média jako Mme d'Espérance, Florence Cook, Linda, Eusapia a Marthe Béraud se nikdy neučila žádnému eskamotérství nebo *ilusionismu*. Zjistily zvláštní jevy a téměř navzdory samy sobě se vydaly cestou, která se jim otevřela. Zcela účelově se jim přisuzuje podivuhodná technická zručnost převyšující schopnosti nejzkušenějších odborníků, jako je Robert Houdini, Hamilton a Maskelyne, s níž údajně klamou předem a co nejprísněji varované vědce, a to za přísně kontrolovaných podmínek při mnohokrát opakovaných a obměňovaných seancích, kdy ostatně ani Houdini ani Hamilton nebo Maskelyne nikdy nedokázali napodobit to, co dělaly tyto osoby.

Mezi médii se schopnostmi pouze psychickými a normálními osobami lze pozorovat pozvolný přechod. Dokonce se zdá, že každý normální jedinec je někdy v životě přechodně schopen jisté jasnozřivosti. Abychom se však příliš nevzdálili od obvyklé terminologie, budeme prozatím používat obvyklé označení „médiu“ pro osoby, které se domnívají, že jsou ve spojení s cizími osobnostmi.

Metapsychiku jsme definovali jako *vědu, jejímž předmětem jsou jevy vycházející zdánlivě z inteligence odlišné od vědomé inteligence lidské.* Média jsou tedy osoby, které částečně nebo zcela nevědomě hovoří, jednájí, vyjadřují gesta a říkají slova zdánlivě podrobená jejich vůli a nezávislá na jejich rozumu. Přesto jsou tyto nevědomé jevy inteligentní, systematické a někdy koordinované s obdivuhodnou bystrostí. Jde tedy nyní o to zjistit, zda tyto nevědomé jevy vycházejí z inteligence *lidské* nebo *nadlidské*.

Klasickým konkrétním příkladem je Helene Smith, která píše automatickým písmem obsáhla *poselství* přisuzovaná Marii Antoinettě. Nabízí se otázky: Činí toto vše psychika Heleny, nebo je to snad jiná inteligence? Vyvolává Helenina gesta, její řeč a zápisy Marie Antoinetta nebo nějaká inteligentní síla?

Tyto dvě hypotézy budeme diskutovat podrobněji.

Nejprve si ukážeme, že existuje postupný, téměř nepostřehnutelný přechod mezi těmito tzv. médii a normálními jedinci. Jejich oddělení je nejen obtížné, ale dokonce nemožné. Naproti tomu mezi opravdovými médii schopnými vyvolávat fyzické jevy a normálními jedinci existuje obrovská mezera, hluboký příkop, podstatný rozdíl.

Lze stanovit tyto stupně:

A. Prvním stupněm odchylky od normálního stavu je vznik slabých nevědomých a téměř nepostřehnutelných pohybů, které však dokáží trénované osoby vnímat jako pocity a vůli nevědomí. Jistě více než padesát procent normálních osob prozradí své myšlenky lehkými nevědomělými svalovými záchvěvy, jako je tomu např. ve hře *willing game*, která vede často k překvapujícím výsledkům.

Tyto mimovolní nevědomé pohyby lze pozorovat tak často a jsou tak zřetelné, že to patří do normální fyziologie. Tady jsme daleko od metapsychiky.

B. Druhým stupněm je vznik nové osobnosti v hypnóze. Po probuzení se znovu objeví normální osobnost, zatímco v hypnóze a po dobu působení hypnotické sugescce se projevuje nová osobnost. Tato nová osobnost je zjevně umělá, protože ji vytvořil hypnotizér podle své vlastní fantazie, a může i přetrvat, jestliže tak magnetizér slovní sugescí stanoví.

Tato nová, vnucená, dočasná a umělá osobnost patří ještě do normální klasické psychologie.

C. Třetím stupněm je médijní stav, tj. vznik nové osobnosti u média vlivem autosugescce. Hypnóza působí heterosugestivně, zatímco médijní stav je vyvolán autosugescí. Existuje však pouze malý rozdíl mezi osobností Marie Antoinetty, kterou vytvořila Helene Smith zcela sama, a stejnou osobností, kterou by vytvořil hypnotizér.

Do této skupiny patří i automatické písmo. Není důvod dávat tomuto důležitému psychologickému projevu jakékoliv místo v metapsychice, alespoň pokud jde o vlastní jev automatického psaní.

Domněnka o cizí, nikoli lidské inteligenci nemá ve většině těchto případů žádné opodstatnění. Jestliže lze Alici sugerovat, že je Marií Antoinettou, a Alice hraje obdivuhodně roli nešťastné královny, proč v případě, kdy Helene Smith přijme spontánně tutéž roli a hraje ji s nemenší dokonalostí, bychom měli předpokládat, že se do ní inkarnovala královna Francie? To je dětinský a zcela neodůvodněný předpoklad.

D. Čtvrtým stupněm je stav, kdy se u druhé osobnosti projevuje schopnost kryptestezie. To je tehdy, kdy tato osobnost zdánlivě opravdu zná věci, které médium nezná, skutečnosti, které může znát jedině druhá osoba. To je případ Mme Piper, do níž se inkarnuje Phinuit nebo Georges Pelham.

Průvodce média (jinak řečeno druhá osobnost, která se objevila) se opravdu zdá být cizí silou. Takový jev můžeme nazvat jevem metapsychickým, neboť celkem vzato působení normální inteligence nestačí k vysvětlení zvláštní a silně průkazné schopnosti kryptestezie, které se u těchto senzibilů projevují. Není třeba dodávat, že představa o cizí síle jednající jejich prostřednictvím je pouhou domněnkou.

Bylo by možná vhodné ponechat označení médium pro osoby schopné vyvolat hmotné mechanické působení bez doteku nebo materializaci. To je pátý stupeň, kdy se k projevům kryptestezie a k halucinacím objevujícím se ve spiritistickém transu, který je podobný transu hypnotickému, připojí materiální jevy, levitace, telekineze, jevy raps a zejména materializace.

Nic dosud nedokazuje, že druhé osobnosti by nebyly vždy výlučně lidské, dané různými vlastnostmi lidské psychiky, zatímco s materiálními jevy se objevuje něco nového, transcendentálního a opravdu metapsychického, co překračuje rámec normální psychologie a co téměř nelze vysvětlit bez zásahu neznámých, zdánlivě inteligentních sil.

Jelikož je tato kniha především didaktickým pojednáním, uvedeme si u každého z těchto psychologických případů pro zpřesnění příklady,

které tvoří nepostřehnutelný přechod od stavu normálního do stavu mediálního.

1. *stupeň*. – Antoinetta není hypnotizovatelná. Když ji ale vezmu za ruku a požádám ji, aby myslela na nějaký předmět, který předtím skryla v rohu místnosti, je velice udivená, když díky jejímu vedení a jejím nevědomým pohybům tento předmět objevím.

2. *stupeň* – Alice je hypnotizována. Když jí řeknu, že je starým generálem, vytvoří karikovaný obraz starého generála: kašle, plive, mluví příkře, kleje, požaduje absint atd. A tuto naivní komedii hraje se zvláštní dokonalostí po celou hodinu.

3. *stupeň* – Helene Smith si pod vlivem autosugesce představuje, že je Marie Antoinetta. Mluví odpovídajícím jazykem, má vzezření plné důstojnosti a téměř dosahuje písma a pravopisu královny Francie. Tuto neobyčejnou komedii hraje s absolutní upřímností a s obdivuhodným důvtipem po týdny a měsíce.

Mme Camus klade ruku na stůl a horečně píše dlouhé věty, jejichž smysl nezná. Neví co píše a přitom zároveň mluví o jiných věcech. Vede ji duch Vincent, který je tzv. inspirátorem všech těch banálních metapsychických a teosofických rozprávek, jimiž pokrývá papír.

4. *stupeň*. – Mme Piper zvolna ztrácí normální vědomí. Jejím prostřednictvím mluví Phinuit, Georges Pelham, Myers nebo R. Hodgson. Ale tyto osobnosti, s velkou pravděpodobností domnělé a vyvolané autosugescí, jsou nadány udivující schopností kryptestezie. Z každého jejich slova vyzařují projevy spontánní telegnose, prekognice, telepatie a jasnovidnosti, které hlasem Mme Piper pronáší Phinuit, Georges Pelham, Myers nebo R. Hodgson, takže je třeba velkého racionalizačního úsilí, které je možná dokonce chybou, abychom tyto projevy téměř nadlidské inteligence nepřisuzovali jiné inteligenci než inteligenci Mme Piper.

Mme Léonard, Mme Briffaut, Stella, jasnovidka z Prévorstu a mnoho jiných jsou média tohoto druhu.

5. *stupeň*. – Eusapia upadá do transu, aniž by byla hypnotizována.

Potom prostřednictvím Johna Kinga, jak říká, uvádí do pohybu předměty, aniž by se jich dotýkala. Materializuje ruce, někdy se objevuje hlava Johna Kinga a jiné fantomy.

Médii tohoto druhu jsou dále Home, Mme d'Espérance, Florence Cook, Stainton Moses, Stanislaw Tomczyk, Miss Goligher, Marthe Béraud. Současně s mechanickofyzikálními hmotnými jevy se většinou objevuje schopnost kryptestezie. Posedlost cizí inteligencí se *zdá být* úplná a projevuje se nejen znalostí věcí samotnému médiu neznámých, ale dokonce i mocí, kterou má nad hmotou.

Pravá média, tj. schopná vyvolat telekinezi, jsou nejčastěji také senzibily, tzn. mají někdy obdivuhodnou schopnost kryptestezie. Takovými médii byli Stainton Moses a Home. Eusapia vyvolávala pouze fyzické mechanické účinky a Mme Piper pouze účinky psychologické.

Bez snahy cokoli z toho vyvozovat je skutečností, že velká média od počátku jimi vyvolávaných jevů jak mechanických, tak kryptestezie, přisuzují veškerou svoji moc *průvodci*. A dokonce chceme-li dosáhnout dobrých výsledků, je třeba postupovat při experimentech tak, jako bychom si byli jisti, že tento průvodce skutečně existuje a inkarnoval se do média. Tato v přísném smyslu slova *pracovní hypotéza* je téměř nezbytná k vyvolání jevů.

Věda je dobře vytvořený jazyk, říká filosof. Nemusíme tedy slovo médium používat pro tak rozdílné jedince jako např. Eusapia a Mme Piper. Proto budeme nazývat *médiiem* osobu, která vyvolává fyzické účinky, *senzibilem* (v orig. *sensitif*) osobu, která má schopnost kryptestezie přisuzované cizí síle, a *automatem* osobu, která bez kryptestezie vyjadřuje automatickým psaním sice zdánlivě spontánní druhou osobnost, avšak vytvořenou bezpochyby autosugescí.

Tato klasifikace je podobně jako každá jiná umělá. Senzibilové jsou vždy automaty, zatímco automaty jsou zřídka senzibily. Lze uvést stovky případů automatického psaní, které jsou pouze průměrně zajímavou fantazií uvolněného nevědomí, bez jasnozřivosti, bez

schopnosti kryptestezie a bez čehokoli, co by stálo za jinou zmínku než jako mimořádná schopnost nevědomí.

Tyto metapsychické jevy bych i přes své přání vnést je pokud možno do normální psychologie nechtěl pod záminkou racionalismu překrucovat a znetvořovat. Stav monoideismu a automatismu vytvořený hypnotickým nebo spiritistickým transem vyvolává tak podivuhodnou schopnost kryptestezie, že jak u Mme Piper, tak u Mme Léonard nebo u Mme Verrall jsme velmi často v pokušení věřit, že se jedná o zásahy cizí inteligence. V této kapitole nebudeme tuto otázku diskutovat. Uvidíme dále, že nám nic nebrání přistoupit k ní otevřeně.

Ani sensibly ani automaty a dokonce ani média nelze charakterizovat podle nějaké pravděpodobnosti. Jsou *jako všichni ostatní*. Nezdá se, že by příliš rozhodoval věk, pohlaví nebo národnost.

Často se hovořilo o hysterii, ale jak se zdá, hysterie není příznivou podmínkou, ledaže bychom této morbidní formě přisoudili přehnaný dosah. Hysterici jsou často hypnotizovatelní, ale tato schopnost je tak obecná, že v těchto případech není vůbec charakteristická. Média jsou více či méně neuropatická, náchylná k bolestem hlavy, k nespavosti a k zažívacím potížím. Ale toto vše má velmi malý význam.

V každém případě naprosto odmítám pohlížet na tyto osoby jako na nemocné, k čemuž má značný sklon P. Janet. [53] Existuje zajisté několik případů rozdvojení vědomí. Ale cožpak nedochází k podobnému rozdvojení vědomí s částečným automatismem u umělců, vědců a dokonce i u prostých osob?

J. Maxwell zdůrazňoval, že většina médií má skvrnu na duhovce a snad se rozhodl uskutečnit v tomto směru nějaké statistické výzkumy. Vždy ale bude potíže vědět, kde je třeba se zastavit, poněvadž mezi senzibilem nebo automatem a normálním osobou není žádná dělicí čára. Jedna automaticky píšící osoba se omezí na horečné a nevědomé kreslení velkých kulatých tvarů na list bílého papíru, další píše nesouvislá slova, jiná uvádí souvislé věty, další skládá kompletní básničky a jiná píše celé svazky a romány. Existují všechny stupně

automatismu.

Nevědomý talent má ještě více obměn než talent vědomý.

Kryptestetická citlivost zahrnuje všechny tyto stupně a možná ještě ve větší míře. Osoba, která je po celou dobu svého dlouhého života zcela normální, jednoho dne spatří skutečné zjevení nebo uslyší věštecké hlasy. Nelze říci, že by byla senzibilem. Stane se jím na několik minut nebo spíše na několik sekund, a to je vše. Osoby vypadající normálně hledí do křišťálu a po několika okamžicích mají vizi více nebo méně dramatických scén odvíjejících se v malé skleněné kouli. Nelze je považovat za senzibily, avšak nelze také tvrdit opak. V žádném případě není na místě uvažovat o působení cizí inteligence v daném mechanismu.

Dokonce ani velká média senzibilové, jako Mme Piper nebo Stainton Moses nevykazují žádné fyziologické nebo psychologické znaky, kterými by se odlišovali. Tito privilegovaní jedinci, kteří podle spiritistického učení dostávají poselství od zesnulých a vstupují do rozhovoru s mrtvými, se zjevně nevyznačují žádnou jinou intelektuální nebo fyzickou nadřazeností. Vzhledem k tomu, jak snadno se jejich vědomí může rozštěpit, jistě vykazují určitou mentální nestabilitu, dost nedůtklivou přecitlivělost. Jejich odpovědnost, alespoň po dobu transu, je trochu snížena. Ale to jsou pouze nuance a rád bych uzavřel tím, že mimo své vize, transy a zdánlivé inkarnace, které se u nich projevují, jsou tyto senzibilové *jako všichni ostatní*.

Svou citlivost objeví většinou pouhou náhodou. Podrobná historie *počátků* mediumity by jistě byla velice zajímavá. Viděli bychom bez pochyby, že východisko bylo u každého velkého média značně rozdílné. Avšak žádné z nich se nikdy nestalo médiem pouhým aktem svobodného rozhodnutí, ale jejich schopnost se vyvinula spontánně.

Je dost zvláštní, a také to vyvolává značné rozpaky, že v jejich schopnosti téměř nedochází k vývoji. Vzniká spontánně, aniž bychom věděli proč a jak, a když se jí zachce zmizet, odchází, aniž by ji někdo mohl zadržet. Katie King opustila Florence Cookovou a Crookese s

jediným odůvodněním, že odchod je nezbytný. Můj zesnulý slavný přítel Dr. Ségard mi říkal, že jeho asi dvanáctiletá dcera po tři dny projevovala pozoruhodnou schopnost telekineze (levitace těžkého stolu, zvuky raps, pohyby velkých předmětů bez doteku) a potom vše náhle zmizelo. To bylo před pětadvaceti lety a od té doby se u jeho dcery, Mme L., žádné podobné projevy nevyskytly.

Každé učení se mívá účinkem. Dokonce mám pokušení si myslet, že naše úsilí o *zvědečtění* těchto jevů má více nedostatků než předností. Při svých pokusech jsem se také zcela vzdal snahy naznačovat senzibilovi nebo médiu, jak má postupovat. Je třeba ponechat ho sobě samému, poněvadž náš vliv, máme-li na něho vůbec nějaký, by byl pravděpodobně špatný. Schopné médium je nesmírně jemný a nestálý nástroj, jehož tajné hnací síly vůbec neznáme. Vystavujeme se nebezpečí, že bychom ho porušili, kdybychom s ním zacházeli nešikovně. Nechme tedy jevy vyvíjet se v plné svobodě bez snahy o jejich vedení. Bylo by pravděpodobně vážnou chybou tvrdošíjně *vzdělávat* své médium.

Proč tato osudovost? Vůbec se mi nezdá, že bychom z toho měli usuzovat na zásahy cizí inteligence. Neboť dokonce i vůči normálním dětem a dospívajícím jsou naše schopnosti výchovných změn dost omezené (a je to ostatně dobře).

Okolí až dosud nebylo vůči médiím spravedlivé. Lidé je pomlouvali, hanobili a opovrhovali jimi. Jednali s nimi cynicky jako s *divokými zvířaty*, a když se jejich schopnost snižovala, nechávali je zajít v temnotě a v nedostatku. Když byly tyto osoby odměňovány, dělo se tak skoupě a bylo jim jasně dáváno na srozuměnou, že jsou pouhými stroji. Je na čase, aby tyto ohavné způsoby skončily.

Když se náhodou objeví velké médium s výraznými fyzickými nebo s výjimečnými psychickými schopnostmi, je třeba místo předvádění banální zvědavosti ignorantů, novinářů, velkých a malých dam, které se s ním chtějí radit o ztraceném psovi nebo nevěrném milenci, zajistit mu v široké míře živobytí a přístřeší a snad i trochu více, aby jeho mediumita nebyla zneuctěna hádáním nízké kvality. Právě to udělala

Mme Bisson pro Marthe Béraud, lord Dunraven pro Homea a E. Imoda pro Lindu.

Jedním slovem, je třeba ponechat média přísné, velkodušné a spravedlivé vědě a nenechat prostituovat jejich podivuhodné schopnosti dětinským důvěřivostem nebo drzým sarkasmům.

Současně ale nelze ustupovat od vědecké přísnosti, nelze požadovat ohromující pokusy nebo nájezdy do záhrobí. Toho je třeba se vzdát. Neopouštějme půdu naší planety. Jednejme s jevy metapsychiky jako s problémy čisté fyziologie. Experimentujme s médii, těmito vzácně se vyskytujícími, privilegovanými a obdivuhodnými bytostmi a opakujme si, že mají *právo na veškerý náš respekt, ale také že vyžadují veškerou naši nedůvěru.*

Poznámky ke knize první

[1] Bibliografie magických věd je obrovská. Chceme-li si o ní učinit představu, i když neúplnou, nahlédněme do díla **Graesse G. J. Th.:** *Bibliotheca magica et pneumatika*, Leipzig, Engelmann, č. 8, 1843, 175 str. nebo **R. Yves-Plessis:** *Essai d'une bibliographie française de la sorcellerie*, Paris, Chacornac, 1900.

[2] Když jsem v roce 1905 poprvé předložil ve svém postavení předsedy společnosti S. P. R. v Londýně slovo metapsychika, **M. W. Lutoslawski** mne upozornil, že v jednom polském spise (Krakov, 1902, *Wyklady Jagiellonskie*) toto slovo už navrhl, i když pro účely poněkud jiné. **E. Boirac** navrhl termín parapsychika, který se neujal, zatímco výraz metapsychika je nyní všude přijímán.

[3] Zde je příklad toho, jak se odvažuje vyjádřit slavný anglický vědec Lord **Kelwin** (uvádí **Frederic Myers A. S. P.**, 1904, XIV, 365): „Trvám na odmítnutí každého zdání snahy přijmout tu ubohou pověru o živočišném magnetismu, otáčejících se stolech, spiritismu, mesmerismu, jasnovidnosti a ozývajících se úderech. Neexistuje žádný mystický šestý smysl. Jasnovidnost a to ostatní je výsledkem špatného pozorování, které se přidružilo ke svévolným podvodům působícím na prostoduché a důvěřivé duše.“ Takový je stupeň zaslepenosti, kterému podlehl jeden z největších duchů naší doby. Neuzná za potřebné podívat se, zkoumat a pokusit se pochopit. Popírá, to je mnohem snazší.

[4] Když byla řeč o nakažlivosti tuberkulózy, prohlásil jeden profesor Pařížské fakulty: „Kdyby byla tuberkulóza nakažlivá, vědělo by se to.“ A jeho prohlášení bylo na lékařské fakultě v roce 1878 téměř jednomyslně schváleno.

[5] Mohu uvést zajímavý příklad hlouposti, ke které může vést u ctihodného vědce strach z neobvyklého (neofobie). Při výstavě v Paříži v roce 1900 jsem členům Psychologického kongresu předvedl

španělského chlapce ve věku tří let a tří měsíců, který se jmenoval Pepito **Arriola** a obdivuhodně hrál na piano, komponoval smuteční a vojenské pochody, valčíky, habanery, menuety a zahrál z paměti nejméně dvacet obtížných skladeb. Stovky účastníků Kongresu mu naslouchaly a aplaudovaly. Pozval jsem toho maličkého pianistu, který byl skutečným zázrakem předčasné vyspělosti, dvakrát ve dne a jednou večer do svého salonu, aby před mnoha různými osobami zahrál na piano, na mé piano, daleko od své matky... O čtyři roky později uvedl americký psycholog **Scripture**, že jsem byl obětí iluze, že skladby nehrál Pepito **Arriola**, který na to byl příliš malý, ale jeho matka!. (*Americ. Journal of Psychology*, 1905.)

Nedůvěřivost, dosahující takového stupně abnormality, je srovnatelná s důvěřivostí, jakou projevil slavný geometr **Chasles**, když s pýchou ukazoval dopis, který prý vlastnoručně napsal *francouzsky* **Vercingétorix** (galský král z 1. stol. př. Kr. – pozn. překl.) Juliu **Caesarovi**. Skepse, jakou projevil **Scripture**, byla stejného druhu jako důvěřivost Chaslese.

[5bis] Překlad: **Všechno lze spočítat a zvážit.**

[6] Výborný a velice podrobný výklad k tomu podal C. de **Vesme**, *Storia dello spiritismo*, 3. sv., Torino, Roux Frascati, 1895-1898, Tr. all., Leipzig, 1904. Pro účely bibliografické lze nalézt dokumenty, někdy i se souhrnnou analýzou v pěkném díle Alberta **Caillata**, *Manuel bibliographique des sciences psychiques ou occultes*, sv. 3, č. 8, Paris, L. Dorbon, 1913.

[7] *Le démon de Socrate, spécimen d'une application de la science psychologique a celle de l'Histoire* (Sokratův démon, ukázka použití psychologické vědy ve vědě historické), vydal F. **Lélut**, Paris 1836.

[8] *Du daemon de Socrate*, přel. **Ammyot** Paris, Cussac, XX, 1803.

[9] Fr. Myers, *The daemon of Socrates*, P. S. P. R., 1889, V, 522-547

[10] *De Legibus*, II, 32 a 33.

[11] *De divinatione*, I, 27, *Ciceronis Opera*, Ed. Amar, XVI, 1824, 248.

[11bis] **Byl hospodským zabit, hozen na vůz a zahrabán do hnoje. (přítel) ...pohnutý tímto snem se časně ráno spěšně vydal ke dveřím a zeptal ho (hospodského), co bylo předtím na voze; ten, celý vyděšený, uprchl; mrtvý byl vyproštěn; pokud jde o hospodského, jakmile byla záležitost známa, byl odsouzen.“ – „Co více božského lze uvést než tento sen?“**

[11ter] Mnohá jsou chybná, nebo alespoň nejasná, a to nás možná přivede snadněji do blízkosti smrti, aby byla vnuknuta budoucnost duše.

[12] *Annales*, XI, 21.

[12bis] **Předvedla se mu ženská postava za hranicemi lidského druhu a uslyšel nějaký hlas.**

[13] **Plutarchos**, *Vies des hommes illustres* (Životy slavných mužů), přel. Amyot, Paris 1802. IX, *Život Brutův*, s. 152

[14] Viz de **Vesme**, *Storia dello spiritismo*, (II, 290)

[15] **Apte** (M.), *Les stigmatisés, étude historique et critique sur les troubles vasomoteurs chez les mystiques*, doktorská práce, Paris 1903. – **Kohnstamm**, *Hypnotische Stigmatisierung*, (*Zeitschrift für den Ausbau der Entwicklungslehre*, 1908, II, 314-321). – **Görres**, *La mystique divine, naturelle et diabolique*, fran. překl., Paris 1854. II, 174-210. – **Bourneville**, *Science et Miracles, Louise Lateau, ou la stigmatisée belge*, 8°, Paris, 1875. – Carré de **Montgeron**, *La vérité des miracles opérés par l'intercession du diacre Paris*, II, Köln, 1747. – F. Alfred **Maury**, *La magie et l'astrologie*, Paris, 1895. – P. **Janet**, *Bulletin de l'Institut psychologique international*, červenec 1901. – A. de **Rochas**, A. S. P., Janvier 1903.

[16] Pokusil jsem se analyzovat velmi zajímavý starý případ posedlosti v Bratislavě v r. 1641, ale nelze z toho nic vyvodit (*Phénomènes métapsychiques d'autrefois*), A. S. P., 1905, 197-217: 412-421).

[17] Viz **Figurier**, *Histoire du merveilleux*, Paris, 1873, I, 18.

[17bis] **Při nekromantii je nezbytná krev, aby se vyjádřila mrtvola. Ale při sciomancii (řec. skia, stín) stačí existence zesnulého, protože se evokují pouze stíny.**

[18] Pokud jde o dílo **Mesmerovo** a počátky magnetismu viz zejména pozoruhodný článek J. **Ochorowicze**, *Hypnotisme*, in *Dict. de Physiologie*, od Ch. **Richeta**, Paris, 1909, VIII, 709-777. – K. **Kiesewetter**, *Geschichte des neueren Occultismus: geheimwissenschaftliche Systeme von Agrippa bis Karl du Prel.*, 2. vyd., Leipzig, 1907. Co se týče bibliografie živočišného magnetismu a hypnotismu, lze nalézt informace v knize M. **Dessoira**.

[19] *Diss. physico-medica de planetarum influxu*, 48 s., 16°, Vindobonae, Gehlen, 1766.

[20] *Mémoire sur la découverte du magnétisme animal*, 85 s., 12°, Genève et Paris, P.-F. Didot, 1779. Viz také *Mémoires sur la découverte du magnétisme animal*, 468 s. 8°, Paris, 1799. – **Ochorowicz** plně ospravedlnil **Mesmera**, který byl skutečným předchůdcem.

[21] Maxime de **Puységur**, *Rapport des cures opérées à Bayonne par le magnétisme animal, adressé à M. l'abbé de Poutouzat, conseiller clerc au Parlement de Bordeaux*, Bayonne, 1784, *Mémoires pour servir à l'établissement du magnétisme animal*, Paris, 8°, 1820. – **Deleuze**, *Histoire critique du magnétisme animal*, 1. vyd., 1813. – **Pététin**, *Electricité animale, mémoires sur la catalepsie*. – **Foissac**, *Rapport et discussions sur le magnétisme animal*, Paris 1825. – Deleuze, *instruction pratique sur le magnétisme animal*, posl. vyd., Paris, 1853.

[22] Přesto existuje posmrtné dílo **Deleuze**, *Mémoire sur la faculté de prévision*, s poznámkami M. Mielle, Paris, 1834.

[23] *Rapports et discussions de l'Académie royale de Médecine sur le magnétisme animal*, 8°, Paris, 1833.

[24] *Die Seherin von Prevorst, Eröffnungen über das innere Leben der Menschen und über das Hereinragen einer Geisterwelt in die unsere*,

Stuttgart, 1829, ***5° vyd., Stuttgart, 1877, *Die Seherin von Prevorst und ihre Geschichte in der Geisterwelt, nach Just. Kerner, von einem ihrer Zeitgenossen*, Stuttgart, 1869. – A. **Reinhard**, *Justinus Kerner und das Kernerhaus, zu Weinberg*, Tübingen, 1886. – J. Kerner, *Blätter aus Prevorst Originalien und Lesefrüchte für Freunde des inneren Lebens*, Stuttgart, 1831-1839.

[25] A. de **Rochas** je částečně publikoval ve francouzštině se zajímavými dodatky.

[26] **Du Potet**, *Essai sur l'enseignement philosophique du magnétisme*, 8°, Paris 1845. – **Lafontaine**, *L'Art de magnétiser ou le magnétisme vital considéré sous le point de vue théorique, pratique et thérapeutique*, Paris, 1847, 5. vyd. 1887. – **Bertrand**, A., *Du magnétisme animal en France, suivi de considérations sur l'apparition de l'extase dans les traitements magnétiques*, Paris 1826 – **Teste**, *Manuel pratique du magnétisme animal*, 12° Paris, 1840. – **Elliotson**, *Animal magnetism*, *Lancet*, 1837, 1838, s. 122, 282, 377, 400, 441, 516, 546, 585, 615, 634. – **Esdaille**, *Reports of the magnetic Hospital*, Calcutta, 1848, 761. – **Passavant**, *Untersuchungen über den Lebenmagnetismus und das Hellsehen*, 2. vyd., Frankfurt a. M., 1837.

Objevilo se mnoho časopisů, které měly většinou omezenou životnost. Jiné naproti tomu přežily dlouhou dobu. *Journal du Magnétisme*, který vydával **Du Potet**, 1845-1885. – *The Zoist, the journal of cerebral physiology and mesmerism and their application to human welfare*, Londýn, H. Baillere, 1843-1853. – *Archiv für den thierischen Magnetismus*, Altenburg a Leipzig, 1817-1822. A bylo by možné uvést jich více.

[27] *Explanation and the history of the mysterious communion with spirits in western New York*, (New York, Foxler and Wels, 1850); London, 1853. – E. **Capron**, *Modern spiritualism, its facts and Fanaticisme*, Boston, 1855).

[28] Něco podobného se stalo v případě pozoruhodného objevu chirurgické anestezie, ke kterému došlo také v Americe. Došlo k němu

náhodou, a Horace **Wells** a **Morton** hned začali přemýšlet, jak získat patent a mít z tohoto objevu zisk. Ale tato chamtivost nemění nic na skutečnosti věcí. O. a W. **Wright** nevyžadovali dekret na svůj létající stroj. Velikost jejich objevu tím není o nic snížena.

[29] Došlo k něčemu zvláštnímu. Marguerite **Fox** se stala pí **Kane**, a aby z toho měla nějaký zisk, začala v r. 1888 tvrdit, že kdysi klamala a že všechna její vyprávění z doby dětství a dospívání byly pouze výmysly. Seance, při které pronesla toto udivující prohlášení, byla hlučná a pobouřila všechny přítomné (*Académie musicale de Boston*). Druhá sestra Catherine, která se stala pí **Joncken** a potom pí **Sparr**, oddávající se však alkoholu, učinila totéž v listopadu 1888 v Rochestru. Ale v r. 1892 Marguerite a Catherine své tzv. zpovědi stáhly zpět. Tyto nešťastné skutečnosti nedokazují nic jiného než mentální nestálost médií. Konec konců, když se potvrdí jev, nestačí říci později, že to byla lež, je také třeba uvést jak bylo možné lhát a klamat.

Jistý pan **Blackman** vyprávěl, že pomocí zručných triků po dohodě s G. A. **Smithem** dlouho klamal **Gurneye**, **Myerse**, **Podmorea**, H. **Sidgwicka** a Barretta (*Confessions of a telepathist*, J. S. P. R., říjen 1914, 116). Ale toto tzv. odkrytí byla určitě lež. Domnívám se také, že Marthe **Béraud** kdysi u jistého advokáta v Alžíru vyprávěla, že klamala ve vile Carmen. Ale později to popřela a její tvrzení nemá přílišnou cenu. Byla by dosti zajímavá malá kapitola o pseudozpovědích médií.

[30] Nicméně podle J. **Maxwella** (*Les sciences psychiques, Revue de Paris*, 1. březen 1921), biskup Adrien de **Montalembert** zjistil r. 1526 jevy úderů u jedné řeholnice v Lyonu.

[31] Experimenty, ostatně málo zajímavé, které vykonal **Aksakoff** a **Boutleroff** s Kate **Foxovou**, jsou uvedeny dále (A. S. P. 1901, XI, 192).

[32] Více podrobností o historii spiritismu uvádí E. **Morselli**, který poskytuje rozsáhlé a přesné údaje (*Psicologia e spiritismo*), Torino, 1908, I, 12-27).

[33] Jeho spisy vzniklé ve spolupráci s **Talmagdem**, bývalým

gouvernérem Wisconsinu, a Dr. **Dexterem** jsou publikovány pod názvem: *Spiritualist tracts* (New York, 1858-1860).

[34] **Hare**, *Experimental investigations of the spirit manifestations demonstrating the existence of spirits, and their communications with mortals*, Philadelphie, 1856. – **Makan**, *Modern mysteries explained and exposed*, Boston, 1855 (University).

[35] Viz **Mirville**, *Pneumatologie des esprits et de leurs manifestations diverses (fluidiques, historiques, etc.)*, Paris 1. vyd., 1853, 5. vyd., 5 vol., Paris, 1863-1864. – **Gasparin**, A. de, *Des tables tournantes, du surnaturel en général etc.*, Paris, 1855. – **Thiéry** (2), *Les tables tournantes considérées au point de vue de la physique générale*, Geneve, Kessmann, 1855. – **Hornung** (E.), *Spiritualistische Mitteilungen aus der Geisterwelt*, Berlin, 1859 a 1862. – **Kiesewetter** (C.), *Die Entwicklungsgeschichte des Spiritismus von der Urzeit bis zur Gegenwart*, Leipzig, Spohr, 1893. – **Leymarie**, *Histoire du spiritisme, compte rendu du congrès spirite de 1889*, Paris, librairie spirite, 1899. s. -3-45. – **Malgras**, *Les pionniers du spiritisme*, Paris, Lib. des sciences psychologiques, 1906.

[36] Chevreuil, *De la baguette divinatoire, du pendule explorateur, et des tables tournantes*, Paris, 1854.

[37] **Babinet**, *Études et lectures sur les sciences d'observation*, Paris, 1856. - **Carpenter**, *Principles of mental physiology and psychological curiosities of spiritualism* (*Pop. sc. Monthly*, 1871, III. 128). – **Faraday**, *The table turning delusion*, *Lancet*, 1853. – **Cumberland**, *Fraudulent aspects of spiritualism*, *Journ. of mental science*, 1881, XXVII, 280-628. - **Morin**, (M. S.), *Le magnétisme et les sciences occultes*, Paris, 1855.

[38] O Faradayových pracích viz nedávný článek Fr. **Grünwald**, *Faraday, über die Tischrücken*, *Psych. Stud.*, 1920, XLVII, 151, 298, 295.

[39] **Flint**, A., *On the discovery of the source of the Rochester knockings, and on sounds produced by the movements of joints and*

tendons. *Quarterly Journ. Psychological Med.*, New York, 1869, III, 417-446. – M. Schiff, *Comptes rendus de l'Ac. des sciences*, 18 duben 1859. – Jobert, Velpeau, Cloquet, Diskuse o tomtěž, *Ibid.*, *passim*.

[40] *Le livre des esprits*, Paris, 1857, 1. vyd., *Le livre des médiums*, Paris, 1861, 1. vyd. Tato slavná kniha vyšla už ve třiceti vydáních. Objevily se překlady do všech jazyků (Česká vydání vyšla reprintem po r. 1990 - pozn. překl.). Alan Kardek založil *Revue spirite*, která vychází dosud v 30. ročníku (v r. 1923 – pozn. překl.).

[41] Owen R.-D., *Footfalls on the boundary of another world, with narrative illustrations*, Philadelphie, 1877. – Owen R. -D., *The debatable land between this world and the next*, New York, London 1871 (něm. překl. *Das streitige Land*, Leipzig, 1876).

[42] Wallace, A. Rusell, *A defence of modern spiritualism (Fortnightly Review, London 1874. XV, 630-657) – The scientific aspects of the supernatural*, London, 1866 (něm. překl. *Die wissenschaftliche Aussicht, etc.*, Leipzig, 1874). – *On miracles and moderns spiritualism*, London, 1873 (franc. překl. *Les Miracles, etc.*, Paris, Leymarie).

[43] *Report on spiritualism of the committee of the London dialectical Society, together with the evidence, oral and written, and selection from the correspondance*, (Longmans et Green, London 1871, franc. překl., *Libr. spirite* 1903, něm. překl., Leipzig, Mütze)

[44] Mnohé jeho spisy jsou polemické. Spokojíme se uvedením: *Experimental investigations on psychic force*, London, Gillmann, 1871, franc. překl., *Libr. des sc. psychologiques*, Paris, 1897. – *Researches on the phenomena of spiritualism*, London, Burns, 1894. Toto dílo bylo přeloženo do francouzštiny, Paris 1878, do němčiny, Leipzig, 1874, do italštiny, Locarno, 1877. – *On psychical research. Report Smithsonian institution*, Washington, 1898-1899, 185-205. – *Psychic force and modern spiritualism, a reply to the quaterly Review and other critica* (London, 1872). – Nedávné projevy o psychických výzkumech (franc. překl., Paris, 1903).

[45] **Braid** (Jr.), *Neurypnology or the rationale of nervous sleep considered in relation with animal magnetism. Illustrated by numerous cases of its successful application in the relief and cure of deseases*, London, Churchill, 1843. Nové vydání London, 1899. – *Power of mind up the Body*, London 1846. – *Der Hypnotismus*, něm. překl., Berlin 1882. – *Neurypnologie*, franc. překl., Paris, Delahaye, 1883.

[46] **Ch. Richet**, *Du somnambulisme provoqué. Journal de l'anat. et de la physiologie*, 1875, XI, 348-378. – *Revue philosophique*, 1880, X, 337-384. – *A. F. pour l'avancement des sciences*, Reims, 1881, IX, 5060. – **Azam**, *Le dédoublement de la personnalité*, *Rev. scientifique*, 1890, XLVI, 136-141.

[47] **Heidenhain**, *Zur Kritik hypnotischer Untersuchungen*, *Bresl. aertztlicher Zeitsch.*, 1880 52-55, *Rev. scientifique*, 1880, XVIII, 1187-1190. – **Chambard**, art., *Somnambulisme du Dict. encycl. des Sc. Médicales*. Neměl bych zde zmiňovat pozorování **Charcota** a **Bernheima**, pozdější než mé paměti z r. 1875 a zjevně inspirované jím (1878-1885). Historie sugesce, tak zvláštní, nespadá vůbec do metapsychiky. Úplná bibliografie až do r. 1902 je v článku *Hypnotnisme de l'Index catalogue*, (2), 1902, VII, 743-766. (Viz také **Morselli E.**, *Il magnetismo animale, la fascinazione, gli stati ipnotici*, 2. vyd., Torino, 1886.

[48] Předsedové této společnosti byli: HENRY SIDGWICK, 1882-1884, 1884-1892. – BALFOUR STEWART, 1885-1887. – A. -J. BALFOUR, 1893. – WILLIAM JAMES, 1894-1895. – WILLIAM CROOKES, 1896-1899. – FRED. MYERS, 1900. – OLIVER LODGE, 1901-1903. – Sir WILLIAM BARRETT, 1904. – CHARLES RICHEL, 1905. – G. BALFOUR, 1906-1907. – Mrs. H. SIDGWICK, 1908-1909. – A. ARTHUR SMITH, 1910. – ANDREW LANG, 1911. – CARPENTER, 1912. – H. BERGSON, 1913. – SCHILLER, 1914. – GILBERT MURRAY, 1915. – JACKS, 1917. – Lord RAYLEIGH, 1919. – W. M. DOUGALL, 1921.

[49] *Proceedings of the Society for psychical Research* (London, Trubner) tvoří sbírku o 28 svazcích, ke kterým je třeba připojit *Journal*

of the Society for psychical Research (1884-1920), který nebyl určen pro publicitu (*for private circulation only*). Velmi dobře provedený rejstřík byl vydán r. 1904 a jsou v něm uvedeny hlavní případy z *Phantasms of the Living*, *P. S. P. R., Journal S. P. R.*, a *Proceedings of the American S. P. R.*, London, Johnson 1904. – Sídlo této společnosti je Londýn W. 20, Hannover Square. – *Phantasms of the Living* od E. **Gurneye**, Fr. **Myerse** a **Podmora** byly přeloženy do francouzštiny (a zkráceny) pod názvem: *Hallucinations télépathiques*, překlad L. Murillier, Paris, Alcan. Je to pozoruhodné dílo, monument bystroti a současně i trpělivosti. (Society for Psychical Research pokračuje ve svých pracích s pozoruhodnou stálostí a pravidelně vydává *Journal of the Society for Psychical Research* – pozn. překl.)

[50] Úplnou bibliografii publikací vztahujících se k médiu Eusapia **Paladino** uvedl pod sugestivním názvem *Bibliografia Paladiniana* E. **Morselli** v pozoruhodné knize *Psicologia et spiritismo*, Torino, Bona, 1908, 134-170.

[51] Tato kniha obsahuje mnoho podrobností týkajících se médií, které zde nejsou uvedeny. Tato kapitola je tedy nezbytně zkrácená, abychom se vyhnuli duplicitám s tím, co bude uvedeno dále. Ve skutečnosti tvoří historie médií téměř celou metapsychiku.

[52] Má se toto slovo používat také v ženském rodě? Zdá se, že by se mohlo také říkat *la médium* (tj. „ta médium“, ve franštině je toto slovo mužského rodu, tedy „le médium“, „le“ a „la“ jsou členy mužského a ženského rodu. V českém překladu je médium středního rodu. – pozn. překl.)

Schopnost médií se vyjadřuje termínem, také nepěkným, „*médianimique*“ tj. „médiový, mající vlastnosti média“. Schopnost být médiiem je „*médianimité*“ nebo „médiumnité“. Škoda, že nelze změnit tento ošklivý žargon.

Pozn. překl.: dnešní franština používá výrazy „médium“, „médiumnique“, „médiumnité“, tj. „médium“, „médijní“, „médiumita, schopnost být médiiem“.

[53] Toto hodnocení ani v nejmenším nesnižuje mou hlubokou

úctu k pracím P. **Janeta**, vykonávaným se vzácnou moudrostí.

Kniha druhá

SUBJEKTIVNÍ

METAPSYCHIKA

KAPITOLA I

Subjektivní metapsychika obecně

1. Hranice mezi psychikou a metapsychikou

Hned na počátku se setkáme s těžkostmi. Je totiž zřejmé, že pokud bychom jevy nazývané jasnozřivostí mohli vysvětlit neobvykle bystrou lidskou inteligencí a soustavně vytvářenou podvědomou konstrukcí, nemohli bychom se dovolávat metapsychiky, tj. předpokládat neznámé schopnosti naší psychiky nebo zásahy jiných inteligencí. Stačilo by říci, že se jedná pouze o účinky velmi bystré lidské inteligence.

Jsme tedy nuceni nejprve zkoumat, jaké hranice má lidská inteligence.

Problém je o to těžší, že četné intelektuální jevy probíhají bez spoluúčasti vědomí. To spadá do normální psychologie, klasické psychologie od dob Leibnize. Duch může pracovat, aniž by se vědomí

na této práci podílelo. Bez našeho vědomí probíhají velmi komplikované duševní pochody; napadá nás obrovské množství myšlenek, které neznáme. Pravděpodobně žádná ze vzpomínek na minulost není smazána. Vědomí zapomíná mnoho, ale paměť nezapomíná nic. Velmi mnoho starých obrazů je uchováno v téměř nedotčené podobě, i když zmizí z vědomí. Neboť nevědomí bdí, pokračuje v činnosti vedle spícího vědomí. Přitom nejspíš dochází k porovnávání, vznikají asociace, úsudky, intelektuální jevy, na kterých se naše vědomé já nikterak nepodílí.

Těmto jevům nevědomí nemůžeme přikládat přílišnou důležitost. Jelikož je však třeba vyloučit z metapsychiky vše, co lze vysvětlit normální psychologií, a nevědomá práce ducha vychází z normální psychologie, musíme si stále opakovat následující tvrzení, které bude absolutním zákonem: *Nevědomí je schopno všeho, co dokáže vědomí.*

Naše smysly nám dávají určitou znalost skutečnosti, a tu poznáváme pouze prostřednictvím smyslů (*Nihil est in intellectu quod non prius fuerit in sensu*) [1]. Ale uspořádání těchto smyslových údajů může dát našim myšlenkám podivuhodnou složitost. Také nevědomí může vytvářet poezii, rozpravy, dramata, matematiku, to znamená vše, co dokáže vědomá lidská inteligence. Přesto bude toto neslýchané bohatství pouze bohatstvím dokumentárním. Pokud vědomé nebo nevědomé psychice nepodsuneme některé nové poznávací schopnosti, nemůže nikdy poskytnout více, než co jí bylo dodáno, může pracovat pouze s materiálem dodaným normálními smyslovými cestami.

Podobně podle známého srovnání je mlýnek na kávu vynikající prostředek na mletí, ale nemůže nikdy poskytnout nic jiného, než co mu bylo dodáno k semletí.

Předpokládejme, že Helene Smith nikdy neslyšela žádné slovo v sanskrtu, nikdo na ni tímto jazykem nikdy nemluvil, nečetla a nemohla číst žádnou knihu o sanskrtu. Když tedy začne konverzovat nebo psát v sanskrtu, jinak řečeno *znovu vymyslí* tento jazyk, prohlásíme to za zázrak a budeme v tom vidět metapsychický jev. Neboť žádná lidská

intelligence není schopna tohoto zázraku.

Ale dříve než dospějeme k tomuto extrému, zvážíme všechny domněnky, které nabízí náš odpor k uznání reálnosti paranormálních jevů. Nejprve by musela Helene dokázat, že nikdy neotevřela žádnou knihu v sanskrtu, a takový důkaz nebude snadný.

Neboť i ve vší upřímnosti mohla zapomenout, že kdysi v soukromé nebo veřejné knihovně prolistovala nějakou knihu, kde byl sanskrt. Kromě toho nestačí pouhá citace věty v sanskrtu, ale skutečná rozprava odpovídající daným okolnostem. Nezbytné podmínky, abychom v tomto případě mohli vědecky připustit transcendentální povahu jevu, jsou natolik tvrdé, že silně pochybuji o možnostech jejich splnění.

A podobně A., která nikdy nepsala ve verších a jejíž duše není nikterak poetická, skládá v médiálním stavu řadu podivuhodných básní, kde projevuje jemný a originální poetický cit. Napíše tak několik svazků veršů diktovaných s takovou rychlostí, že ji lze stěží sledovat. To je jistě udivující, velmi nepředvídané. Ale dříve než prohlásíme, že se tu projevuje jiná intelligence, je jednodušší předpokládat, že A. má nevědomé poetické schopnosti. A skutečně její verše, jakkoli jsou okouzující, nemají nic, co překračuje lidskou inteligenci.

Vím dobře, že spiritisté a okultisté budou pohoršeni stejně, jako se rozhořčili na mého učeného přítele T. Flournoye. Ale jejich rozhořčení není oprávněné, protože je na nich, aby prokázali zásah cizí intelligence. A tento důkaz poskytnou pouze v případě, že dokáží absolutní neschopnost lidské intelligence skládat nevědomě takové verše a uchovat nevědomě takové útržky sanskrtu.

Laplace kdesi řekl přibližně toto: *Přesnost důkazů musí být úměrná závažnosti závěrů.* Avšak předpoklad, že mimozemská intelligence oživí mozek Heleny Smith, aby jí vdechla sanskrt, nebo mozek A., aby jí diktovala francouzské verše, je natolik vážný, natolik obludný, natolik proti zdravému rozumu a logice, že spíše uznáme každou jinou hypotézu, kromě hypotézy absurdní a nemožné, než domněnku o

mimozemské inteligenci. A nakonec lze snadno předpokládat, že Helene si zafixovala ve své neomylné paměti několik vět sanskrtu přečtených v knize před deseti lety a že A. ve své nevědomosti vytváří verše tak rychle jako profesionální básník.

Dříve než prohlásíme, že se jedná o zásah jiné inteligence, je třeba vyčerpat všechny normální hypotézy a také domněnku o nevědomé činnosti ducha a o paměti, které nic neuniklo. V následujících kapitolách budou uvedeny příklady s nezbytnou přesností.

Stella mi sdělila prostřednictvím pohybů stolu slova Louisy, která se do ní inkarnovala: „-*Dej Stelle mramorovou sošku, kterou máš ve svém salonu.*“ Nikdy jsem Stelle neřekl, že mám v salonu mramorovou sošku. Nicméně i když je to velice nepravděpodobné, nejsem si *absolutně jist*, že jsem jí to neřekl. Neposlal bych kvůli tomu nikoho na smrt. Avšak při vědeckých závěrech je třeba stejné přísnosti jako při odsouzení na smrt. Kromě toho někdo mohl Stelle říci, že mám v salonu mramorovou sošku. To je málo pravděpodobné, protože pevně věřím, že Stella nikdy nemluvila s nikým, kdo byl v mém salonu. Stella také mohla tu větu říci zcela náhodou. Zkrátka, i když jsou to domněnky málo pravděpodobné, existuje ještě stále jedna domněnka mnohem méně pravděpodobná, že totiž inteligence Louisy nebo nějaká cizí inteligence sdělila Stelle, že mám ve svém salonu mramorovou sošku. [2]

Jistě existuje hranice této přísnosti a nelze ji posouvat až k absurditě. Vraťme se k případu Heleny Smith. Jestliže Helene, která je ještě mladá a nikdy nenavštívila žádnou knihovnu ani žádného orientalistu, nikdy nebyla v Orientě, a přesto vede dlouhou konverzaci v sanskrtu namísto vydávání několika zkomolených nesouvislých slov (jak činí ve skutečnosti), pochopí gramatické a filosofické jemnosti tohoto komplikovaného jazyka, jinak řečeno, jestliže *zná* sanskrt, aniž by se ho učila, připadá mi nemožné uvažovat domněnku nevědomé paměti. Nikdy sanskrt nestudovala, to je jisté. Jestliže jím však dobře hovoří, nevím jak, dokonce i když připustíme velkou kapacitu nevědomé neomylné paměti [3] a komplikovanou činnost nevědomí,

mohla by veškerá znalost a schopnost mluvit sanskrtem být ve všech detailech vypracována z několika vzácných údajů nevědomé paměti. Jasnovidná znalost neznámého jazyka se stane metapsychickým jevem.

Když jsem Stellu požádal o jméno jedné z žen, které byly za mého dětství v mé blízkosti, řekla: Mélanie. Vůbec jsem na Méléanii nemyslel a jsem si naprosto jist, že jméno Mélanie, která z mého života zmizela před padesáti lety a na kterou jsem po celých padesát let nemyslel, jsem nikdy nevyslovil. Nuže v tomto případě jsem nucen dospět k závěru, že se zde jedná o metapsychický jev, protože ani pantomnie ani nevědomá činnost, která zpracovává staré vzpomínky, nemůže ospravedlnit toto jméno Mélanie. A přitom stále ponechávám stranou domněnku náhody.

Nebudeme se proto divit, jestliže mnohdy za metapsychické neuznáme jevy, které se přesto v očích důvěřivých jako metapsychické budou jevit. [4] Díky pantomnesii a nevědomé činnosti ducha jsou někteří jedinci schopni vytvářet rychle velmi komplexní poetické, fantastické nebo vědecké konstrukce, které budí obdiv, ale které by nás mohly překvapit pouze, kdyby byly vědomé.

Stella, která v normálním stavu nikdy neskládala poezii, diktuje v médijním stavu pomocí stolu verše na dané téma, často vynikající, které obsahují mnoho libovolně vyžádaných slov. Ale současně, aniž bych se tím v nejmenším vychloubal, dokázal jsem za určité poetické pomoci Petrarky, který podle stolu mluvil prostřednictvím Stelly, složit vědomě čtyři verše na dané téma s množstvím požadovaných slov a tato vyžádaná poezie nebyla vcelku ani lepší ani horší než Petrarkova. Rád bych předpokládal, že Stella skládala nevědomě to co já jsem skládal vědomě. To není příliš nepravděpodobná domněnka. V každém případě je to mnohem jednodušší než předpokládat zásah Petrarky.

Jsou známy nádherné verše Victora Huga, a uvedeme je později, které autor adresoval Molièrovu stínu. Molièrova odpověď je také velmi krásná, ale zcela zachovává styl V. Huga. I kdyby byla napsána ve stylu Molièrově, bylo by snadnější uvěřit, že médium nevědomou a šikovnou nápodobou složilo a nadiktovalo verše v jeho stylu než

předpokládat skutečné působení Molièra.

Victorien Sardou nakreslil v médiálním stavu zvláštní známou kresbu s názvem *Mozartův dům*. Nic není tak zvláštní. Přesto mi stále připadá jednodušší připustit, že krásná Sardouova inteligence vykonala nevědomou práci spíše než předpokládat, že duše mrtvého Mozarta se vrátila, aby oživila svaly Victorienu Sardoua.

Vždy je třeba, aby každý jednotlivý případ byl do všech detailů pečlivě prozkoumán dříve, než budeme tvrdit, že se jedná opravdu o metapsychický případ.

Avšak jemná a nesnadná analýza všech jednotlivých případů nás přivede k závěru, jak dále uvidíme, že existuje jistý počet subjektivních intelektuálních jevů (ostatně mnohem menší než věří spiritisté), které ani pantomnie ani nevědomá tvorba těchto pantomnií nedokáže vysvětlit.

A přesto, i u případů nevysvětlitelných pantomnií, nebudeme činit závěry, že se jedná o zásah cizí inteligence, protože je možná jiná domněnka. Totiž, že *lidská inteligence má mnohem větší rozsah, než jaký jí obvykle přisuzujeme*.

Axiom Nihil est in intellectu quod non prius fuerit in sensu [5] je axiom domněnky. Někteří filosofové dodávali... *nisi ipse intellectus [6]*. A měli pravdu, protože intelekt je nakonec mnohem hlubší, než si myslíme.

Ostatně se tady nejedná o samotnou inteligenci, ale o vjemy pociťované psychikou. Existuje pravděpodobně více smyslů než nám známých pět smyslů. Někteřá zvířata, např. holubi, mají směrový smysl, který nám přes všechny naše snahy zcela uniká. Proč by neexistovaly jiné poznávací schopnosti než naše smysly? Domníváme se, že magnet, který působí na železo, neovlivňuje naše mozkové buňky. Kdybychom však dospěli k důkazu, že síla magnetu ovlivňuje nervový systém, nebudeme tím nijak zvlášť překvapeni. Bezdrátová telegrafie nám dokázala, že prostorem bez vodiče lze posílat zprávy. Je tedy docela dobře možné, že analogickými neviditelnými mechanismy,

nepostižitelnými našimi fyzikálními přístroji a našimi smysly, může být mozek ovlivněn, aniž bychom o tom mohli cokoli říci, a to buď jako přijímač, nebo vysílač. Veškeré možné poznání vnějšího světa našimi smysly je omezeno naší nevědomostí.

Tedy, dříve než dospějeme k závěru o vnější inteligenci, rád bych předpokládal, alespoň prozatím, že naše psychika má *poznávací schopnosti, které ještě nejsou zjištěny, nejsou ani banální ani všední, ale jsou nejisté ve svých projevech dosud tajemných.*

Neboť to je metapsychika a bude třeba rozhodnout se mezi dvěma hypotézami:

- 1) Existuje cizí inteligence, která působí na naši inteligenci?
- 2) Je naše inteligence obdařena ještě jinými schopnostmi?

K podpoře jednoho nebo druhého předpokladu nestačí pouze spokojit se s jevy subjektivní metapsychiky. Bude třeba zjistit, jak uvidíme později, jestli řada různých důkazů, které nás vedou k víře v mimozemskou inteligenci, je dostatečně silná, aby převážila nad domněnkou o lidské inteligenci nadané novými schopnostmi nebo domněnkou o cizí inteligenci vtělené, inkarnované do inteligence lidské.

V žádném případě z hlediska metody, a to je především důležité, nelze ztrácet ze zřetele Laplaceovu zásadu. Dříve než přejdeme k metapsychice, je třeba vyčerpát všechny možnosti psychiky. Neboť psychologie nás především učí, že existuje pantomnie, tj. žádná stará vzpomínka není smazána, a dále že v nevědomí existují všechny dlouhé, učené a komplikované výtvořiny jako ve vědomí, a je jich tam možná ještě více než ve vědomí.

Tedy souhrnně, k oddělení psychického a metapsychického budeme používat toto kritérium: *Vše, co dokáže lidská inteligence, dokonce velmi pronikavá a jemná, je psychické. Metapsychické potom bude vše, co velmi pronikavá a jemná lidská inteligence nedokáže.*

Jestliže Helene Smith hovoří plyně a správně sanskrtem, aniž by předtím četla nebo slyšela jedině slovo v tomto jazyce, je to

metapsychické, protože žádná lidská inteligence není schopna znovu vytvořit sanskrt.

Jestliže A. věří, že je inspirována svým průvodcem, tvoří a velmi rychle píše elegantní verše, je to *psychické*, protože mnoho osob, a možná i A. má schopnost skládat elegantní verše se stejnou rychlostí.

Stella mi řekla jméno staré hospodyně, která byla před padesáti lety u mých rodičů. To je *metapsychické*, protože se vši jistotou to jméno nikdy neslyšela. A žádná lidská inteligence vědomá nebo nevědomá nemůže znát jméno, aniž by se ho předtím dověděla.

T. právě opustil svého přítele J., který byl v dobré kondici. Viděl, jak se před ním zjevil, poznamenal si hodinu a řekl: „Je 21 hodin, kdy J. zemřel.“ To je *metapsychické*, protože žádná normální psychická schopnost nemůže T. sdělit, že J. zemřel ve 21 h.

A tedy analytická práce, které je třeba věnovat péči a pozornost, bude zkoumat, jestli vyvolané jevy jsou vysvětlitelné známými zákony inteligence, a nebo jestli není třeba, jak lze podle mého názoru prokázat množstvím důkazů, předpokládat zvláštní citlivost, kterou nazveme *kryptestezie*, tj. nová poznávací schopnost, což je *jasnozřivost* dřívějších autorů a *telepatie* autorů moderních.

2. Náhoda a počet pravděpodobnosti v metapsychických jevech

Při experimentech, kdy se zkoumá jasnozřivost, mohou nastat dva případy. Určitá kombinace o pravděpodobnosti P se objeví spontánně anebo stejná kombinace o stejné pravděpodobnosti P vznikne na základě dotazu. Svědecká hodnota je v obou případech různá. Nedbáme-li tohoto rozdílu, dopouštíme se vážných chyb.

Zeptal jsem se Andrée: „*Jak se jmenuje osoba, od níž jsem dnes ráno dostal dopis, který mám v náprsní tašce?*“ Andrée odpověděla: „*Je to jméno květiny: Marguerite.*“ (*kopretina*). To jméno však bylo Helene,

nikoli Marguerite. Náhle jsem si vzpomněl, že jsem ráno dostal druhý dopis, na kterém byl podpis velkými písmeny Marguerite. Dopis jsem nechal doma a vůbec jsem na něj nemyslel, když jsem se ptal André. Jak se vypočte pravděpodobnost?

Pokud bych měl v náprsní tašce dopis od Marguerite a zeptal se: „*Jak se jmenuje osoba, od které jsem dostal dopis a který mám v náprsní tašce?*“ a odpověď by zněla: „Marguerite“, byl by experiment bezchybný a bylo by možné vypočítat pravděpodobnost. Stačilo by pouze vědět, že existuje asi padesát nejobvyklejších křestních jmen. Pravděpodobnost správné odpovědi by tedy byla $(1/50)^e$. To je přibližně pravděpodobnost, s níž lze předem určit kartu, která bude vytažena z karetní hry.

Jestliže jsem však v odpovědi neočekával jméno Marguerite, je všechno jinak.

Především existovala dvě možná křestní jména: Hélene a Marguerite. Pravděpodobnost je tedy přinejmenším $(2/50)^e$.

Je však třeba jít mnohem dál. Kdyby bylo řečeno jiné křestní jméno, Louise, Madelaine nebo Alice, nemohl bych tvrdit, že včera jsem dostal dopis od Louise, především od Madeleine a před třemi dny od Alice? Sotva bych tedy mohl říkat, že došlo k úspěchu s pravděpodobností $(2/50)^e$. *Odpověď, která není přímou odpovědí na položenou otázku, má vždy slabou důkazní hodnotu.*

Je to tak trochu, jako kdybych se při zkoušce zeptal studenta: *Jaký plyn se slučuje s vodíkem za vzniku vody?* A student by řekl: *Chlor se slučuje se sodíkem za vzniku chloridu sodného.*

Přestože je to naprosto přesné, chlor se slučuje se sodíkem, nebyl bych s tou odpovědí spokojen.

Výpočet pravděpodobnosti se provádí pouze za mimořádně přesných okolností, protože nejmenší chyba při experimentování neúměrně změní výslednou číselnou hodnotu. Naopak je-li experimentování zcela bezvadné (což však bývá velice vzácně), lze použít počet pravděpodobnosti nezpochybnitelně.

Předpokládejme tedy bezvadný experiment a uvidíme při jaké číselné hodnotě budeme moci říci, že se nejedná o náhodu.

Vědci v praxi při svých měřeních náhodu neuvažují. Např. chemik chce znát atomovou hmotnost stříbra a zjistí 108,42. Nikdy se nebude domnívat, že k tomuto číslu dospěl pouhou náhodou. Nicméně zopakuje pokus, a jestliže při následujícím pokusu dostane 108,34 nebude také věřit na náhodu, ale vypočítá průměr těchto dvou čísel a hodnotu 108,38 bude považovat za atomovou hmotnost stříbra.

Nevidíme předem žádný důvod, proč by se mělo metapsychice upírat právo činit závěry ze dvou experimentů, když se to neupírá astronomii, chemii ani fyziologii. Když se nad tím zamyslíme, pochopíme, proč se v metapsychice možnost náhody uvažuje. Pokus se totiž nebude tak jako v chemii nebo fyziologii *opakovat s obdobnými výsledky, které by umožnily vypočítat průměr*.

Kdyby chemik prvního dne zjistil atomovou hmotnost stříbra 108,42 a druhého dne 22,87, byl by nucen dospět k závěru, že jeho první výsledek byl daný náhodou. Ve skutečnosti však nalezneme druhého dne číslo blízké číslu nalezenému prvního dne a pozítří také, takže tři výsledky 108,42; 108,34; 108,35 nelze přičíst náhodě. Naopak se navzájem potvrzují.

Poté co mi Andrée řekla „Marguerite“, požádám ji příštího dne o další křestní jméno. Chybná odpověď. Další den se zeptám na další jméno. Znovu chybná odpověď. Jsem tedy ve skutečnosti nucen vzít v úvahu tyto špatné odpovědi a popřípadě bych mohl předpokládat, že šťastný výsledek „Marguerite“ byl dán náhodou, zatímco při stanovení atomové hmotnosti stříbra jsou všechny výsledky velmi blízké a nemůže tedy být o náhodě řeč.

Strašným nedostatkem metapsychických experimentů je skutečnost, že je nelze téměř nikdy s jistotou opakovat. Nejsme si nikdy jisti, že zítra získáme stejně dobré výsledky jako dnes. S určitým médiem získáme řadu pěkných výsledků jasnozřivosti, ale když s ním po několika dnech chceme zopakovat před přísnou komisí jediný z těchto

experimentů, žalostně ztroskotáme.

To neznamena, že je třeba zoufat, a tím méně vzdát se počtu pravděpodobnosti. K tomu máme daleko. Nemějme nikdy obavu začít s experimenty znovu. Nenapodobujme Dona Quijota, který vyrobil přilbu, a aby zjistil, jestli je pevná, zasadil jí pevnou ránu mečem a zničil ji. Vyrobil tedy jinou přilbu, ale aby neriskoval její opětovné zničení, spokojil se s ní, aniž by vyzkoušel její pevnost.

Poté co byl experiment úspěšný, nebojme se ho vyvrátit nebo potvrdit opakováním. Právě naopak zjišťujme, jestli je spolehlivý, jestli odolá opětovné zkoušce.

Čím více máme výsledků, tím větší mají hodnotu. Abychom použili příkladu s křestními jmény, viděli jsme, že pro „Marguerite“ je pravděpodobnost $1/50$, ale ve skutečnosti byla v tomto případě $2/50$. Předpokládejme dokonce, že z výše uvedených důvodů je pravděpodobnost $5/50$ (nebo $1/10$). Máme zde pravděpodobnost, která není příliš malá a jediný experiment nám neumožní dospět k nějakému pevnému závěru. Kdybych ale tento experiment opakoval po deset dní a dosahoval stále úspěšného výsledku s pravděpodobností $1/10$, byla by to pravděpodobnost $(1/10)^{10}$, tzn. absolutní (vnitřní) jistota.

Nikdy však nezískáme dlouhou nepřerušenu řadu úspěšných výsledků. To ale nikterak nebrání v použití počtu pravděpodobnosti. Pomocí tohoto počtu lze ve skutečnosti zavést mezi experimenty neúspěšné také experimenty úspěšné (složená pravděpodobnost).

Klasický vzorec je:

$$\frac{S!}{\alpha! \beta!} \alpha^p \beta^q$$

Tento vzorec vyjadřuje počet experimentů S , z nichž úspěšných bylo α s pravděpodobností p a neúspěšných β s pravděpodobností q .

Samozřejmě $\alpha + \beta = S$.

Znak ! vyjadřuje postupné násobení $1 \times 2 \times 3$ atd. až k číslu S jako ve variaci ($\alpha!$ = „alfa faktoriál“ – pozn. překl.).

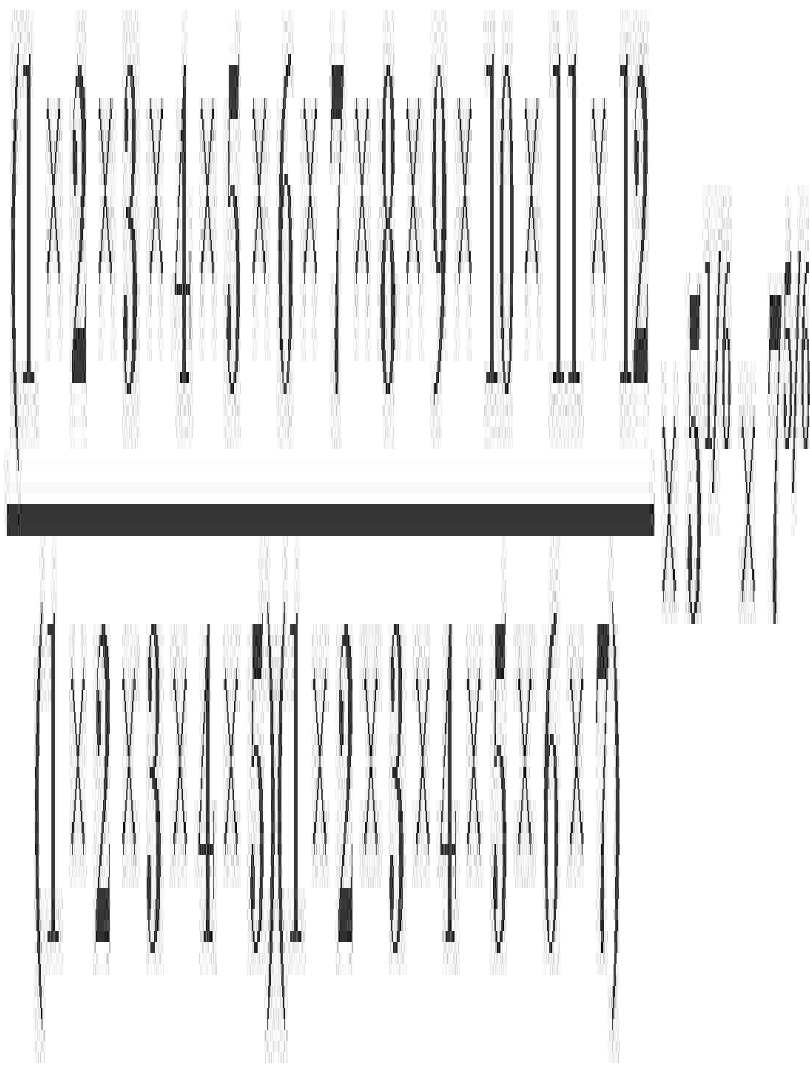
To je úplná složená pravděpodobnost.

Představme si, že máme nádobu se šesti kuličkami, z toho pět černých a jednu bílou. Dvanáctkrát vytáhneme jednu kuličku a opět ji vložíme do nádoby.

Pro bílou kuličku je $p = 1/6$,

Pro černou kuličku je $q = 5/6$.

Předpokládejme, že při dvanácti tazích vytáhneme 5krát bílou kuličku a 7krát černou ($\alpha = 5$, $\beta = 7$). Pravděpodobnost 5 bílých kuliček z 12 je:

což vede ke zlomku přibližně $1/40$.

Počet pravděpodobnosti je velmi zajímavý a má rozsáhlé použití, ale je třeba používat ho pouze s největší opatrností. *Sebemenší chyba při pokusu znehodnotí veškeré výpočty.*

Ostatně prostý zdravý rozum umožní i bez aritmetiky dospět ihned k závěru. Jestliže při odřikávání abecedy dostanu slovo *Kerveguen* a jedná-li se skutečně o toto slovo, není třeba vypočítávat

pravděpodobnost náhody, která je ostatně nesmírně malá a činí $(1/25)^9$, abych se ujistil o zanedbatelném vlivu náhody na správnou odpověď. Existuje tedy vnitřní jistota, že se jedná o kryptestezii.

Nebudeme namítat, že to není jistota matematická, protože té by nebylo dosaženo ani při $(1/25)^{100}$. Vnitřní jistota je ve skutečnosti stejná při $(1/25)^9$ jako při $(1/25)^{100}$. Byla by téměř stejná i při $(1/25)^3$, protože nikdy nedosáhneme úspěchu při jediném experimentu, jestliže pravděpodobnost tohoto úspěchu je pouze $1/15\,000$.

Je mnohem důležitější zachovat při experimentování nezpochybnitelnou přesnost.

Abychom ukázali ošidnost počtu pravděpodobnosti při nedokonalém experimentu, uvedeme případ slečen Creeryových, které při dlouhé řadě pokusů s mentálním přenosem dosáhly podivuhodných výsledků, jejichž pravděpodobnost byla pouze

$$1/100\,000\,000\,000\,000.$$

Není rozhodující, jestli je je v čísle o několik nul více nebo méně. Důležité je to, aby experiment byl bezvadný. slečny Creeryovy však nakonec přiznaly, že při svých odpovědích několikrát klamaly, takže jejich nádherné výsledky nic nedokazují.

I bez nápadného zjevného klamání může dojít k nějaké experimentální chybě, která může být sice nepatrná, ale přesto může zpochybnit všechny výpočty. Chyba je o to nebezpečnější, že ji někdy způsobí nejnepatrnější vlivy. Například v karetní hře by nevědomá pozornost subjektu, která stále bdí, mohla objevit určité orientační body nepozorované většinou ostatních osob, což by mohlo ihned pomoci při poznání dané karty. A potom kdo ví, když jsme viděli kartu a necháváme ji uhodnout, jestli určitým výrazem své fyziognomie proti své vůli nedáváme bystrému médiu neurčité údaje, z nichž může vědomě nebo nevědomě těžit?

V ruletě jsou všechna políčka přesně stejná. Jestliže je však některé z nich poněkud širší, třeba o desetinu milimetru, může tento

nepostřehnutelný rozdíl přece jen stačit k tomu, aby byl počet pravděpodobnosti nepoužitelný. Například při 360 tazích vyjde číslo 23 (trochu širší) 20krát, ačkoli mělo vyjít pouze 16krát.

Počet pravděpodobnosti smíme použít pouze u zcela bezchybného experimentu.

Je ještě jiný důvod, pro který někdy nelze důvěřovat počtu pravděpodobnosti. Některé skutečnosti se k tomu totiž nehodí a výpočet není možný. Mme Green spatřila dvě topící se dívky a jejich klobouky plovoucí na hladině. Ve stejném okamžiku se topily v Austrálii dvě dívky, z nichž jedna byla australská neteř Mme Green, kterou nikdy neviděla, a jejich klobouky plavaly po několik hodin na vodě. Jakým početním postupem by bylo možné převést tuto obrovskou nepravděpodobnost do čísel?

Když Stella na dotaz na křestní jméno syna G. odpoví Jean, lze pravděpodobnost poměrně snadno vypočítat. A přece. máme vzít všechna možná mužská křestní jména (asi 200), nebo jména rozšířená (asi 100) nebo nejvíce rozšířená (asi 30)? Výpočet nám tedy zcela libovolně podle fantazie dá $1/200$, $1/100$ nebo $1/30$. Předpokládáme samozřejmě, že G. při hláskování Stelle ani nejmenším gestem nenaznačí, že je třeba zastavit se u písmene J.

Zkrátka, používejme počet pravděpodobnosti, je to cenný nástroj. Ale zacházejme s ním opatrně, protože jinak bychom mohli dospět k neuváženým tvrzením.

Avšak počet pravděpodobnosti, i když je to dost zvláštní, nedokáže vždy přesvědčit. Nějakým zčásti oprávněným instinktem odmítáme uznat důsledky, které nám nepřipadají na první pohled zřejmé.

3. Chyby pozorování

Počet pravděpodobnosti je snadno použitelný a není školáka, který by nebyl schopen řešit malé problémy elementární aritmetiky, které tento

počet předpokládá, alespoň v metapsychice. Ale čím jsou početní operace jednodušší, tím více pozornosti je třeba věnovat nezpochybnitelnému detailnímu pozorování, které vyžaduje stále bdělou a trvalou pozornost.

Význam experimentální přísnosti by se však neměl přehánět, a proto za tím účelem uvedeme několik pokynů. Základní kapitolou subjektivní metapsychiky zůstává pravděpodobně otázka *vyločení iluzí*.

1) *Chyby paměti*. – Především, své paměti ani paměti ostatních lidí nemůžeme věřit. Ve skutečnosti není mnoho lhářů, podvodníků a šejdiřů, alespoň pokud jde o subjektivní metapsychiku. Ale je obrovský počet těch, kdo příběh špatně vyprávějí a bezděčně si ho uzpůsobují, upravují a mění věty, odpovědi, podrobnosti, data, čas, pronesená slova. Všichni jsme nespolehliví. V takových záležitostech nevěřím nikomu, dokonce ani sám sobě. Jestliže jsme okouzleni možností jasnozřivosti, se zalíbením vykládáme proti své vůli nějakou skutečnost a lehce přecházíme na podrobnosti, které si protirečí, opomíjíme přitom podrobnosti nepříjemné a zdůrazňujeme podrobnosti příznivé. Jedno slovíčko se zamlčí, jiné se přidá a najednou dospějeme k hluboce změněným závěrům.

Příběh neustálým vyprávěním ve svém okolí v dobré víře přetváříme, zveličujeme, zkreslujeme a dospíváme k úžasným, ale klamným výsledkům.

Naprostou důvěru lze mít pouze k vyprávění zapsanému bezprostředně po události. Jedině toto vyprávění má cenu. Když se jednou po několika reprízách vyprávění vrátíme k příběhu původně zapsanému, často zjistíme, že v paměti došlo k postupným změnám, které se spojovaly jedna s druhou a nakonec vytvořily příběh značně odlišný od zapsané verze. Říkejme si stále, že paměť je velice nevěrná. Neexistuje jediný pozorovatel, který by se mohl obejít bez zapsání všech podrobností bezprostředně po experimentu.

Podrobností není nikdy dost. Je důležité přesně uvést i nejméně významné okolnosti. Při pořizování poznámek není na místě střídmost.

To je něco jiného než u díla předkládaného veřejnosti. Je třeba vyjadřovat se rozvláčně, dlouze a únavně. V zápisech, které si pořizujeme jako osobní poznámky, není hojnost podrobností nikdy na závadu. Stručnost je ve skutečnosti vždy hříchem. *Vše je třeba zapsat.* A jestliže se experimentu zúčastní více osob, je dokonce užitečné, když každá pořídí vlastní záznam o tom, co se stalo. Při experimentech, které jsme spolu s Ochorowiczem konali s Eusapií, jsem měl vždy v rohu místnosti sekretáře, kterému jsem při vlastním experimentu diktoval všechny okolnosti doprovázející každý jev, aby všechny podrobnosti byly uvedeny beze změn, a je škoda, že tomu tak nemůže být vždy.

Také dodatečná vyprávění, která se vztahují ke starým experimentům a nebyla zaznamenána písemně, mohou mít vždy pouze průměrnou hodnotu.

Cenný je závěr, který experimentátor učiní přímo v okamžiku experimentu, zejména když experimentátor umí dobře pozorovat. Názor, který si utvoří při samotném experimentu, kdy si intenzivně uvědomuje všechny okolnosti, bude mít mnohem větší hodnotu než příběh vyprávěný deset nebo dvacet let poté.

Téměř vždy provádíme v průběhu experimentu rychlou syntézu všech vnějších podmínek, abychom si vytvořili vlastní názor, a to spíše intuitivní než rozumový, ale nicméně velice důležitý. *Mnoho detailů může uniknout z naší paměti, ale vzpomínka na naše přesvědčení zůstává.*

Sám příkládám velký význam tomuto přesvědčení dané chvíle, tj. zhodnocení, které je dobře zaznamenat si do svých poznámek ihned po experimentu, neboť později budeme, a většinou nesprávně v důsledku nedostatků ve vzpomínkách, vedeni ke změně našich prvních dojmů buď ve smyslu skepse nebo důvěřivosti, což je v obou případech politováníhodné. Shrňme, že většina chyb při pozorování vyplývá z nedostatečnosti bezprostředně napsaných dokumentů a z nedokonalosti vzpomínek.

2) V průběhu samotného experimentu je třeba věnovat pozornost všem okolnostem, dokonce i těm zdánlivě naprosto bezvýznamným. V případě subjektivní metapsychiky je třeba přemýšlet o svých slovech, každé gesto je třeba zvážit. Nejmenší změna fyziognomie, povzdech nebo úsměv, banální citoslovce, lehký pohyb ruky, nepostřehnutelný projev spokojenosti nebo netrpělivosti, nespokojenosti nebo překvapení, vše může médiu ukázat cestu. Nesmíme mu dát ani nejslabší znamení.

To vše je velice obtížné. Abychom dosáhli naprosté bezvýraznosti, je třeba dlouhého cvičení. Domnívám se dokonce, že experimenty s telepatii jsou zdánlivě úspěšné mnohem častěji než experimenty s prostou jasnozřivostí právě proto, že při telepatii známe očekávanou odpověď a bezděky médiu pomáháme, kdežto při jasnozřivosti mu nelze poskytnout žádnou pomoc. Neopravují se jeho omyly, *breptání*. Bohužel, když známe slovo, které má být uvedeno, když plní naděje očekáváme odpověď, přestáváme být pány sami sebe a býváme dost nešikovní, abychom na začátku odpovědi dali znát, zda začíná dobře nebo špatně.

Mimořádné opatrnosti je třeba zejména u experimentů se stolem. Pohyby stolu jistě většinou vyvolává samo médium. Ale účastníci, kteří mají na stole ruce, mohou sami také vykonávat mechanicky nějaký vliv na jeho zvedání a záchvěvy. Nejlehčí tlak stačí k odhalení myšlenky těch, kdo opírají ruce o stůl. Je třeba si neustále opakovat, že média jak ve stavu vědomí tak nevědomí si uchovávají velice bystrou pozornost, číhají na vše, co by mohlo být znakem umožňujícím odkrýt slovo, větu nebo myšlenku, kterou hledají. Nic jim neunikne. Nejslabší tlak na stůl je znakem, který dokáže dovedně využít. Tento postřeh médií není vědomou nepoctivostí, protože jejich interpretace, dedukce, pozorování a závěry se rozvíjejí v oblasti nevědomí. Tím ovšem nezkrslují výsledky o nic méně, než kdyby docházelo k opakovaným snahám o klamání.

Jestliže tedy chceme konat vážný experiment s jasnozřivostí, nelze dovolit osobě, která zná požadovanou odpověď, aby se dotýkala pohyblivého předmětu, který tuto odpověď dává. Byl jsem často

překvapen zarážející důvěřivostí některých osob, které se naivně podivovaly úžasným odpovědím stolu. Ty odpovědi samozřejmě byly přesné, ale nijak udivující, protože je dával sám tazatel. Mnoho experimentů subjektivní metapsychiky se podobá právě tomuto případu, protože se nikdy dostatečně nezabýváme tím, abychom pozornost média uchránili před vlivem fyziognomie, gest, slov osoby, která zná očekávanou odpověď.

Zkrátka je třeba vybraného taktu, abychom se nenechali okouzlit zdáním. Dobrý experiment v subjektivní metapsychice je nesmírně obtížný. Nelze ho vykonat bez nedůvěry vůči všemu a všem a zejména vůči vlastní osobě. Naše velké přání vidět svůj experiment jako úspěšný nás nesmí vést ke klamání sebe sama.

3) Tak jako v objektivní metapsychice je podvod obvyklý, o to méně obvyklý je v subjektivní metapsychice. Předpokládám samozřejmě, že nikdy nesvolíme k experimentování s osobami zjevně prohnány. Poctivost přítomných osob a média je pak zpravidla naprostá.

Ale tento předpoklad poctivosti konajících osob nesmí v ničem zmenšovat přísnost opatření, která je třeba učinit. Je třeba stále jednat, jako kdyby média byla rozhodnými podvodníky. *Jestliže vědomá poctivost je obvyklá, je nevědomá nepoctivost také pravidlem.* Každé médium totiž nevědomě vyvíjí neúnavné a zoufalé úsilí nalézt příznivou odpověď a používá všechny možné prostředky, aby se mu to podařilo.

Ptám se například na jméno bratra Marguerity. Je však možné, že kdysi médium zaslechlo, že Marguerite má bratra, který je jedním z mých přátel. Mozek média bude potom pracovat, aby zjistilo, který z mých přátel, jejichž křestní jména zná (?), Henri, Louis, Charles, Gustave, Paul, Gaston, Lucien, Robert je ten, který je bratrem Marguerity. Pomocí jistých podrobností, které si její podvědomí uchovalo, ví, že Louis, Henri a Charles nemají sestru. Zůstává tedy jenom pět jmen a tudíž, jestliže při dotazování se stolu projdou písmena až do R bez jakéhokoli slova nebo gesta, zůstává pouze jméno Robert. Řekne tedy Robert. Kdybych nebyl náročný, považoval bych

odpověď za velmi uspokojující.

Proto ke zjištění jasnozřivosti musí existovat naprostá nemožnost, opakuji naprostá, jakéhokoli důvtipu, který by přivedl subjekt na cestu toho, co se má říci.

Pouze za tuto cenu lze dosáhnout přesvědčivých závěrů. Také u objektivní metapsychiky je třeba učinit opatření proti nepoctivosti médií, zřejmě stejně přísná, ale opatření jiného druhu.

KAPITOLA II

Obecně o kryptestezi (jasnozřivosti)

1. Definice a klasifikace

Celá subjektivní metapsychika se může omezit na jediný jev, který magnetizéři před stoletím nazývali *jasnozřivost* nebo *jasnovidnost* (franc. *lucidité* nebo *clairvoyance*, něm. *Hellsehen*). Myers hovořil o *teletesii*, nyní se s několika nuancemi významu používá název *telepatie*. Navrhují označení *kryptestezie*.

Kryptestezie podle řecké etymologie vyjadřuje, že se jedná o *skrytou citlivost*, o vnímání věcí neznámým způsobem, u něhož známe pouze účinky.*)

Pokusíme se tedy dokázat, že v naší psychice existuje zvláštní, dosud tajemná schopnost umožňující poznat určité minulé, současné nebo budoucí skutečnosti, které nelze zjistit pomocí smyslů. Když mi Stella řekla jméno staré služby Mélanie, které nemohlo nikdy dospět k jejím očím nebo uším, a pokud to není náhoda, působila asi na její psychiku nějaká vibrace a odhalila jí to jméno. Z toho vyplývá, že psychika Stelly má tajemnou skrytou citlivost (*kryptestezie*), která jí umožní poznat, co by se svými normálními smysly nemohla nikdy dovědět. Jakými projevy? Jakými cestami? To nevíme. Budeme se snažit to zjistit, aniž bychom ovšem uspěli. V každém případě tato skutečnost neoddiskutovatelně existuje. Je to kryptestezie.

*) Poznámka překladatele: Název *kryptestezie* se neujal. Dnes se používá termín *telepatie* a rozumí se jím zpravidla přenos informace

mezi dvěma osobami bez prostřednictví známých smyslů (srov. *ESP – Extrasensory Perception, mimosmyslové vnímání*), dále *telegnose*, tj. poznání minulých nebo přítomných událostí, *prekognice*, tj. poznání budoucích událostí, v obou případech bez pomoci známých smyslů. Někdy se také používá termín *jasnovidnost*. K terminologickým otázkám bližší viz literatura uvedená v předmluvě k českému vydání. V dalším zachováme výraz *kryptestezie*, který Charles Richet přesně vymezuje.

Právě důkazu existence této nové citlivosti, nové schopnosti lidské bytosti je věnována značná část této knihy.

Avšak dříve než přistoupíme k jednotlivým kapitolám, které tvoří historii kryptestezie, je třeba prozkoumat dvě zásadní otázky:

1. Vztah kryptestezie k jasnozřivosti a telepatii,
2. Psychické jevy, které jsou zdánlivě metapsychické a při povrchním a nedokonalém zkoumání by mohly vyvolávat dojem, že vycházejí z kryptestezie.

2. Vztah kryptestezie k jasnozřivosti a telepatii

Slovo *jasnozřivost* používali dříve magnetizéři (Mesmer, Puységur, du Potet), kteří u svých subjektů zjistili schopnost vidět předměty uzavřené v neprůhledných krabicích, číst v zavřených knihách, konat mentálně cesty do neznámých míst a přesně je popsat, uhodnout myšlenky magnetizéra a přítomných osob.

Později vytvořil Fr. Myers šťastnou náhodou výborné slovo *telepatie*, které vyjadřuje, že lidské myšlení může bez pomoci nějaké zjevné vnější vibrace působit na dálku na jiné lidské myšlení.

Ale předpoklad synergické vibrace dvou lidských mozků je pouze domněnka. Je vhodné prozkoumat ji detailně, protože mezi osobami

zabývajícími se metapsychikou existuje mnoho názorů, které považují za mylné a chtěl bych o nich diskutovat.

Snadno si lze představit, že slovem *telepatie* se řekne vše. Je to kouzelná moc slov, která zavádějí omyl, že telepatie je snad prostým jevem.

Abychom se vrátili k výše uvedenému příkladu, kdy mi Andrée řekla: „*Dostal jste dopis podepsaný nějakou ženou, která má jméno květiny...Marguerite*“ (*kopretina*). Lze hned říci: To nepřekvapuje, že to Andrée řekla, to jméno bylo ve vaší mysli, Andrée přečetla vaši myšlenku a řekla Marguerite, protože jste na ni myslel.

Nabízejí se tedy dvě domněnky, pokud prozatím ponecháme stranou náhodu a možnost chybného pozorování. Andrée vyslovila jméno Marguerite buď proto, že bylo v mé mysli, nebo proto, že si ho díky zvláštní jasnozřivosti přečetla v mém pokoji vzdáleném dva kilometry na dopise, který jsem dostal.

Avšak z hlediska současné vědy je to stejně obtížné. Nelze pochopit, jak se mohla to jméno dovědět proto, že jsem ho ráno četl a nevědomá vzpomínka zůstala v mém mozku, nebo proto, že je doslovně napsáno na konci dopisu, který jsem obdržel.

Problém je stejně tajemný, ať jsem ten dopis četl nebo nikoli. Nic víc, nic míň. I když je Polárka od Země o několik trilionů miliard kilometrů dál než Sírius, je v obou případech stejně nemožné se tam dostat. Číst v mé mysli je stejně obtížné jako číst dopis na mém psacím stole, otevřený nebo nikoli, ve vzdálenosti dvou kilometrů jako dvou tisíc kilometrů.

Dokonce mi připadá přijatelnější domněnka, že mohl být přečten na dálku podpis než slovo v mém mozku. Jelikož jsme vlastně v oblasti nevysvětleného, pochopíme přece jen trochu lépe, že bystrý zrak mohl proniknout přes tlusté zdi a papíry na kilometrovou vzdálenost než vniknout do slovního smyslu vyjádřeného různými vibracemi mozkových buněk v mé lebce. Domněnka jako domněnka, raději předpokládám neobyčejné sítnicové vidění napsaných věcí než čtení v

mém mozku, kde není nic napsáno a kde se zmítá tolik obrazů, tolik vzpomínek, tolik možných kombinací, které se tvoří a zanikají s neslýchanou složitostí a které jsou ultramikroskopickými modifikacemi buněčné protoplazmy a nemají žádný vztah (pouze v mém vědomí) ke slovu „Marguerite“ nebo jeho fonetické podobě.

Lidé se domnívají, že se všechno vysvětlí slovem *telepatie*. Ale tím se vůbec nic nevysvětlí. Vědomá nebo nevědomá mozková vibrace je mnohem hlubším tajemstvím než podpis. Podpis je něco pozitivního, skutečného, čeho se lze dotknout. Je viditelný, pokud je sítnice dostatečně citlivá. Naproti tomu čtení myšlenek nelze vysvětlit sebevětší citlivostí žádného z našich smyslů. Je mnoho příčin, a to není příliš dobré, že je domněnka telepatie v nevědecké a dokonce i vědecké veřejnosti přijímána s takovou přízní a pohlíží se na ni jako na jednoduchou záležitost, která může mít mnohem větší dosah.

1. První příčinou je obdivuhodná shoda s nedostatky experimentu. Kdybych ovšem neznal slovo Marguerite napsané v dopise, protože jsem ho neotevřel, nemohl bych Andrée žádným způsobem pomoci při jeho nalezení, to je jasné. Pokud si nedám velký pozor když Andrée váhá, hledá, breptá, a poskytnu jí velmi naivně údaje, které nemůže pominout. Opravím její omyly a stanu se bezděky jejím komplicem. Nemusím zachovávat naprostou netečnost, jako kdybych hledané slovo neznal. Jelikož jsem ale vykonal mnoho experimentů, vím příliš dobře, jak je obtížné vyhnout se nějakému projevu povzbuzení nebo nesouhlasu když znám slovo, které má médium uhodnout.

2. Druhou neméně závažnou příčinou je to, že veřejnosti je při divadelních představeních často představen subjekt, který je tzv. schopen číst myšlenky. Obratnost při takovýchto představeních bývá mimořádná. Mladá žena A. se zavázanýma očima sedí v křesle tváří k publiku. Vedle ní stojí její magnetizér B., který požádá některou osobu z publika, aby přišla blíž k A. Tato osoba C. není samozřejmě nikdo jiný než spolupracovník. C. ukáže svou navštívenku B., aniž by přitom

něco řekl. B. se na ni podívá a A. téměř okamžitě hláskuje navštívenku, často trochu váhá, ale někdy zcela plynně, bez chyby, bez přerušování, velmi rychle, i když se jedná o obtížná slova.

Experiment je zábavný. Přesto neprokazuje nic kromě eskamotérské zručnosti vykonavatele. Je jisté, že existující kód signálů umožňuje A. s očima více či méně zakrytými páskou porozumět, co jí různými tajnými signály, řečí, postojem, pohybem pravé nebo levé nohy, pravé nebo levé ruky, trupu, hlavy a konvenční motorickou abecedou sděluje B., aniž si toho publikum všimne, což umožní A. díky její vynikající paměti říkat čísla nebo slova, která jí B. sděluje. To není čtení myšlenek, ale něco podobného, jako když zaměstnanci telegrafu rozumějí smyslu telegramu v Morseově abecedě, když slyší přerušované zvuky vydávané přístrojem při přenosu telegramu.

Tato představení jsou obvykle tak zručná a rychlá, že publikum, které si nepřeje nic jiného než být klamáno, je spokojeno a při odchodu si s nerozumným naivním přesvědčením říká: „To je čtení myšlenek.“ Jakmile lidé jednou řeknou čtení myšlenek, telepatie, mentální sugesce, domnívají se, že porozuměli, a neuvědomují si, že se jedná o jedno z nejvíce ohromujících tajemství naší lidské existence.

3. Jiný způsob zdánlivého čtení myšlenek se předvádí také při divadelních představeních. Osoba A., citlivá nebo tzv. citlivá, ale v každém případě velmi inteligentní, vezme za ruku nějakou jinou osobu a tvrdí, že uhádne její myšlenku. Přivede na scénu osobu B., vybranou náhodně v publiku. Nešťastný B., zastrášený tím, že je předmětem podívané, váhajícím, nešikovným, vezme ruku A., který ho nechá kráčet vedle sebe, rychle nebo pomalu a podle jeho chůze díky své bystrosti brzy uhádne, kam ho chce B. zavést. Dojde potom v sále na místo, na které B. myslel. Zastaví se před jedním z přítomných, a zatímco stále drží ruku B., který ho řídí svými pohyby, prohledá kapsy dané osoby, vyjme kapesník a přenesení ho na jiné místo sálu. To všechno za velkého úžasu přítomných a zejména B., který to všechno vlastně chtěl a domnívá se, že A. mu čte myšlenky. Ve skutečnosti A. zcela jednoduše

převádí nevědomé, mimovolní a naivní pohyby ubohé osoby B., která neví, že ona sama svými svaly a lehkými pohyby dává nesmírně přesné údaje. A publikum opouští sál v přesvědčení, že jde o telepatii, a tak se víra v telepatii jako jev zřejmý a prostý vnutí davu. Ale není v tom více telepatie než v kontrakci svalů žáby vyvolané elektrickým článkem. [7]

To jsou zřejmě důvody, pro které je telepatie přijímána mnohem snadněji než jasnozřivost. Ve skutečnosti nejsou oba tyto jevy nikterak protichůdné, jsou nejspíš pravdivé a telepatie není nic jiného než zvláštní a velmi častý případ jasnozřivosti.

Všimněme si ostatně, že téměř vždy, ne-li vůbec vždy při kladení otázky subjektu A. známe odpověď. Pokud ji neznáme, je téměř jisté, že existuje jiná lidská inteligence, která ji zná, takže můžeme posunout uznání telepatie až tak daleko, že řekneme: „Jestliže A. přečetla slovo Marguerite napsané v dopise, který B. dosud neotevřel, nemůže pochopitelně číst v jeho mysli, co tam není. Ale existuje osoba C., totiž sama Marguerite, jejíž myšlenky A. čte. Byly tedy přečteny myšlenky Marguerite a nikoli slovo Marguerite napsané v neotevřeném dopise.

Někdy se jde ještě dál. Existují skutečnosti, které žádná živá bytost nezná, ale znal je B., který zemřel. Mrtvý B. znal jméno Marguerite a jde tedy také o telepatii, totiž myšlenka mrtvého B. se přenese na A.

Tato spekulativní vysvětlení dokazují, že nevíme vůbec nic o cestách, kterými přichází kryptestetické poznání do naší psychiky.

Zejména u často pozorovaných případů telegnose smrti je třeba diskutovat, zda se jedná o telepatii (přenos lidské myšlenky) nebo prostě o jasnozřivost, tj. poznání vnější skutečnosti.

Vezměme si téměř typický příklad, i když je skutečný. A. se jednou v noci ve snu zjevil jeho přítel B., bledý jako mrtvola. A. si zapsal křestní jméno B. do zápisníku se slovy *God forbid* (Nedej Bože!). A v tu chvíli B. na druhém konci světa zahynul při neštěstí na lovu.

Nabízejí se hned dvě hypotézy. Buďto jde o poznání vnějšího jevu,

který vnímal A. (tzn. dověděl se, že B. umírá při nehodě), nebo je to myšlenka umírajícího B., která překonala prostor a ovlivnila psychiku A.

Neodvažuji se definitivně rozhodnout pro žádnou z těchto hypotéz, obě mi připadají stejně tajemné a předpokládají u lidské bytosti existenci poznávací schopnosti, která nezapadá mezi obvyklé poznávací postupy. Zůstaňme proto raději v oblasti strohé vědy a řekněme to, co nic nevysvětluje, ale nechává otevřenou možnost všem budoucím vysvětlením: *naš duch může v určitých okamžicích poznat skutečnosti, které nám naše smysly, bystrost a rozumové uvažování neumožňují poznat*. Mezi tyto skutečnosti zřejmě patří i lidská myšlenka, ale není to nezbytnou podmínkou. Stačí, aby věc byla *skutečná*, aniž by prošla lidským duchem. Nechoďme tedy dále a spokojme se tím, že při výskytu těchto neobvyklých jevů řekneme, že naše psychika, ještě komplikovanější než se zdá, zná poznávací prostředky, které unikají analýze a našemu vědomí. Takovýmto vyjádřením nevytváříme hypotézy. Nepředpokládáme, že kryptestetické poznání je způsobeno vibrací lidského myšlení, spokojíme se pouze vyjádřením skutečnosti. Neboť je vědecktější vyjádřit skutečnost bez komentáře než se zaplétat do teorií, které podobně jako telepatie jsou zcela neprokázané.

Slovo telepatie vnucuje hypotézu. Slovo kryptestezie má velkou přednost v tom, že žádnou domněnku nezavádí. Jestliže A. vidí umírajícího přítele B. v okamžiku jeho smrti, je hypotézou prohlášení: „*Myšlenka B. dostihla A.*“ Avšak hypotézou není, řekneme-li: „*A má zvláštní citlivost, která mu umožnila poznat smrt B.*“ Telepatie není v žádném protikladu ke kryptestezii. Je to vysvětlení, pravděpodobně pravdivé v mnoha případech, ale určitě nedostatečné v mnoha dalších. V takto temné oblasti je tedy třeba vyhnout se pokud možno zbytečným hypotézám.

A. má zvláštní citlivost, která mu umožnila dovědět se o smrti B. To není hypotéza. Myšlenka B. se přenáší do psychiky A., to hypotéza je a není jisté, zda je pravdivá.

Jelikož nikdy nebo téměř nikdy neexistují skutečnosti neznámé

žádné lidské bytosti, lze tím spíše vždy říci, že jde o telepatii. Není důležité, alespoň teoreticky, zda B. má přenést myšlenku na A. na vzdálenost dvou metrů nebo dvou tisíc kilometrů. Jelikož lze těžko očekávat, že nějaká skutečnost není známá nikomu z obyvatel Země, mohli bychom ve všech případech jasnozřivosti téměř bez výjimky předpokládat telepatický přenos. To je ale v některých případech strašně nepravděpodobné. Když Mme Green v Londýně vidí svou neteř (která ji nezná), jak se topí v Austrálii, lze opravdu předpokládat, že myšlenka neteře našla Mme Green? Není jednodušší připustit bez jakékoliv hypotézy, že Mme Green má jasnovidnou, kryptestetickou schopnost, zvláštní citlivost?

I v této knize budeme často mluvit o telepatii, ale pro nás samozřejmě *telepatie není nic jiného než zvláštní případ jasnozřivosti*, od které se neodděluje. Zůstává stejným tajemstvím. [8]

3. Normální psychologické jevy, které jsou pouze zdánlivě kryptestetické

Výše jsme zdůraznili nezbytnost toho, aby do metapsychiky nebyly zaváděny jevy, které lze vysvětlit zákony normální klasické psychologie.

Je pozoruhodné, že média při experimentech téměř vždy, a to dokonce i když jejich schopnost je podle spiritistické literatury velmi slabá (u začínajících médií často téměř žádná), přisuzují původ myšlenek přenášených stolem, prkénkem nebo automatickým psaním jiné osobnosti. Podobně jako ostatní experimentátoři se domnívám, že pro úspěch experimentů je vhodné přijmout domněnku o zásahu jiné osobnosti. To jistě nevyžaduje víru v její realitu. Je to pouze postup při experimentování, výzkumná metoda, *pracovní hypotéza*, jak se vyjádřil Claude Bernard.

Téměř při všech spiritistických experimentech dochází k *personifikaci*. Ten výraz zavedl J. Maxwell a označil tak snahu médií

přisuzovat jevy a odpovědi jiné osobnosti. Těchto osobností je někdy mnoho, ale většinou si jedna z nich udržuje vůdčí postavení a nedovolí ostatním zaujmout její místo. To se v řeči spiritistů nazývá *průvodce*. Pozoruhodné jevy (objektivní), které vyvolávala Eusapia Paladino, podle ní působil John King. Stejně tak jevy (subjektivní), které vyvolávala Mme Piper, prý působil Phinuit.

Tuto personifikaci lze velmi dobře vysvětlit nevědomím. Nevědomí v nás pobývá jako cizinec, má své pohnutky, nápady, vzpomínky, vůli, city, které existují zcela mimo naše vědomí. Proto si nevědomí zcela přirozeně vytváří svou osobnost.

Zkoumáním, zda je tato nová osobnost skutečná nebo pomyslná, se zabývá klasická psychologie v části o rozdvojení a změnách osobnosti.

Lékaři v některých poměrně vzácných případech pozorovali, že dochází k úplné změně psychiky určité osoby A. Osoba A. se stává jinou osobností, dá si jiné jméno, např. B., ztrácí své vzpomínky a nabývá vzpomínek domnělé osobnosti B. Vše probíhá, jako kdyby A. a B. byly dvě osoby se zcela rozdílným vkusem, city, gesty a postoji. Po případě slavného Azama lze uvést řadu dalších příkladů. Zprávu o několika pozoruhodných skutečnostech podal v Americe Prince.

Už magnetizéři dost neurčitě oznámili, že v hypnotickém stavu dokáží slovním tvrzením změnit uspaný subjekt v novou osobnost. Ale jak se zdá, příliš nepochopili dosah tohoto experimentu a vše bylo zneuznáno. V r. 1887 jsem provedl soustavný výzkum těchto změn osobnosti, které od těch dob patří mezi klasické jevy hypnózy.

Tento zvláštní jev spočívá v následujícím. Řeknu hypnotizované dívce Alici: „Už nejste Alice, jste stará žena.“ Přitom není důležité, jestli byly použity magnetické tahy, vše vyvolává slovní sugesce. Alice tedy hned dostane kašel, svou chůzi a třesoucím se hlasem se podobá staré ženě. Půl hodiny, dvě hodiny nebo déle, dokud se trpělivost pozorovatelů neunaví, se tato dívka myšlením a gesty chová naprosto jako stará žena. Je to pouze komedie, chceme-li to tak nazvat, mimovolní, nevyhnutelná komedie rozpoutaná v učenlivé psychice

Alice sugescí a hypnózou. Nic není tak neobvyklé a dovolím si říci i zábavné než toto rychlé, přesné a úplné přizpůsobení se nové osobnosti.

Není na místě námitka, že se jedná o simulaci. Simulace je jistě možná, ale v tomto případě o ni nejde. Věc je dnes již jasná a není třeba se k ní vracet. A potom strašně málo záleží na zjištění, jestli si Alice v hloubi vědomí uchovala nějaké neurčité vzpomínky na to, že je Alice. Zřejmé a nepopíratelné je to, že nechává volný průchod hraní vnucené osobnosti, aniž by to mohla zastavit. To, že v ní zůstává určité reziduum původní osobnosti, je možné, dokonce jisté. Ale v dané chvíli se psychika jako celek zcela přizpůsobí vsugerované osobnosti, a to s energií, houževnatostí, dokonalostí a *upřímností*, že nejlepší herci by byli zásadně neschopni se jí vyrovnat.

Přizpůsobení se nové osobnosti je takové, že se dokonce změní i rukopis.

Takto lze Alici vnutit všechny možné osobnosti, ihned se podrobí. Stane se generálem, malým chlapcem, pekařem, velkou dámou, trhovkyní. Můžeme mít veselohru, jakou chceme.

Experiment může jít ještě dál. Některé subjekty mohou nabýt osobností zvířecích. Zeptal jsem se svého výborného přítele H. Ferrariho, kterého jsem zhypnotizoval a změnil na papouška: „*Proč se tváříš tak zamýšleně?*“ A dostal jsem odpověď: „*Smím sníst zrní, které je v mé kleci?*“ Slova *v mé kleci* jsou typická a ukazují do jaké míry F. změnil svou osobnost na osobnost papouška.

A k tomu jsem chtěl dospět. Proto není namístě naivně se divit, když spiritistická *poselství* zdánlivě pocházejí od skutečných osobností. Pro lidského ducha není nic jednoduššího než vytvořit personifikaci. Ať je vznik této osobnosti vyvolán cizí sugescí, nějakou vnější událostí nebo autosugescí, jev je vždy stejný. Není na tom nic metapsychického. Vytvoření umělé osobnosti patří do normální psychologie. A tedy pokaždé, kdy vznikají nevědomé jevy, seskupují se kolem osobnosti, kterou vytvářejí.

Přirovnal jsem to ke krystalizaci soli v nasyceném roztoku.

Krystaly se vytvářejí kolem určitých krystalizačních center. Stejně tak vzpomínky a emoce se soustřeďují kolem vytvořené osobnosti.

Tyto duchům se podobající osobnosti se projevují zejména automatickým psaním, pohyby stolu nebo vzácněji údery ve stole. Někdy si vypůjčí hlas média. Přesvědčení je tak hluboké, představení tak dokonalé, nevědomí tak naprosté, že sami účastníci jsou přesvědčeni a předpokládají, že všechny tyto psychologické atributy směřují k nějaké domnělé bytosti. [9]

Představme si ženu, která vezme tužku, a aniž by něco chtěla, něčemu rozuměla nebo něco věděla, píše horečně rychle stránku za stránkou. Její rukopis se proti jejímu normálnímu rukopisu změnil, a ona deset minut, půl hodiny a někdy i déle píše a píše. Věty po sobě následují bez konce. Když je list papíru pokryt písmem, vezme okamžitě další čistý list papíru, aby ho za chvíli znovu počmárala. A přitom tato píšící osoba vůbec neví, co dělá, po celou dobu může s velkou rozvahou a správně pokračovat v hovoru s lidmi okolo sebe. Vše probíhá tak, jako by její osobnost zmizela a byla nahrazena jinou osobností, která si vypůjčí ruku k psaní.

A tato žena přitom zcela poctivě říká: *To nejsem já!* I ostatní přítomní poctivě říkají: *To není ona!* A když jsou tyto písemné výtvořky po řadu dní jenom trochu souvislé z hlediska způsobu psaní, stylu, myšlenek a jako obvykle jsou velmi dobře logicky skloubené, jestli je to jenom trochu šikovným napodobením stylu vyvolané osobnosti, každý z přítomných je hluboce přesvědčen, že se tak projevuje tato osobnost (duch), která píše, a dává nám poznat svoji vůli.

Ale popravdě řečeno, novou osobnost zde nelze připustit o nic víc, než když řeknu Alici: *Jste starým generálem*, a ona mluví jako starý generál. Ať z předchozí normální osobnosti zůstane vědomí přesné, neurčité nebo žádné, realita cizí osobnosti není v žádném případě přijatelná.

A to platí jak pro média, tak i pro hypnotizované. U hypnotizovaných je osobnost vnucena sugescí, zatímco u médií je do

všech podrobností vytvořena autosugescí. Ale to není důležité. Přicházející osobnost je umělá, zvolená a není navenek o nic skutečnější než výtvoři básníků: Esmeralda, Carmen, Figaro nebo Don Juan.

Uvedeme si několik příkladů tohoto automatického psaní, abychom dokázali velkou nepravděpodobnost toho, že se jedná o osobnost přicházející z onoho světa. [10]

Zanedbáváte mě, zapomínáte na mě uprostřed drobných starostí vašeho světa. Necháváte mě čekat, když úpěnlivě prosím o malé rodinné shromáždění. Je to, jako kdybyste mne vložili do pneumatického stroje: Nemohu kráčet v neznámu, v prázdnotě.

Molière

Benátky, které tolik slavných autorů opěvovalo, kvetoucí Benátky s nádhernými paláci, kde zůstala jejich sláva? Sláva Benátek už neexistuje; neřesti nadutých hodnostářů ji zabily! Vznešená Ježíšova učení, co se s vámi stalo? Vše zmizelo. Kříž promítl neblahý stín, protože fantomy zachytily paprsky.

Pythagoras

Planetární život slouží k tomu, aby uvedl do praxe rozhodnutí učiněná ve stavu bludném, totiž během hvězdného života. Za tohoto stavu, kdy už neexistují tělesné potřeby nutící ducha jednat, může život být pouze kontemplativní.

J.-J. Rousseau

Jak smutná doba! Jak smutné dny! Jak je má duše zastřená! Jak jsem

mohl padnout tak nízko? Proč nemohu zapomenout? Proč před mýma očima paprsky a pak náhle temnota? A neurčitý cit minulosti, kterou pociťuji jako krutou a kterou nemohu obnovit: Ach! Výkřiky hrůzy, tekoucí krev, ještě kouřící!...

Fouquier-Tinville

A bezpochyby ona slova o krvi ještě kouřící vyvolala v mysli média vzpomínku na Mlle de Sombreuil, neboť ihned přišla a řekla tyto udivující věci:

Miluji Fouquier-Tinvillea. Miluji ho od toho okamžiku, kdy mi zachránil život. Vidím ho krásného, vidím ho svým způsobem velkého. Ano! Miluji ho! Tolik trpím, když je velebena má ctnost a on je nazýván obludou, on, kterého miluji, ach! Láska! Láska!

Mlle de Sombreuil

Opusťme tato blouznění, která by byla k smíchu, kdyby je ctihodné osoby nepovažovaly za pozitivní dokumenty, což je spíš dost smutné. Ve skutečnosti je to pouze projev nevědomí média, které je tak často pod průměrem.

Existují samozřejmě výjimky z fyziologické chudosti spiritistických sdělení. Když se Carmelo Samona [11] zeptal ducha, proč mu nic neřekne o Onom světě, dostal hned pomocí klepání tuto symbolickou a opravdu pěknou odpověď: *Non mangerai pane il cui seme non abbia dormito prima nello nuda terra, la cui bionda spiga non si sia curvata al soffio del vento, e non sia cadutapoi sotti l'inexorabile falca del mietitore.* [12]

Laure řekla *během několika minut* Petrarkovi (prostřednictvím Stelly, která v normálním stavu není básníkem):

Si j'étais l'air que tu respires,
Ami, comme je serais doux!
J'effeuillerais sur ton sourire
Des baiser exquisément fous!

Kdybych byla vzduchem, který dýcháš,
příteli, jak sladká bych byla!
Lístkem po lístku pokryla bych tvůj úsměv
polibky tak nádherně šílenými!

Avšak mezi nejpozoruhodnější výjimky patří verše diktované Victoru Hugovi, který věřil ve spiritismus. [13]

Jules Bois uvádí ve svém zajímavém díle [14] zvláštní podrobnosti o Victoru Hugovi jako spiritistovi. V. Hugo konvertoval ke spiritismu pod vlivem Madame Emile de Girardin v Jersey dne 3. září 1853. Při první seanci žádala Vacquerie: „*Jaké slovo si myslím?*“ Stolek odpověděl: „*Chceš říci utrpení.*“ Myšlenka Vacquerie byla láska. Důvtipná a nečekaná odpověď.

Při pozdějších seancích nebyl u stolku Victor Hugo. Médiem byl Charles Hugo, který neuměl anglicky. Dostavil se nějaký Angličan a byl vyvolán Lord Byron, který odpověděl anglicky:

Vex not the bard, his lyre is broken.
His last song sung, his last word spoken. [15]

Nemuč barda, jeho lyra je zlomená,
Poslední píseň zazpívaná, poslední slovo vyřčené.

Zvláštní apokalyptické odpovědi jsou přisouzeny Ezechielovi, Ivu

Androclovu. Na rukopis připsal Victor Hugo tuto zarážející větu:
„Svazky diktované stolem mému synovi Charlesovi obsahují odpověď
Androclova lva.

Každý z těchto veršů je sám o sobě obdivuhodný, ale v jejich průběhu je nápadná nelogičnost.

Takto se vyjadřuje Aischylos:

Nikoli, člověk nebude nikdy svobodný na zemi:

Je smutným zajatcem dobra, zla, krásna,

Nemůže se stát – to je zákon mystéria –

svobodným jinak než jako vězeň hrobu.

Osudovosti, lve, jehož duše je pozřena,

Chtěl jsem tě zkrotit kyklopskou paží,

Chtěl jsem na svých zádech nosit tvou tygří kůži,

Líbilo se mi, když lidé říkali: „Aischylos nemejský.“

Neuspěl jsem: lidská šelma

Trhá stále naše těla svým věčným drápem.

Srdce člověka je stále plné nenávistného křiku,

Tato jáma lví nemá Daniela.

Po mně přišel Shakespeare, viděl tři čarodějnice,

Ó Nemesis, přicházet z hloubi lesa,

A vrhat do našich srdcí své zneklidňující kotle,

Monstrózní čarovné nápoje nesmírného tajemství.

On vložil do tohoto velkého lesa hranici světa,
Po mně, krotiteli, přišel on, lovec.
A jak hleděl do své hluboké duše,
Macbeth křičel: „Prchněme,“ a Hamlet řekl: „Mám strach.“

On se zachránil. Molière, tehdy na okraji,
Objevil se a řekl: „Pohleďte, jestli má duše ochabuje.
Komture, pojd' povečeřet.“ Ale na Petrově hostině
Molière se třásl tak, že Don Juan zbledl.

Ale ať je to zjevení, čarodějnice nebo stín,
Jsi to stále ty, lve, a tvůj železný dráp.
Ty tak naplňuješ velký temný les,
Že Dante tě potkává při vstupu do pekla.

Jsi zkrocen pouze ve chvíli, kdy smrt, zápasník se šelmami,
Ti rozerve zubem duši lidskou na cáry,
Odnese tě do tvého hlubokého staletého lesa,
A prstem ti ukáže tvou klec, hrob.

Někdy se Victor Hugo dotazoval duchů a přirozeně v
obdivuhodných verších. Jednou se obrátil na Molièra:

Králové, a vy, tam nahoře, měníte vnější vzhled?
Ludvík XIV. v nebi není snad tvým sluhou?
František První je snad šaškem Tribouleta?
A Cresus lokajem Esopovým?

Neodpověděl Molière, ale Stín z Hrobu (v orig. l'Ombre du Sépulcre – pozn. překl.).

Nebe netrestá takovými úšklebky,
A nepřevléká v šaška Františka Prvního,
Peklo není bál slaměných grotesek,
Jehož černým trestem by byla garderoba.

Victor Hugo byl málo spokojený s touto odpovědí a obrátil se znovu na Molièra:

Ty, kdo starého Shakespeara zvedl jsi rukavici,
Ty, kdo blízko Othella vytesal temný Alceste,
Hvězdo, která se třpytíš na zdvojeném horizontu,
Básníku v Louvru, archanděli v nebi, ó velký Molière!
Tvá vznešená návštěva je ctí pro můj dům.

Podáš mi tam nahoře svou pohostinnou ruku?
Nechť se pro mne jáma otevře v trávníku.
Vidím beze strachu hrob ve věčném stínu;
Neboť vím, že tělo najde tam vězení,
Ale duše nalezne tam křídla.

Tehdy Stín z Hrobu, pravděpodobně podrážděn, odpověděl:

Duchu, který chceš poznat tajemství temnot,
A jenž drží v ruce pozemskou pochodeň,
Přijď, pokradmo a tápaje do našich stínů chmurných,

Násilím otevřít nesmírný hrob!

Vrať se do svého mlčení, a sfoukni své svíce,

Vrať se do té noci, ze které někdy vycházíš,

Oko živoucí nechte věci věčné

Přes rameno mrtvých.

Krásné verše, ale zajisté nepocházejí od Molièra a Aischyla ani od Iva Androclova.

Při svých prvních seancích byla Helene Smith inspirována Victorem Hugem. Neboť tyto podivuhodně rýmované verše, které tlumočila Helene Smith, tvořil Victor Hugo: [16]

Lásko, božská podstato, neproniknutelné tajemství,

Neodvrhuj ho vůbec. To je nebe na zemi.

Láska, láska k bližnímu bude celým tvým životem:

Hraj si a vytvářej hru; ale nikdy na to nebuď pyšný.

Lev Androclův byl více básníkem než Victor Hugo Heleny Smithové.

Ostatně Stín z Hrobu mluvil také v próze, a to v próze rovněž nádherné. Když mu Victor Hugo vyčítal používání symbolických výrazů, Stín z Hrobu mu odpověděl:

„Nerozvážný! Ty říkáš: Stín z Hrobu mluví lidskou řečí, používá biblické obrazy, slova, metafory, lži, aby řekl pravdu... Stín z Hrobu není maškara, jsem skutečností. Jestliže jsem poklesl, abych k vám mluvil vaší hantýrkou kde vznešené obsahuje tak málo bouře, je to proto, že jste omezeni. Slovo je řetězem ducha, obraz je jařmem myšlenky; vaším ideálem je chomout duše; vaší ušlechtilostí je zadnice podzemního žaláře;

vaším nebem je strop jeskyně; vaší řečí je hlomoz svázaný do slovníku. Mou vlastní řečí je nesmírnost, Oceán, Uragán. Má knihovna obsahuje tisíce hvězd, miliony planet, miliony souhvězdí. Jestli chceš, abych k tobě mluvil svým jazykem, vystup na horu Sinaj a uslyšíš mne v blescích; vystup na kalvárii a uvidíš mne v paprscích; sestup do hrobu a ucítíš mne ve shovívavosti.“

Jestliže tuto prózu a verše, jak je pravděpodobné, diktovalo podvědomí Charlese Huga, pak dosáhlo geniality mistra.

Existují další docela zajímavé případy, kde je rovněž nezbytné předpokládat projev výhradně lidský.

Hermance Dufaux, čtrnáctiletá dívka, napsala *Život Jany z Arku*, který jí diktovala sama Jana z Arku, [17] a *Zpovědi Ludvíka XI*. Allan Kardek se zaručuje za upřímnost této dívky a tvrdí, že knihy napsala podle inspirace bez nahlédnutí do historických dokumentů.

Nabízejí se čtyři domněnky:

1) Prostý hrubý podvod spočívající ve vyhledání nezbytných informací ve veřejných knihovnách nebo snadno dostupných knihách. Podobně jako P. Mérimée napsal s vynikajícím talentem a ostatně bez předchozího spiritistického požadavku, divadelní hru Clara Gazul.

Domněnka je dost pravděpodobná. Přesto by bylo třeba vychytralosti, šikovnosti, prohnanosti, které by tato ctihodná dívka asi nebyla schopna (?).

2) Bezvadná, částečně nevědomá paměť, která umožnila, že si Hermance v požadovaném okamžiku vybavila *všechno*, co kdy četla a slyšela. Její nevědomá psychika, chytřejší než psychika vědomá, všechny tyto přečtené a zaslechnuté podrobnosti utřídila, soustředila, ověřila a přisoudila tzv. osobnosti Jany z Arku nebo Ludvíka XI. Co bychom mohli říkat a psát, kdybychom takto našli *všechny* pozůstatky z *každé* naší četby! Dokonce už ve čtrnácti letech toho člověk může mít mnoho přečteného!

Když Hermance Defaux mluví jako Jana z Arku nebo Ludvík XI., je

to tak trochu jako když se Helene Smith velice upřímně a s podivuhodnou schopností přizpůsobení věří, že je buď královna Maria-Antoinetta nebo Cagliostro.

Tuto domněnku považuji za stejně pravděpodobnou jako první, ačkoli při mimořádné příslosti je přípustná třetí domněnka.

3) Hermance je citlivým médiem a kryptesteticky poznává skutečnosti, jména, data, události, o kterých se nedověděla pomocí normálních smyslů. A toto poznání metapsychického charakteru se shromažďuje kolem osobnosti vytvořené autosugescí.

Dříve, než bychom mohli přijmou tuto dobrodružnou hypotézu, bylo by třeba přesně vědět, což je v odstupu více než půlstoletí nemožné, jaké měla mladá Hermance možnosti četby.

4) Rukou Hermance Dufaux píše Ludvík XI. a Jana z Arku, jejichž vědomí *nezmizelo z vesmíru*.

To je strašlivě absurdní domněnka. Nemůže o ní být řeč, dokud předtím nebude prokázána radikální nemožnost tří předchozích domněnek.

Zůstali jsme u příběhu Hermance Dufaux proto, že se přesně hodí na všechny případy automatického psaní vyvolaného k identifikaci s mrtvými osobami.

Bersot [18] vypráví, že v r. 1853 byla na Guadeloupu vytištěna novela *Juanita*, po které následovalo přísloví a několik dalších nejapností téhož autora.

Příběh Charlese Dickense, který po své smrti diktoval konec svého románu: *The mystery of Edwin Drood*, udivuje ještě mnohem víc. [19] V r. 1872 jakýsi mladý strojní obuvník James, kterému se dostalo pouze omezeného školního vzdělání, projevil médijní schopnosti pro automatické psaní. V říjnu 1872 mu písmem sdělil Dickens, který právě zemřel, přání dokončit započatý román přerušovaný smrtí. James se dal do díla, tj. do psaní podle diktátu Dickense. Celé dílo je dost velký svazek, které někteří kritici považují za zcela hodný Dickense. Nejsem kompetentní to rozhodnout, stejně jako hodnotit podobnost

rukopisů, používání londýnského dialektu místo amerických výrazů, znalost topografie Londýna. Ale víme, že napodobení je snadné (viz *Po způsobu...* od Mullera a P. Rebouxe). A i kdyby napodobenina byla ještě dokonalejší, nečinil bych z toho závěry, že se projevil Dickens. Dokonce i kdyby byla potvrzena poctivost Jamese a řádně prokázána neschopnost normální psychiky vytvořit tuto geniální napodobeninu, viděl bych v tom všechno jiné než přežívání Dickense. Všechny domněnky by se zdály vhodnější než tato naivní a prostá, ale strašně nepravděpodobná a pro mne nepřípustná hypotéza, že Charles Dickens se vrátil z onoho světa, aby uváděl do pohybu svaly Jamesovy paže.

Mart'anský jazyk vytvořený ohromným geniem Helene Smith ukazuje, čeho je schopno nevědomí. Nikdo nemůže rozumně předpokládat, že toto nářečí by bylo skutečné, tj. že obyvatelé Marsu (jsou-li nějáci) by hovořili jazykem odvozeným z barokní francouzštiny. Flournoy ukázal ve své nesrovnatelné knize mentální mechanismy vytvářející nový jazyk. Mart'anský jazyk Helene Smith vede k předpokladu, že jazyk sanskrtský, kterým hovořila, vychází ze stejné nevědomé inspirace. [20]

Nicméně v případě sanskrtu Helene Smith je problém o něco méně jasný než u jejího mart'anského jazyka, protože sanskrt je skutečný jazyk, ostatně nesmírně obtížný. I když Helene neměla k dispozici knihy v sanskrtu (těchto knih není příliš mnoho), nenavštěvovala veřejné knihovny, přesto to, co říká, je očividně sanskrt, velmi jednoduchý, chybný, nedokonalý, ale přece jen sanskrt. [21]

Pan de Saussure se obrátil na mnohé čtenáře, kteří sanskrt neznají, a aby jim umožnil přímo posoudit správnost sanskrtu Heleny, dostal vtipný nápad ukázat srovnáním s latinou, jaký je sanskrt Heleny:

Meate domina mea sorore forinda indi deo indesingodio deo primo nomine obero mina loca suave tibi offisio et ogurio et olo romano sua dinata perano die nono colo desimo ridere pervere nove. [22]

Je to divoká nesrozumitelná latina, ve které je tu a tam několik slov se samostatným smyslem.

V každém případě je velmi zvláštní, že v sanskrtu Heleny se nevyskytuje písmeno *f*. Toto písmeno totiž v sanskrtu neexistuje, a jistě je třeba mít určitou počáteční znalost tohoto jazyka, abychom to věděli. Také tam neexistuje *u*, ale *ou*, které Helena někdy vyslovila *u*, ačkoli napsala *ou* (ve francouzštině se psané *u* vyslovuje *ü*, kdežto *ou* se vyslovuje *u* – pozn. překl.).

Problém sanskrtu Heleny je velmi citlivý a nelze ho brát na lehkou váhu. Kloním se zajisté k uznání nikoli inkarnace indického prince, ale neurčité kryptestezie, která Heleně umožnila použít několik útržků psaného jazyka. K tomuto názoru dospěl Fr. Myers a já ho přijímám se vši nezbytnou opatrností.

Automatickým psaním bylo napsáno mnoho dalších knih. Ale vyžadovalo by chorobnou až téměř trestuhodnou důvěřivost, abychom připustili, že dílo *Pharaon Menephtah* [23] nadiktovala Thermotis, dcera egyptského faraóna.

Duch Rochester, který spolu s Thermotis diktoval tyto zvláštní stránky, jež jsou stejně tak lidským jako průměrným plodem mentálního automatismu, to byl jak se zdá kdysi jistý Caius Lucilius. Podobné představy nestojí za to, abychom si je pamatovali.

Je toho ostatně celá literatura. Uveďme si *Letters from a living dead man*, které napsal X. (*Dopisy od živého mrtvého muže* – pozn. překl.) (London a New York, 1914). X. byl americkým úředníkem veřejné správy, který se dal na filosofické vědy (pravděpodobně David P. Hatch, z Los Angeles, California). A X. se také projevil při automatickém psaní, kterým Elsa Barker napsala *War letters from the living dead man* (*Válečné dopisy od živého mrtvého muže* – pozn. překl.) (London, Ryder, 1918). Stejný obecný a velkodušný idealismus jako v podobných spisech. Absolutně nic nedokazuje, že by se tam projevila jiná inteligence než nevědomí automatického pisatele. Zcela nedávno se objevila v New Yorku další kniha celá napsaná automatickým psaním. Je druhá v řadě. Ale není tam sebemenší náznak vlivu jiné inteligence než obyčejné lidské psychiky s velmi vznešeným idealismem, jehož může bez potíží dosáhnout každá duchovně kultivovaná osoba. [24]

Tato literatura pocházející z nevědomí má dost jasně vyhraněný charakter, který lze snadno poznat. Především je to *sklon k velkým mystickým a vágním frázím o údělech duše, o nehynoucích silách lidské duše*. Stále ta silně náboženská blouznění nevědomí, jako by se jednalo o vytýčení směru nového náboženství s rituály a doktrínami. Stále je to *láska k lidem*, která by byla dojemná, pokud by nešlo o mlhavou a přehnanou filantropii. Automatické psaní nemá v oblibě přesnost. *Vyhýbá se všem přesným údajům*, spokojí se s docela všedními banalitami. Řeklo by se básníci neznající poezii, filosofové neznající filosofii, kněží neznající náboženství, kteří však jedni jako druzí projevují chvályhodné úsilí dávat nám mlhavým jazykem rady o filosofii a ponaučení o náboženství.

Avšak kromě nejvzácnějších výjimek mají tyto spisy v každém případě, i přes své komické dětinskosti a výrony nevědomí, jak Myers správně uvádí, nepopíratelnou morálku, snahu rozvíjet to, co je nejlepší v lidské šlechetnosti.

Zajímavou knížku o automatickém psaní napsala Mme Hesther Travers Smith, která vypráví o charakteru své mediumity. Pracovala jak s písmem, tak i s prkénkem. Měla čtyři průvodce, kteří se nazývali Peter, Eyen, Astor a Shamar. Výsledky nejsou příliš průkazné ani při pragmatické kryptestezii (psychometrie) ani při prekognici. Lze tam však najít užitečné údaje o nezbytném chování při seancích, kde se používá automatické psaní nebo prkénko.

Vedle automatického psaní existuje také automatická kresba, jejíž výsledky jsou často nepředvídané. Helene Smith nakreslila zvláštní spiritistické obrazy. [25] Měla před sebou halucinační vizi a reprodukovala na obraze její obrysy a barvy. Jelikož ale malovala dlouho, někdy udělala pouze dva nebo tři tahy štětcem denně, trvalo jí třeba více než rok, než dokončila nějaký obraz. Nicméně obraz dokončila a pokaždé, když chtěla malovat nebo byla pužena k malování, vize se znovu objevila.

Jiné kresby reprodukoval také Claparède. [26]

Velitel Goarant z Tromelinu mi často posílal velice zvláštní spiritistické kresby, které pořídil sám ve stavu částečné hypnózy. Jednotlivá písmena tvoří překrývající se postavy lidí a zvířat.

Geley uvádí dámu, která mu ukazovala automatické kresby, na kterých byly ve tvaru karikatur osob s velkou jemností znázorněny různé abstrakce, hněv, mlsnost, lakota.

Nedávno jsem viděl kresby, které vytvořila v médiálním stavu Mme Blocus ze Saint-Amand (Cher). Sama není profesionálním médiem, i když její matka už dlouho automaticky píše. Její kresby mají často okouzující estetiku s ornamentálními ozdobami, jsou velmi různorodé a komponované s udivující rychlostí.

Velmi početné případy médiálních kreseb uvádí Jules Bois.

Vypráví příběh, kdy Victorien Sardou komponoval kresbu inspirovanou Bernardem de Palissy s názvem *Mozartův dům* (Bernard de Palissy je drama, které Sardou vytvořil a bylo odmítnuto. Existuje také *Zarathuštrův dům*, který nakreslil Sardou ve stejném stylu. Fernand Desmoulin, Hugo d'Alési, talentovaní malíři ve stavu normálního vědomí, dokáží v médiálním stavu, tj. v nevědomí komponovat podivné obrazy a kresby, často pozoruhodné.

Způsob automatického kreslení je naprosto stejný jako u automatického psaní. Ruka místo psaní kreslí a dokonce vybarvuje, to je celý rozdíl. Puzení je neodolatelné, mimovolní a zdá se zcela nezávislé nejen na vůli, ale dokonce i na vědomí média. V jednom místě papíru vytvoří nějaký obrys, jehož smysl nikdo nezná, ani samo médium. Ten zvláštním způsobem spojí s ostatními podobnými obrisy, které zdánlivě postrádají jakýkoliv smysl, dokud jsou izolované, ale celek nakonec nabude velmi jasného významu. I nekultivované osoby, které nedokáží kreslit, takto někdy vytvářejí zvláštní a složité kompozice, vždy symbolické. To jsou jevy vlastní hypnóze. Lze v tom obtížně hledat nějaký metapsychický vliv.

Spiritistická literatura je bohatá na výtvořky tohoto druhu. Ale bylo by třeba velké důvěřivosti, abychom v tom viděli něco jiného než

estetické výplody nevědomí. Téměř všechny mají neurčitě orientální symbolický charakter, což často nepostrádá určitou zvláštní krásu. [27]

Ve skutečnosti by všechny tyto písemné výtvořky a kresby mohly být zcela lidským dílem. Nikde nevidíme *quid divinum* (*cosi božského* – pozn. překl.), co by nám umožňovalo přisuzovat je nějaké inteligenci překračující lidskou inteligenci průměrné úrovně. Proto ve snaze vyloučit z metapsychiky vše, čeho je psychika schopná, nebudeme je zavádět do metapsychických věd. To neznamená, že by netvořily velmi podivuhodnou kapitolu *normální psychologie*, k jejímuž pečlivému zkoumání zavazujeme všechny psychology.

4. Klasifikace různých forem kryptestezie

Kryptestetické jevy jsou tak četné, rozdílné a tajemné, že je třeba zavést určitou klasifikaci, abychom do chaosu vnesli trochu pořádku.

Ale nedělejme si iluze o absolutním významu podobného řazení do skupin. To je nutné k učení o doktrínách, ale nestačí to k odpovídajícímu výkladu složitých jevů, které představují. Reálné věci nikdy nezapadají do zvoleného rámce s přesností, kterou jim přisuzujeme.

Nejprve rozdělíme kryptestezi na *experimentální*, vyvolanou úmyslně při experimentu, a *náhodnou*, která se projevuje neočekávaně. Bylo by také možné nazvat ji *spontánní*, ale to by nebylo zcela přesné, protože náhodnou kryptestezi vyvolává nějaký vnější jev.

Je dost dobře možné, že mezi těmito dvěma druhy kryptestezie není podstatný rozdíl. Ale metody výzkumu jsou zcela rozdílné, protože oba druhy kryptestezie neprobíhají stejným způsobem.

Experimentální kryptestezi lze pozorovat při vyvolaném experimentu, a proto ji lze, alespoň principiálně, lépe analyzovat. Ke kryptestezi *náhodné* dochází, aniž by ji experimentátor chtěl, a to